

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

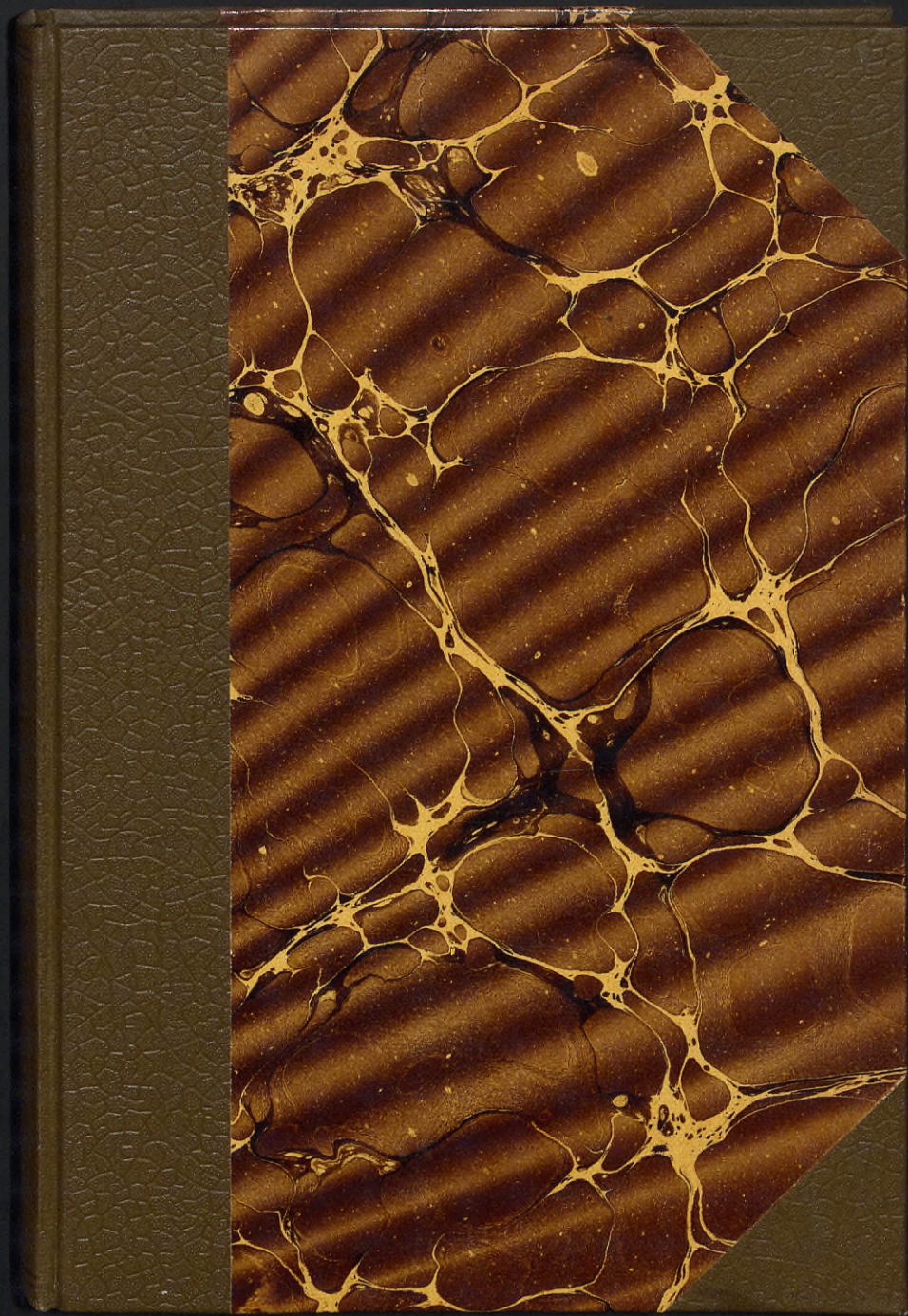
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

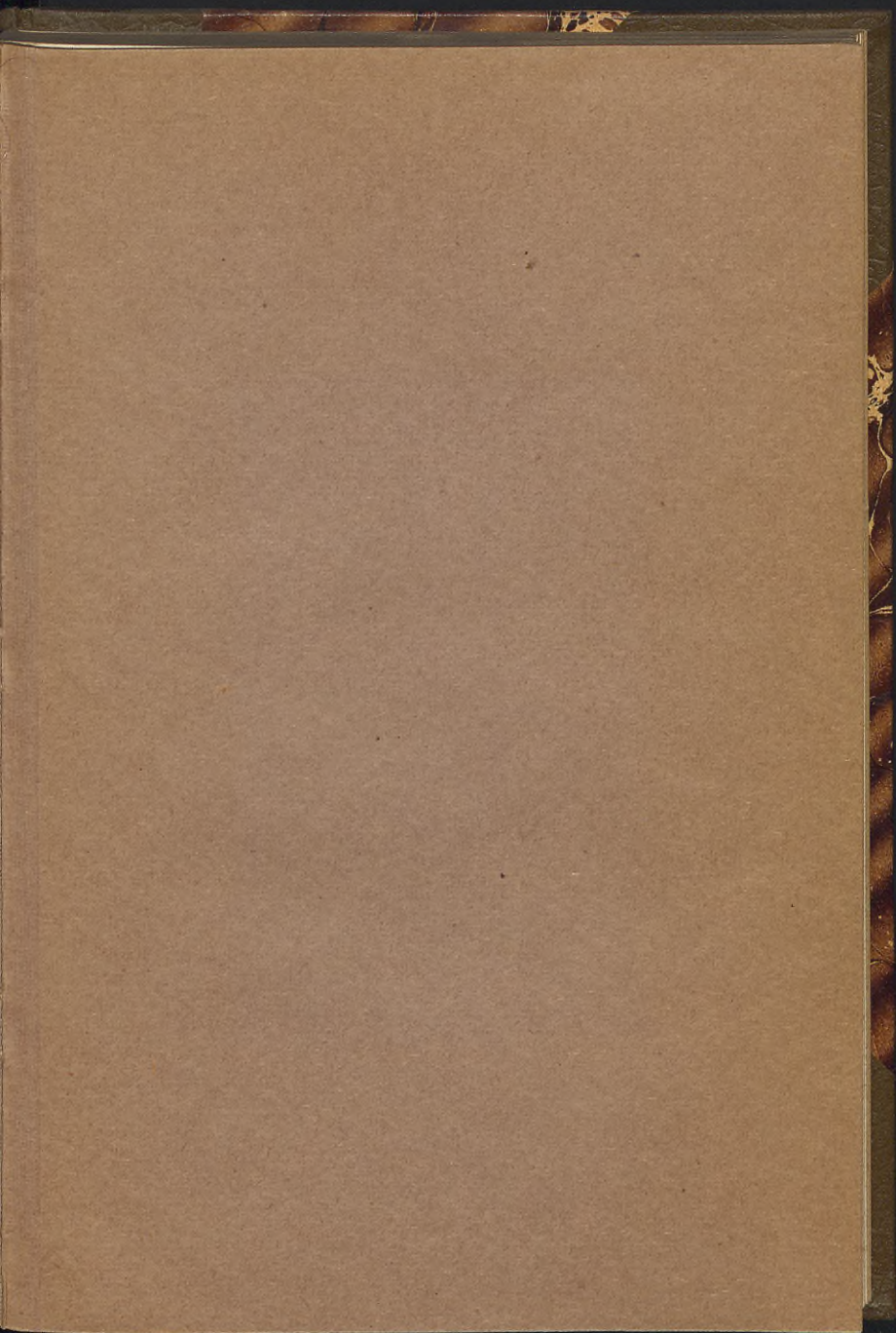
Titel
Sv.

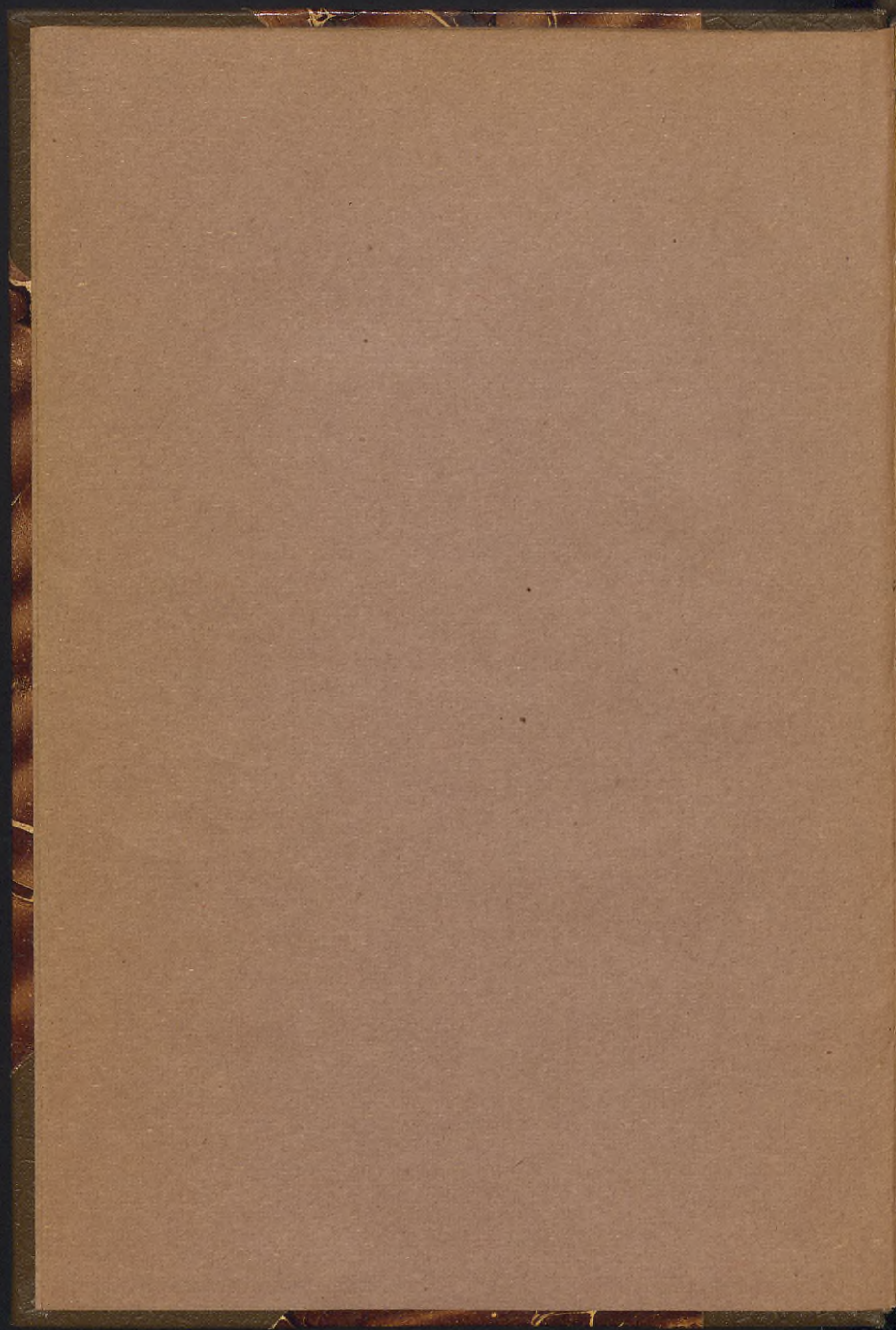
TRANEMÅLA
SAMLINGEN

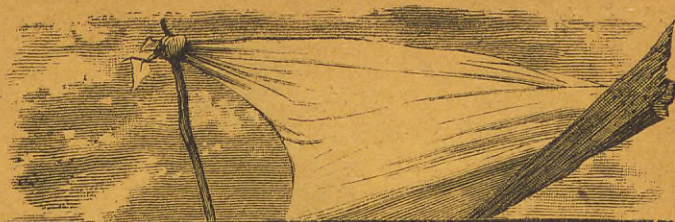

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

SVEN DANSON

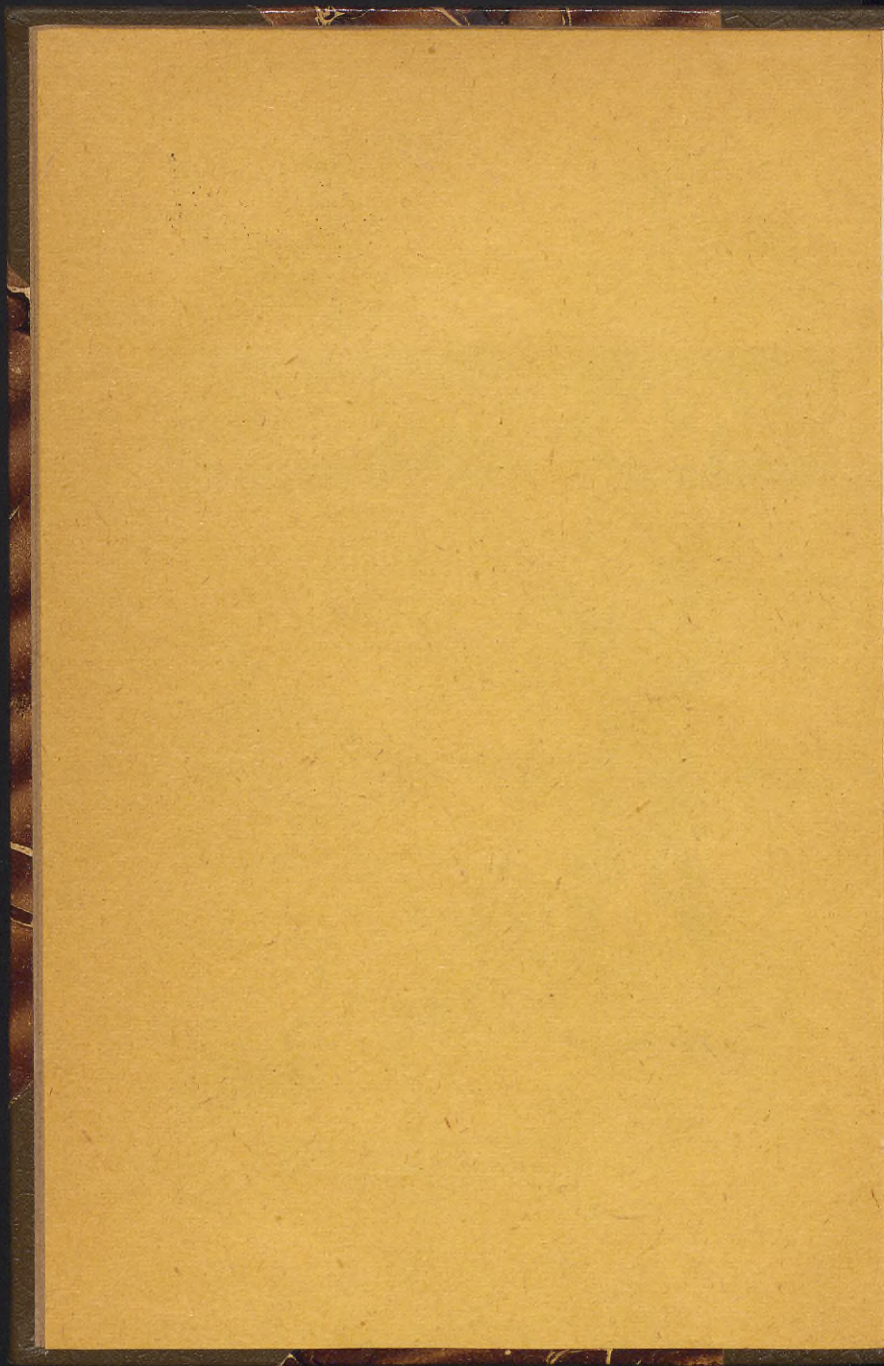

BERÄTTELSE FRÅN

Vorrtöpings
förstoring
1719

AF
J. O. ABERG

Pris: 1 krona.

SVEN DANSON.

BERÄTTELSE FRÅN NORRKÖPINGS
FÖRSTÖRING 1719

AF

J. O. ÅBERG.

STOCKHOLM
F. C. ASKERBERGS FÖRLAG.

SVEN DANSON

KRÄFTTILSÄTTNING
FÖRSTÖRING

L. O. ÅBERG

STOCKHOLM
ASSOCIATIONS-BOKTRYCKERIET
1886.

1.

Bondepären. Ofriðens början.

Funder loppet af eftermiddagen den 27 juli 1719, sjusofvaredagen, hvilken det året inträffade på en måndag, tågade en till flere tusen personer uppgående folkhop, bestående af innebyggare från Vånga, Risinge, Hellestad, Tjellmo, Kimstad, Kullerstad, Borg och Qvillinge socknar i Östergötland, skrålande och utöfvande allehanda ofog, in genom Vester tull i Norrköping. Väl inkommen genom nämnde tull uppstämde hopen af alla krafter den då brukliga och ännu 1798 bekanta visan:

Tobak, öl och bränvin,
länsman och stämning,
äro vi ej rädda för i dag!
Vill man ej traktera,
skola vi husera
värr' än sjelfva ryssen här i dag.
Tobak, öl och bränvin,
länsman och stämning,
äro vi ej rädda för i dag!

När en af stadens borgare, välaktade snickaren Lindman, förebrådde bondhopen dess ohemula beteende, svarade honom bonden Jan från Styresta i snäsigt och hänfull ton:

— Jaså, du tror att vi ska' kunna slåss när magarne ä' aldeles tomma, men det går inte, ska' jag säga dig. Ni borgare, som ä' stinna som öltunnor och . . .

— Jan har rätt skrek ett dussin röster och en väldig basstämma fortfor:

— Det är inte nog med att vi ska' ha' förtäring här, utan äfven tvinga det snåla borgerskapet att ersätta oss hvad vi förlorat på mynttecknen, och dessutom . . .

— Ja, ja, skrek hela massan, som tydligt hört basrösten. Sven Danson har rätt! Om vi inte godvilligt få hvad vi begära, så ta' vi det med våld!

Det hot, som bönderne, eggade af detta tal, visade, innebar tydligt att de hade allvar med sina ord, hvadan de i Lindmans sällskap varande borgarne försigtigt drogo sig öfver Bergsbron och ej stannade förr, än på Samtals- eller Sqvallertorget norr om strömmen. På detta torg hade en afdelning af borgerskapet ställt upp sig fullt beväpnadt och när den sorlande bondhopen fick syn på denna styrka föll öfvermodet betydligt och mindre högljudt drog den in på Bredgatan.

Lindman hade emellertid fått sigte på justitieborgmästaren Jakob Ekebon och han skyndade genast fram till honom.

— Förlåt mig, herr borgmästare, började Lindman, men jag skulle bra gerna vilja ha reda på de der . . .

— Se så, nu är det väl fråga om de olycksaliga kanonerna i Braskens rum i Linköping, afbröt Ekebon otåligt.

— Just så, menade Lindman. Har ej något svar på vår begäran att få efterskicka dem ännu afhörts från landshöfdingen?

Då Ekebom endast skakade på hufvudet fortfor Lindman:

— Och de två tusen man, som lofvades komma från Roslagen, hvar hålla de hus?

Borgmästaren skakade åter på hufvudet under det han såg en smula förlägen ut öfver den rättframme snickarens frågvishet.

Medan desse båda herrar fortsätta sitt samtal vilja vi i korthet redogöra för orsaken till de krigiska anordningar vi redan bevittnat.

Året 1719 är ett af de sorgligaste i vår svenska historia. Med Karl XII:s död försvann som genom ett trollslag nästan all den handlingskraft och den glödande entusiasm, som utmärkte de gångna årens svenske krigare. Ett förlamningstillstånd hade inträdt och med stor skicklighet visste Peter den store att begagna sig af sin fordom segrande motståndares vanmakt. Han sände en stark flotta för att härja de svenska kusterna och den utförde olyckligtvis alltför väl sitt uppdrag. Ankommen utanför Norrtelje delade sig mordbrännarfloktan. En del styrde norrut och den stod under Lascys befäl medan den andra, anford af Galitzin och Apraxin, begaf sig mot söder, härjande och brännande enstaka gårdar, byar och städer.

Kustbefolkningens oro och förskräckelse låter bättre tänka sig än beskrivas. Allt hvad som ej kunde medföras på flykten inåt landet, nedgräfdes omsorgsfullt på säkra undångömda platser, men det var icke alltid som de stackars människorna hunno att på detta sätt undandölja sin egendom, ty ryska galejor, barkasser och småbåtar smögo sig under nätternas dunkel in bland öar, holmar och i fastlandets vikar och öfverraskade plötsligt de intet ondt anande, brände hvad som brännas kunde och ej hann bortföras, röfvade boskapen och

misshandlade folket. Isynnerhet voro kvinnorna, unga, medelålders och äldre, utsatta för de ryske soldaternes och officerarnes brutala kränkningar.

För att så mycket möjligt var mota fienden hade svenska regeringen sammandragit några regementen, men de förlades isynnerhet i närheten af Stockholm för att skydda denna stad. Bud hade dessutom utgått till kustsocknarne, att gå »man ur huse» till gemensamt försvar. Till att ordna detta och träda i spetsen för detsamma hade regeringen utsett general Urbanowicz, en polack, som tjenat under Karl XII och hade utmärkt sig för stor enskild tapperhet. Men förmågan att vid försvaret kunna leda större massor egde han ej, utan tappade mer än en gång hufvudet vid underrättelsen om fiendens mången gång öfverdrifna styrka. Bönderna harmades också öfver att behöfva lyda en utlänning, som till på köpet hörde till den af kung Karl bekrigade och delvis i Sverige hatade polska nationen, hvilken så ofta stått fiendtlig mot vårt fädernesland och fört krigets olyckor öfver detsamma. Det split och den oenighet, och härigenom uppstod förlamade naturligtvis Urbanowicz' handlingskraft i ej ringa grad, så att han, äfven med bästa vilja i världen, ej kunde utföra några stordåd med de sammanrafsade och genstörtige bondhoparne.

Redan den 21 juli hade ett sextiotal af Norrköpings borgare stigit till häst och företagit rekognosering åt Krokek i norr och längs Bråvikens södra kust till Bråberg. Men då ingenting fiendtligt afhördes började förhoppningen om en god utgång att allt mera rotfästa sig i norrköpingsbornes sinnen. Den glädje de härvid kände blef dock ej långvarig, ty redan den 23 juli sprängde en ryttare gata upp och gata ned och förkunnade med hög röst att ryssarne några dagar

förut bränt en del af Södertelje och voro på väg söderut för att på lika sätt hemsöka de öfriga kuststäderna. En oerhörd förskräckelse påkom nu stadsborna, och som »villande fär» sprungo de om hvarandra under bemödanden att rädda hvad som räddas kunde. All ordning var i det närmaste upplöst och hade ej det beväpnade »lägre borgerskapet» funnits, skulle ställningen blifvit ännu sämre än den var.

Men, innan vi fortgå i berättelsen, är det nödvändigt att försätta oss ett par veckor tillbaka, för att lära känna de händelser, som föregingo och hade ett ej ringa inflytande på de sednare timade.

2.

Patronen på Hallö. Landshöfdingen.

En af de förnämste godsegarne i trakten af Norrköping var Nils Riddermark, i rätt nedstigande led ättling af en af trettioåriga krigets hjeltar, hvilken vid eröfringen af »Lilla Sidan» i Prag kommit öfver en sådan anseelig förmögenhet, att han kunde uppbygga det vackra Hallö, beläget på södra stranden af sjön Glan vid en inskjutande af lummiga skogar kransad vik. Nils Riddermark var vid tiden för denna skildring en femtio års man och nyss blifven enkling. Hans enda barn, dottren Sigrid, var därför arftagerska till den i sig sjelf anseliga förmögenheten, som af Hallös nu varande egare ej så litet blifvit ökad.

Oaktadt denne Riddermark ej likt sine förfäder slagit in på den militära banan hade han likväl i sitt sätt och uppträdande något, som påminde om den barske krigaren, och det var ej utan, att icke en viss stolthet och förnämhet öfver det namn han bär, dikterade hans görande och låtande. Han var ovanligt sträf, till och med otillgänglig mot sina talrika underhafvande, med hvilka han sällan bytte ett ord. Alla hans befallningar verkställdes af godsets mångårige och bepröfvade inspektor, Samuel Fredberg. Denne hedersman hade lefvat mer än sextio år, men besatt det oaktadt en helsa och en kraft, som de många åren hittills ej förmått bryta, ens nämnvärdt försvaga. Ett regelbundet lefnadssätt, dagligt tillfälle till stärkande kroppsrörelser, samt ett jemt och glädtigt lynne, voro de viktiga orsakerna till att gubben Samuel ständigt var »kry som ett vinterny». Äfven han hade blott ett barn, men det var en son. Född i medio af mars 1697 och således ej fullt en månad före Karl XI:s död, hade han erhållit namnet Karl efter nämnde konung, hvilken den gamle inspektoren höll såsom ett mönster för regenter.

De båda gubbarne, Nils Riddermark och Samuel Fredberg, trufdes ganska bra ihop, så framt ej talet dem emellan kom att röra sig om husbonde och tjenare, ej sådan tjenare som inspektoren, utan som torparen och drängen. Här förnekade sig aldrig Riddermarks natur och Fredberg kunde med bästa vilja i världen ej bibringa honom de ringaste begrepp om öfverseende och mensklighet mot dem, som drogo dagens tunga och hetta. Hetlefrad som den rike patronen var, skrek han vid dylika tillfällen åt inspektoren:

— Tig du; jag känner bättre än du hvad de der djuren tåla!

Detta uttryck, som Nils Riddermark ofta begag-

nade, hade snart kommit till hans underhafvandes öron och att det skulle väcka ondt blod var naturligt. Det var därför med verklig ängslan som den högdragne patronen en dag hörde dessa ord från Samuel Fredbergs läppar:

— Det står aldrig rätt till bland folket. Hos Truls i sjötorpet fann jag i går en rysk proklamation, som en kuddbybonde vid namn Sven Danson lemnat honom. Förgäfves föreställde jag Truls att ett lyssnande till dylika uppmaningar vore förräderi mot svenska kronan, men då svarade han, att . . . att . . .

Samuel Fredberg hejdade sig här, då han märkte den blekhet, som lade sig öfver husbondens ansigte.

— Hvad svarade han? frampustade ändteligen Nils Riddermark och vred sig ängsligt på stolen.

Inspektoren betänkte sig några minuter innan han fortsatte. Han tyckte till en början att det var en smula synd om husbonden, som antagligen pinades af fruktan för den hämnd, som hans slafviskt hållna underlydande skulle utkräfva om det stegrade missnöjet bröte ut i uppror, men å andra sidan unnade han i sjelfva verket Nils Riddermark en stukning, som skulle komma honom på andra tankar och lära honom inse att äfven drängen och torparen voro menniskor. Derfor skrädde han ej orden då han fortfor:

— Ryska spioner och besoldade svenske utelig-gare göra allt för att uppvigla Vikbolandets innebyggare, sa' Truls. Och han tillade att det nog inte kunde bli sämre under den ryska spiran, än under . . . ja, han sa' verkliga patron Riddermark och . . .

Denne rusade upp och knöt händerne.

— Låt spanna för hästarne! skrek han och stam-pade i golvet.

— Hvarthän? vågade inspektoren fråga.

— Det kan du väl förstå, inföll patronen ilsken. Den hunden skall inte ostraffadt utösa sådana smädelser. Samuel Fredberg måste uträtta patronens befallning och styra om att hästarne blefvo förspända. Men härunder passade han på och kallade i hemlighet till sig Truls' nittonårige son, den han sände hem till fadren genaste vägen. Gubben Samuel tålde visserligen ej några upproriska rörelser bland godsets underhafvande, men han kunde ej heller med likgiltighet åse patron Riddermarks ofta hårda och orättvisa bestraffningar. Genom sonen gaf han för den skull fadren befallning att ofördröjligen begifva sig till uppgifvet ställe för att hemta vissa redskap. Listen lyckades; ty när patronen och inspektoren en timme derefter (så länge hade det lyckats Fredberg att fördröja afresan) anlände till det af Truls bebodda torpet, var detta stängdt.

Nils Riddermark skummade af raseri och det var endast med yttersta möda som inspektoren kunde hindra honom från att sätta eld på torpet. Under hemvägen mumlade patronen ofta för sig sjelf långa meningar, hvilka Samuel Fredberg förgäfves sökte uppfatta hur mycket han än spände sina örhinnor. Ett tyckte han sig likväl märka, nemligen att patron Riddermark ej så lätt skulle glömma att den fattige torparen vågat hysa en sjelfständig mening.

Medan Samuel Fredberg öfvertänkte bästa sättet att någorlunda stäfja Nils Riddermarks hårda beteende mot sina underlydande och närmade sig den lilla, invid sjökanten belägna inspektorsbyggnaden, syntes i alléen, som gick upp till den rymliga gårdsplanen, en af den tidens oformligt stora och tunga herrskapsvagnar, dragen

af fyra hästar, långsamt närma sig gården. De stakars djuren, ordentliga bondhästar, dröpo af svett och det skar deras bredvid den öfvermodige kusken sittande egare djupt i själen, när piskans tagelsnärt på ett hårdhänt sätt gjorde bekantskap med djurens länder. Men, att våga yttra någonting ogillande till kusken, eller bedja honom hysa medlidande med hästarne, det skulle varit ett svårt brott, ty höge och förnåme herrar reste ännu på den tiden fram ungefär på samma sätt som under den tid, då adeln och de förmögne ansågo bonden och hans gelikar ungefär som sina slafvar. Här var det alltså klokast att tåga och lida och till på köpet vara glad om något af de pinade djuren ej stupade innan framkomsten till Hallö.

Just som inspektoren satte sin fot på yttre trappan till sitt hem hördes från de rikt utsirade gårdsportarne en grym svordom, hvilken kom honom att vända hufvudet åt det håll, hvarifrån den hördes. Vid åsynen af den tunga vagnen, den stupade hästen, den nästan tröstlöse bonden och den alltjemt svärjande kusken, skyndade Samuel Fredberg att lemna sitt bistånd. Då han framkom hörde han kusken i öfvermodig och snäsande ton säga till hästegaren:

— Hvad lipar du för, bonde! Tror du inte att hans excellens har råd att betala den der hästkraken?

Vid dessa kuskens ord stack en vid pass trettio-sju år gammal man ut hufvudet från vagnen och sporde hvad som var på färde.

Samuel Fredberg hade knappt varseblifvit den förnåme herren, förrän han slet mössan från hufvudet och gjorde en underdånig bugning, under det han mumlade för sig sjelf:

— Landshöfdingen! Hvad står nu på efter han kommer så här?

— Du skall få fullt betaldt för din häst, utbrast Gustaf Bonde, Östergötlands då varande höfding, under det han steg ur vagnen. Derpå vände han sig till inspektoren med denna fråga:

— Är patron Riddermark hemma?

— Han kommer der, svarade Samuel Fredberg och pekade på stora trappan, utför hvilken herr Nils, som från ett af sina fönster varit vittne till missödet med vagnen och genast igenkänd landshöfdingen, skyndade sig så fort han kunde.

En stund derefter suto han och grefve Gustaf Bonde i den med den tidens prakt inredda salongen på Hallö. Samtalet, som till en början gått något trögt, blef lifigare allt efter som det eldiga vinet hann göra sin verkan.

— För att nu tala om något annat, utbrast landshöfdingen, sedan de öfliga frågorna angående de båda familjernas helsotillstånd blifvit besvarade, så har jag en just icke så angenäm underrättelse att meddela eder. I veten nogsam att ofreden ännu pågår, men att . . .

— Ja, Gu'nås, inföll patronen utan att låta sin gäst tala till slut, och då han uttalade detta alldagliga beklagande suckade han djupt.

Utän att låtsa om detta bevis på Nils Riddermarks sinnelag, fortfor Gustaf Bonde:

— Det är knappt ett par dagar sedan jag i Medevi fick störande underrättelser. Borgmästar Ekebon har nemligen begärt borgerskapets enrollering och . . .

— Är det då så farligt, afbröt Nils Riddermark i det han märkbart bleknade.

— Det tyckes vara så, inföll landshöfdingen med lågmäld stämman. Den ryska galerflottan har visat sig i Stockholms skärgård. Och, fortfor han, i det han

närmade sina läppar till Riddermarks öra, det glunkas om att förrädare skola hafva . . .

Ett smärtsamt stönande läte från patronen afbröt landshöfdingens mening. Sedan Riddermark under några minuter fått gifva fritt lopp åt sina känslor, utbrast han med förändrad stämma:

— Det der öfverensstämmer alldeles med Samuel Fredbergs prat om Sven Danson och de ryska proklamationerne på Vikbolandet och . . .

Nu var det landshöfdingens tur att medelst ett utrop afbryta patronens tal.

— Ryska proklamationer, utropade han. Är det möjligt att sådana blifvit kringspridda här?

— Ja, jag vet ingenting annat derom än hvad som min inspektor berättat mig.

— Låt genast kalla hit honom, befalldes landshöfdingen med en röst, som ej tålde någon motsägelse.

En half timme derefter inträdde Samuel Fredberg styf och rak och med all den respekt han var skyldig länets höfding. Grefve Bonde bevärdigade honom knappt med en enda blick; ej heller bad han honom sitta ned, ty detta skulle ha varit att träda sin inbillade värdighet för nära. I stället sade han strängt:

— Jag hör att ni har gemenskap med folkuppvigglare. Är detta sannt?

Samuel Fredberg ömsom rodnade och bleknade, ej därför att han kände sig skyldig till de framkastade förebråelserna, utan af ren blygsel öfver den fege landshöfdingens ogrannlaga uppträdande. Innan denne hann göra en ny och förnärmande fråga, inföll dock Samuel Fredberg med skarp och säker stämma:

— Jag har aldrig haft gemenskap med folkuppvigglare och kommer aldrig att hafva det.

Grefve Bonde, som af detta svar tydligt märkte

att han förfirat sig, ämnade anslå en mildare ton, då Nils Riddermark förekom honom med att afgifva detta intyg åt sin inspektor:

— Jag svarar för, att min inspektor är oskyldig till hvad herr grefven behagat tillvita honom, men . . .

— Men, ifyllde Gustaf Bonde när patronen sjelf afbröt sitt tal, och fixerade honom strängt.

Utan den ringaste förlägenhet fortfor patronen:

— Eftersom han dagligen är i beröring med folket, så bör han bäst känna hvad som der tilldrager sig. Dessutom har jag endast angifvit hvad Samuel Fredberg berättat mig.

— Hm, hm, hostade landshöfdingen utan att kunna finna ord till svar på patronens framställning. Efter några minuters betänkande yttrade han slutligen:

— Ni kan ha rätt. Men skulle det ej vara möjligt att få veta något närmare angående de der proklamationerne?

— Jag fruktar, att de redan blifvit alltför vidt spridda, svarade patronen. Till och med bland mina underlydande . . .

Landshöfdingen ryckte till och språng upp. Tanken på att hans eget skinn sväfvade i fara kom honom att märkbart blekna. Han stannade ej heller länge kvar på Hallö, utan for tidigare än ämnadt var fram mot Norrköping.

— Skam att ha en sådan landshöfding, mumlade patronen för sig sjelf. Om det kniper så kunna vi ej vänta mycken hjälp af honom.

— Nej, det tror jag också, inföll Samuel Fredberg, som hört husbondens halfhöga monolog. Och inte tror jag heller att godsets underhafvande äro så mycket att lita på, fortfor han med lägre stämma och gaf patron Riddermark en sned blick.

Denne märkte ingenting utan återvände tankfull till manbyggnaden. På stora trappan möttes han af Sigrid med denna naturliga fråga:

— Hvad ville landshöfdingen, och hvarför reste han så fort?

— Det tillhör dig ej att visa en otillbörlig nyfikenhet, svarade Nils Riddermark kärft och lemnade dottren ensam. Hon stod några ögonblick försagd öfver det ovanliga i fadrens sätt. Till slut följde hon likväl efter honom i det hon tänkte:

— Något besynnerligt måtte hafva händt. Nå, om far inte vill tala om det; så får jag nog veta det af farbror Fredberg. Ja, redan i dag måste jag ha reda på hvarför landshöfdingen kom hit och hvarför han ej stannade längre.

3.

Förräddarne.

Den andra stora fjärden, från Norrköping räknadt, är Svinsundsfjärden. I mynningen till densamma ligger Svinnerö, på hvars södra strand vid tiden för denna berättelse fanns en obebodd stuga, enkom begagnad af fiskare såsom tillflyktsort under stormiga dagar och mörka nätter.

Ett par dagar före böndernes i första kapitlet omtalade inmarsch i Norrköping syntes i skymningen tvenne båtar under rodd närma sig Svinnerö. Den minsta båten kom från Bråberg på fjärdens vestra strand,

den största från den på andra sidan fjärden belägna Ekebyviken.

Den sist nämnde båten landade först och en i en fotsid kappa väl insvept reslig karlgestalt sprang hastigt i land, befallde i myndig ton de båda roddarne att se sig väl omkring och genast varsko i fall något oförutsedt skulle inträffa, samt skyndade derefter upp till den endast några famnar från landningsplatsen liggande stugan. Med en viss häftighet öppnade han dörren och trädde in.

— Ingen här! nästan stönade han fram då hans blickar ej mötte någon lefvande varelse i den eländiga stugan. Kanske att de ångrat sig? Men, fortfor han vidare; de ha redan gått för långt att kunna vända tillbaka.

Efter dessa ord upptog han ur den rymliga kappfickan en bundt papper, i hvilken han en stund ifrigt bläddrade.

— Dessa skola nog göra verkan, mumlade han för sig sjelf, men om ej så skulle vare, torde nog innehållet i denna göra det.

Och vid dessa ord skramlade han med en tung börs under det ett hånleende spelade kring hans läppar. Derefter började han ånyo, så mycket skymningen kunde tillåta, att studera sina papper. Härunder förnam han plötsligt skrapningar utanför kojan och detta hade till följd att han skyndsamt lät papperen åter dyka ned i fickan, hvarjemte höggra handen snabbt omfattade kolfven på en af de i bältet instuckne pistolerna.

Skrapningarne närmade sig under tiden dörren. Der upphörde de plötsligt och ett hviskande samtal, hvaraf ljudet hördes intill mannen i kojan, vidtog. Men äfven detta slutade snart och dörren knuffades upp.

Vid åsynen af den i kappan insvepta gestalten studsade de nykomne tillbaka. De båda eftersta öfverträdde ej ens den låga tröskeln. Den, som gick i spetsen, gjorde likväl detta, likväl efter några sekunders tvekan.

— Nådige herr grefve, utbrast han och ryckte den slokiga hatten från hufvudet, vi voro så säkra på att först komma hit ut, att...

— Men jag har lurat eder, afbröt Gustaf Douglas, ty mannen i kappan var denne fosterlandsförrädare. Nå det var bra, att I kommit. Vi kunna nu afhandla våra affärer.

Vid ordet »grefve» från kamratens läppar gåfvo dennes båda följeslagare hvarandra en betydelsefull sidoblick, hvarefter de utan krus stego öfver tröskeln.

— Nils Pålsson och Anders Stubbe, yttrade Sven Danson, som förde ordet. Präktiga lotsar, det kan nådig grefven tro. Känna till hvarenda sten i Bråviken och...

— Det är godt och väl, det, afbröt för andra gången grefve Douglas, i det han tog de båda förrådiska lotsarne i närmare betraktande, men hufvudsumman är likväl om de äro trogna och villiga att...

Fortsättningen af meningen öfvergick i en våldsam hosta, som för en ganska lång stund hindrade förrädaren att tala. När han ändteligen blef af med hostan, blottade han sin långa värja, höll den framför de tre och sade med en stämma, som han försökte göra så högtidlig som möjligt:

— Lofven I vid detta svärd, att i allt lyda mig och ställa eder mina befallningar till efterrättelse?

— Ja, svarade alla tre utan tvekan.

— Tag då den här så länge, fortfor han och räckte Sven Danson börsen. Detta är endast förskottet

på den blifvande betalningen. Hans majestät, den allsmåktige czaren, skall framgent hafva eder i gunstig åtanke och viljen I, efter väl utfördt hvärf, draga till Ryssland, så skolen I der finna allt huld och skydd. Men, hvad ser jag, du synes tveksam, fortfar han och vände sig till Nils Pålson, som betänksamt klådde sig bakom ena örat. Och han slutade i hotande ton: Kom ihåg den ed du svurit!

— Jag bryr mig inte om mig sjelf, svarade Nils Pålson och fortsatte att rifva sig bakom öronen, men se värre är det med hustru och barn. Blir det bekant att jag håller med ryssen, så är det fara värdt att grannarne ska' rifva ögonen ur henne och se'n köra bort henne och barnen, för se jag ska' uppriktigt säga, att i min hemtrakt håller man ryssen för lika god med Hin Onde, och om jag...

Förtrytsamt inföll nu Sven Danson:

— Aldrig förut har jag funnit dig vara en sådan backhare, Nils. Och att du inte skäms att inför nådig grefven...

Gustaf Douglas hade ej utan oro sett Nils Pålsons villrådighet. Här dugde ej att huttna och lägga fingrarna emellan, det insåg han tydligt. Innan därför Sven Danson hann tala till punkt fattade han Nils Pålson i halsen, riste honom häftigt några ögonblick och röt derefter under det han satte spetsen af sin värja mot lotsens bröst:

— Du kommer ej lefvande härifrån, så fram du ej svär vid din själs salighet att med lif och blod och obrottsligt tillhöra oss. Men du måste genast afgöra ditt öde.

Nils Pålson hade blifvit både hvit och röd i ansigtet och då han kände den hvassa värjspetsen lindrigt tränga in genom kläderna, uppgaf han ett lätt

nödorp. Han var så förlamad af skräck, att han ej kom sig före, att söka lösgöra sig.

— Nå, skrek Douglas i hans öron, hvilket parti tager du? Dock, fortfor han med likgiltig ton innan lotsen han sansa sig så mycket att han till svar kunde få ett ljud öfver läpparne, det är nog säkrast att vi först som sist göra oss af med honom.

Denna hotelse löste Nils Pålsons tungband. Samlande alla sina krafter försökte han att slita sig lös, men Douglas qvarhöll honom som i ett skrufstäd. Sven Danson fann nu för godt att lägga sig emellan.

— Nådige herre, utbrast han, jag svarar för att Nils ej hyser någon tanke på att förråda oss. Troligtvis . . .

— Jaså, du går i god för honom, afbröt Douglas och släppte genast sitt tag kring Nils Pålsons hals. Jag skall väl tro dig då.

Den greflige förrädarens häftiga uppbrusning hade i förstone ammat en misstämning, som nära nog gjort att Anders Stubbe begifvit sig på flykten. Han hade också makat sig så nära dörren som möjligt och stod just i begrepp att taga till benen då Sven Dansons mellankomst hejdade honom.

Nils Pålsons förskräckelse lade sig ej så lätt, oakadt han nogsamt märkte att det nu ej var någon fara för honom. Med mistrogna blickar följde han hvarje den minsta rörelse, som grefve Douglas gjorde och det sjöd våldsamt inom honom då han påminde sig den skymf, som blifvit honom tillfogad. Han förmådde likväl att lägga band på sig så pass, att ingen kunde märka någonting ovanligt med honom.

Sedan grefve Douglas föreläst de ryska proklamationerna utdelade han dem, hvarvid ett femtiotal kom på hvars och ens lott. Efter ytterligare några

förmaningar att gå så listigt tillväga som möjligt aflägsnade sig grefven och snart kunde de tre kvarvarande skönja hans lilla farkost sättande kurs på Ekebyvägen. När seglet ändteligen försvunnit bakom Ekeby klamp, utbrast Nils Pålson:

— Nu ha vi då gifvit oss fan i våld och det är lika säkert som att . . .

— Inte trodde jag att du skulle vara en sådan klenmodig stackare, afbröt Sven Danson hånfullt. Hvad är det här då? fortfor han och skramlade med börsen. Bara början till hvad vi ska' få. Och tänk hvilket lyckligt lif vi ska' föra sedan vi slippa att arbetal Och hur . . .

Den mera fäordige Anders Stubbe afbröt här Sven Dansons harang med dessa ord:

— Stå inte här och prata dumheter längre, utan fördela börsens innehåll. Sedan är det hög tid på att vi begifva oss af. Jag går till Hallö till svåger min, Truls. Hvart går du, Sven?

— Först hem och sedan in till Norrköping.

— Och du, Nils?

— Ännu har jag inte afgjort åt hvilket håll jag ska' styra kosan.

Efter något funderande yttrade Sven Danson:

— Då är det bäst att du håller dig i närheten af staden, ifall jag skulle behöfva din hjälp.

Då midnatten inbröt landade de tre förrädarne utanför Bråberg, samt skiljdes genast åt, tagande kosan åt hvar sitt håll.

— Jag är alldeles tvungen att först se om Greta och barnen, mumlade Sven Danson för sig sjelf under det han med snabba steg ilade mot sydost, der hans hem i Tomta var beläget. Nog vet jag att det blir gråt och tandagnisslan om hon får veta i hvilket

ärende jag är stadd, men jag har beslutit mig för att bli rik och . . .

Han fullbordade ej meningen, ty en obestämd fruktan påkom i detsamma förrädaren och han ilade framåt med en hastighet som om han velat springa ifrån sitt eget gnagande samvete.

4.

Mikael Wowowsky. Majorens berättelse.

Ett oangenämt budskap.

Bland de ryska fångar, som den 20 nov. år 1700 togos i slaget vid Narva, befann sig äfven en underofficer vid namn Peter Wowowsky. Genom särskild nåd fick han till Sverige medföra sin hustru och fem-åriga son Mikael. De tagne fångarnes behandlingssätt lemnade i allmänhet mycket öfrigt att önska, men lyckan var så till vida gunstig mot Peter Wowowsky att han erhöll en temligen dräglig husbonde i den gamle majoren Sven Hohl, hvilken i slaget vid Lund den 4 dec. 1676 fått så allvarsamma blesyrer, att han vidare blef oduglig till krigstjenst. För det byte han tagit under sina krigsår hade han inköpt den vackra egendomen Brevik, belägen på norra stranden af Ettersund, midt emot Eknö i mynningen af Slätbaken. Här lefde gamle majoren Sven Hohl, som aldrig brytt sig om att träda i äkta ståndet, endast för sina jagter, ty passionerad jägare var han, och sitt landtbruk.

Hos denne gamle krigare hade Peter Wowowsky erhållit huld och skydd och återgåldade majorens godhet genom att så mycket i hans makt stod vara honom till lags. Gubben Sven, som snart märkte att han fullt kunde sätta lit till den ryske fången, gjorde honom efter ett par år till sin inspektor och när denne året före denna berättelses början gick till sina fäder, var det sonen Mikael, som fick öfvertaga platsen vid endast fyllda 25 år.

Då fadren som fånge kom öfver till Sverige var Mikael, såsom förut blifvit nämndt, endast fem år gammal, och kunde således ej göra sig mycken reda för de politiska förhållandena. I följd af det öfverseende, hvarmed han städse behandlades af majoren glömde också Peter Wowowsky snart den fiendskap han såsom ryss var skyldig att hysa mot de segrande svenskarne och länge dröjde det icke förrän den var totalt försvunnen och en tacksamhetens känsla intagit dess ställe. Denna känsla inplantades äfven hos Mikael och då han blef så gammal, att han sjelf kunde göra sig reda för sina handlingar, lade han en otvetydig tillgifvenhet för Sven Hohl i dagen. Den gamle majoren fästade sig äfven dag från dag mera vid Mikael och som han sjelf ej egde några barn, beslöt han att i en framtid adoptera den unge ryssen som sin son, ifall han allt framgent visade sig dertill värdig.

Såsom varande gamla goda vänner umgingos Nils Riddermark och Sven Hohl så ofta tillfälle dertill gafs, och ej sällan var Sigrid fadren följaktig till det vackra Brevik, der hon en gång skämtande sade att hon för framtiden skulle vilja bosätta sig. I samma ton hade då majoren utlåtit sig:

— Jaja; ingen vet hur ödet kan ställa det här i verlden. Före spå, efter gå', heter ett gammalt talesätt.

Och när han uttalade dessa ord plirade han på sitt vanliga godmodigt illmariga sätt åt den unga flickan, att hon rodnande och djupt förlägen drog sig tillbaka.

— Hm, hm, hostade gubben Sven och tog sig förnumstigt om hakan, männ' tro om jag skulle ha rätt i mina aningar! Tycker nog att ögonen spelat ungefär som kanonerna vid Lund. Ja, ja, pojken är inte så oäfvnen bara han hinner att bli...

— Hvad går du här och funderar på, gamle mullvad, hördes i detsamma patron Riddermarks stämma, och majorens tankegång blef tvärt afbruten. Funderar du kanske på att sätta bo på gamla dagar?

Hvad majoren svarade härfå lemna vi derhän. I stället tog han stillatigande patronen under armen och vandrade åstad ned till Ettersund. Dess böljor lågo nu så lugna som om aldrig någon stormil upprört dem.

— Här gick det allt hett till för nära två hundra år sedan, utbrast majoren och lät tankfull sina blickar ila ut öfver Eknöns skogspartier och Bottnafjärdens spegelblanka vattenyta. Den der Arvid Vestgöte, det var allt en karlakt, det.

— Ja, alldeles som salig kung Carol, inföll patronen. Men, hvad var det egentligen för ett stordåd han uträttade här vid Ettersund?

— Vet inte bror det? sporde majoren förvånad.

— Nej, om jag vetat det, så hade jag väl inte behöft fråga dig derom.

— Sant, inföll majoren. Vill du då att jag skall berätta dig hur...

— Ja, gör det, afbröt Nils Riddermark ifrigt, liksom önskade han en afledare för de mindre angenäma tankar, som en lång stund sysselsatt honom.

Efter det Sven Hohl en stund vandrat upp och ned på den delvis steniga, delvis med fin sand beströdda stranden, satte han sig på en med seklers mossa öfverdragen sten och sade, i det han med fingrarne petade bort en del af mossan.

— Om den här kunde tala, skulle den kanske kunna berätta om mycket som tilldragit sig här. Men, jag ser att du är nyfiken att få höra hur den tappra Arvid Vestgöte här tumlade om med juten. Det var inemot jultiden 1521 som Berendt von Melen, hvilken innehade Stegeborg för Kristian II:s räkning, nödgades uppgifva detsamma. Okunnig härom skyndade Söfren Norrby, som fått underrättelse om att von Melen var i stort trångmål, att undsätta honom. Detta fick herr Arvid underrättelse om och som han var en beslutsam herre, så tog han genast sitt parti och beslöt att göra sin fiende passagen genom Ettersund stridig. Det lyckades dock Söfren att tränga sig igenom och fastän han lidit ganska stor manspillan, seglade han ändock oförtöfvadt fram mot Stegeborg och . . .

— Och der blef han väl ändteligen knipen, inföll patron Riddermark, som lifligt tycktes intressera sig för berättelsen.

— Jo, fanden ock! skrek majoren till och såg förgrymmad ut. Nog hade herr Arvid styrt om att det skulle gå som du förmodar, men då en båt från Söfrens fartyg nalkades borgen och soldaterna hade satt upp en hatt på en stång till tecken att undsättningen nalkades, sköt en af herr Arvids folk, som ej visste om krigslisten, från vallen och träffade hatten och . . .

— Det var ett mästerskott, som få kunna göra efter! utropade patronen.

— Ja, nog var det ett mästerskott, bejakade majoren, men det mästerskottet kunde gerna ha varit

ogjordt, ty Söfren märkte då hur landet var beläget. Så skyndsamt som möjligt vände han därför tillbaka, men då han för andra gången skulle segla igenom Ettersund var herr Arvid åter på sin post, och den gången blef krigsleken allvarsammare. Det påstås att mer än sex hundra jutar fått sätta till lifvet innan deras flotta kunde bryta sig igenom. Striden har antagligen stått der vi nu befinna oss, och . . .

— Der sticker en båt ut från Eknön, afbröt åter Nils Riddermark. Den styr hitåt.

Den lilla farkosten ilade också för snabba årtag tvärs öfver sundet. Den ensamme roddaren hade tydligt bemärkt de på stranden varande herrarne, ty när dessa aflägsnade sig något längre uppåt Breviks gårdsplan, reste han sig raklång upp i båten och svängde ifrigt mössan öfver hufvudet.

— Det der är tydligt ett tecken till att han vill tala med oss, inföll majoren och gick ned till vattenbrynet. Patron Riddermark följde honom stillatigande. Sedan majoren några ögonblick uppmärksamt betraktat farkosten, sade han:

— Jag känner nu igen Per på Eknön, den djerfvaste fiskaren derstädes. Hvad kan han hafva för ärende, eftersom han rör så ifrigt?

De båda herrarne skulle snart få veta orsaken dertill. Knappt hade Per känt sin farkost ta törn, förrän han sprang i land, kastade fånglinan om en närliggande spetsig sten och ilade fram till majoren:

— Onda underrättelser, herr major, stönade han och vände mössan häftigt mellan fingrarne. Jöns i Härsta kom i dag tidigt på morgonen och berättade att moskoviten landat vid våra kuster och att han far fram på sitt vanliga grymma sätt med plundring, mordbrand och . . .

Nils Riddermark hade skiftat färg ett par gånger, men Sven Hohl stod lugn. Icke en enda muskel rörde sig i hans anlete. Per hann ej heller sluta sitt anförande, innan patronen afbröt detsamma:

— Men, så långt söderut som till våra trakter tror jag ändå icke att han vågar sig.

Det var en egenhet hos majoren att han alltid retades med sina vänner så snart han hos dem märkte aldrig så litet, som stötte på rädsla eller feghet. Så äfven nu med patronen.

— Tror du att ryssen bryr sig om väglängden, utbrast han därför och tog på sig den allvarsammaste mine han kunde. Och hvad rör det czaren om han skulle förlora några tusen man; han har sådana massor att befalla, att han, om han vill, kan skicka öfver oss lika stora svärmar som Egyptens gräshoppor. Men, hör du, Per, är det sannt hvad du nu står här och pratar om?

— Ja, Gud vare min syndiga själ nådig, är det inte sannt hvartenda ord, bedyrade Per och fästade sina ärliga ögon trohjärtadt på majoren.

— Men, om nu Jöns slagit i dig en lögn?

Per teg några ögonblick och syntes ej så litet förvirrad öfver majorens invändning. Slutligen sade han och tryckte mössan stadigt ned på hufvudet igen:

— Ja, då ljuger jag med, förstås. Men, fortfor han straxt derefter. Jag vet att Jöns inte kan ljuga. Dertill är han alltför gammal och ärlig.

— Ja, vet du, det tror jag med, inföll majoren och klappade fiskaren vänligt på axeln. Gå nu upp i köket och helsa Brita från mig, så får du en duktig sup med tilltugg. Men, ropade han åt Per, som ej var sen att hörsamma kommenderingen, ty han kände att sjön börjat suga honom, du kan gerna låta bli att

tala om något för Brita eller tjenstfolket. Det tjenar till ingenting att ännu oroa dem.

Det var ej med glada känslor som patron Riddermark begaf sig på hemvägen. Alla dottrens försök att leta ur honom orsaken till hans förstämning, voro förspilda. Nils Riddermark gick stillatigande upp på sitt rum. Den enda befallning han gaf var denna:

— Säg till inspektoren att jag genast vill tala med honom.

5.

Sven Dansons hem.

Ett stycke i nordost från Kuddby kyrka ligger Tomta by. Vid tiden för denna skildring var den betydligt mindre än nu. Här och der stod en enstaka bondgård och det hela såg knappt ut som om det skulle utgöra ett särskildt bysamhälle.

En bland de minsta gårdarne tillhörde Sven Danson. Det syntes också både af manbyggnadens och uthusens yttre, att deras egare ej tillhörde de förmögne, knappt nog de välbergade.

Bitar af halmtaken voro spridda öfver den med allt möjligt skräp belamrade gården. På manbyggnadens ena gafvel hade de båda fönstren ingen enda hel ruta och då förstugudörren öppnades, hängde den blott på en hake. Detta tillkännagaf antingen fattigdom eller slarf; kanske båda delarne.

Inuti dagligstugan, hvars långväggfönster vette åt gården, tedde det sig ej stort bättre än der ute. Den stora spiseln hade der och hvar så ansenliga sprickor, att det var fara värdt att den hvilken minut som helst skulle falla sönder; det gropiga golvet utlade för nästan hvarje steg försåtliga giller och de här och der Brustna taksparrarne hängde som damoklessvärd öfver de innevarandes hufvud.

— Låt bli det der, pojkar, ropade Sven Dansons Greta, en qvinna med ett sorgset och lidande utseende, när de båda telningarne om 8 och 10 år, trots modrens förut utsagda förbud, ändock fortforo att gräfva i groparne mellan golftiljorna och kasta den fuktiga jorden i hvarandras ansigten. Om ni inte ä' lydiga, så ska' far nog få veta om det när han kommer hem.

Åttaåringen bekymrade sig ej det ringaste om modrens tillsägelse, men när den upprepades lyfte hans äldre broder tvekande upp hufvudet och såg på modren med rädda blickar.

— Jaja, yttrade hon och nickade betecknande åt pojken, du vet att far inte tycker om att ni ä' olydiga och att . . .

Gårdsgrinden, som i detsamma smälde häftigt igen, kom Greta att för tillfället afbryta sitt tal och att med en lätt vibrering på rösten fortsätta:

— Far kommer nu.

Denna underrättelse hade till följd att båda pojkarne genast lemnade sina platser och halft förskräckta kröpo tätt intill hvarandra i en åt dem bredvid spiseln tillredd bädd.

— Min Gud, hvad han ser dyster och hotande ut, tänkte Greta då hon gick att öppna. Så länge du varit borta den här gången, yttrade hon när dörren gick upp. Har någon olycka träffat dig, eftersom . . .

För andra gången afbröt hon sjelf sitt tal då mannen ej svarade, utan brådslande trädde in i rummet, ställde med en häftig duns, som kom barnen att darrande sluta sig närmare intill hvarandra, bössan i ena vrån och sjönk derefter pustande ned på en närstående trästol. Greta visste sedan gammalt att det ej tjenade till någonting att försöka få ett svar då mannen befann sig i denna sinnesstämning. Hon teg för den skull och återtog sin strumpstickning. Men hennes hjerta bultade häftigt och med korta mellanrum gaf hon den grubblande maken en till hälften rädd, till hälften nyfiken sidoblick.

Efter en stunds funderande, hvarunder Sven Danielson ömsom långsamt och ömsom häftigt bearbetat golftiljorna med sina klackjern, sprang han upp och utropade, under det hans ögon lågade af en besynnerlig glans:

— Ändteligen ska' det bli någon ändring af! Länge nog ha de rike egenmäktigt hånat och förföljt oss! De ha trampat på oss, men . . . se der, Greta, har du guld, fortfor han och slängde de ryska rublarna i den förskräckta hustruns knä. Ha, ha, ha! Parflarne der ha så länge gått trasiga och halfnakna, att det nu kan vara tid på att snygga upp dem. Ja, i morgon får du gå till Skräddar-Anders och beställa nya kläder åt dem och dig. Jag behöfver ej några.

Efter detta utbrott sjönk han ånyo pustande ned på stolen och dolde ansigtet i händerne.

Vid den första blick Greta kastade på guldmynnen såg hon att de ej voro svenska. Detta i förening med mannens besynnerliga uppförande och hans egenomliga sätt att uttrycka sig, gjorde henne ännu mera förskräckt. Sedan hon varsamt lagt penningarne på bordet gick hon fram till Sven, lade ena handen på

hans axel och sporde med en stämma, som var nästan klanglös:

— Det är utländska penningar, Sven. Hvarifrån har . . .

— Nå, skulle de inte duga, de också? afbröt mannen och sköt temligen omildt Gretas hand från axeln. Men, fortfor han och reste sig till sin fulla längd, jag är trött. Bädda så att jag får lägga mig.

Utan att våga göra flera frågor ställde hustrun bädden i ordning. Vid ett tillfälle då hon begaf sig ut för att hemta vatten skyndade sig Sven att gömma de ryska proklamationerne i sänghalmen under sig. En stund mumlade han för sig sjelf långa meningar, dem Greta förgäfves sökte tyda, men slutligen förbarmade sig sömnen äfven öfver förrädaren och tillslöt hans ögon.

Länge dröjde det innan Greta kunde få en blund i sina ögon. Sådan hade hon under deras elfvaåriga äktenskap aldrig sett mannen, och sådana ord han pratat sedan! Hvad skulle det betyda? Så mycket kunde dock Greta förstå, nemligen att glödande hat till de rike hade dikterat uttrycken. Hon blef riktigt rädd då hon tänkte på hvad som komma skulle. Ändte- ligen kände hon att det började tynga i ögonlocken och hon var i begrepp att somna in, då hon kände en liten hand lägga sig på hennes panna. Förskräckt reste hon sig upp och såg tioåringen Lars stå framför sig.

— Kan du inte sofva? sporde hon undrande. Är du sjuk?

Då Lars af fadrens tunga andedrägt, då och då öfvergående i snarkningar, märkte att han sof, tog han mod till sig och sade, i det han förde sina läppar in- till modrens ena öra:

— När mor var ute efter vatten såg jag att far gömde någonting under halmen.

— Hvad var det? sporde Greta med lågmäld stämma:

— Många stora papper. Men, han ligger på dem, så att...

— Kryp du till kojs igen, afbröt Greta och sköt undan Lars. Far har ju rättighet att göra hvad han vill.

Snopen öfver den misslyckade utgången af sitt sjelftagna ärende drog sig Lars tillbaka. Men ännu länge måste Greta ligga vaken och grubbla öfver de många och stora papperen, som mannen rufvade på. Att han hade en hemlighet för henne, det var nu tydligt och denna tanke var det, som dref sömnen från hennes läger ända till morgonen, då hon lätt inslumrade.

Väckt af de varma morgonstrålarne, som stucko honom rakt i ögonen, reste sig Sven Danson upp. Vid den tiden brukade han annars begifva sig ut på sitt arbete. Han steg visserligen äfven nu upp, men ej för att begifva sig ut i stallet eller ladugården, utan för att skyndsamt kläda på sig och gömma de ödesdigra proklamationerne i tröjfickan medan hustrun och barnen ännu sofvo. Nog hade han en tanke på att visa Greta papperen, men han realiserade den ej, kanske af blygsel öfver att han gick så hemliga vägar, kanske äfven af fruktan för att hon, som var så klen, skulle taga det för illa vid sig.

När därför hustrun vaknade hade Sven helt och hållet förändrat sig. Han var nu vänlig som förut och lekte med barnen en god stund. När Greta såg denna förändrade sinnesstämning trodde hon sig kunna göra några spörsmål om orsaken till mannens långa bortvaro, men hon hade knappt börjat röra vid den strängen, förrän Sven tvärt afklippte frågan med dessa ord:

— Lägg dig inte i saker, som du inte begriper.
 — Men hvad ska' vi göra med de utländska penningarne? frågade Greta i skygg ton.

— Det sa' jag ju i går.

— Men om inte Anders vill ta' emot dem?

— Så får han låta bli. Nog finns det andra, som veta hvad de duga till.

Då Sven vid middagstiden rustade sig till affärd, sade Greta ängsligt:

— Blir du nu borta lika länge som förra gången?

— Ja, minst; kanske längre. Adjö med er. Se noga till pojkarne och krittren och . . .

Innan han talat till punkt var han utom dörren. Med raska steg begaf han sig rakt ned till stallet och kom efter en stund ut med »Brunte». Greta var nära att springa ut och hejda honom, men en oförklarlig rädsla höll henne tillbaka, då hon nu i mannens ansigte spårade samma hot och dysterhet som aftonen förut. Men så långt hon kunde såg hon efter honom och då »Brunte» slutligen försvann i en af vägens krökningar sjönk hon ned på en stol, dolde ansigtet i händerna och suckade:

— *Gud* låte honom ej gå orätta vägar!

Att beskrifva Gretas ångest då hon några dagar derefter af deras närmaste granne fick höra det Sven blifvit en folkuppviglare och temligen ohöjdt spridde ryska proklamationer öfver Vikbolandet, behöfves troligtvis ej. Hon blef allvarsamt sjuk ett par dagar och hade endast grannhustruns vänliga omsorger att tacka för att hon kunde stiga upp igen. Från den dagen låg framtiden mörkare för henne och det var med gnagande bekymmer hon tänkte på hur det skulle gå med hennes barn.

En dag hann underrättelsen om ryska mordbrän-

narflottans ankomst till skärgården och Södertelge brand fram till Kuddby, men förgäfvos väntade hon dag efter dag, att mannen skulle infinna sig i hemmet. Han var och förblef borta.

6.

»En ung mans väg till ena pigo.»

Afståndet mellan Hallö och Brevik var visserligen ej det närmaste, men detta hindrade likväl ej Mikael Wowowsky att litet emellanåt göra ett besök vid Motala Ströms inflöde i Glan, eller med andra ord vid Nils Riddermarks egendom. Herbert Fredberg och Mikael voro, som man säger, goda vänner, men inom kort kom det »smolk i mjölken» och det för Sigrids skull. Herbert hade nemligen en dag upptäckt, att den unga flickan mera hyllade Mikael än honom. Förtretad sväljde han dock förargelsen till en tid, men slutligen skulle äfven den få sitt aflopp. Det var under en gemensam jagttur, som ovänskapen från Herberts sida bröt loss. Och den egentliga orsaken dertill var icke så mycket grämseln öfver att ha blifvit slagen ur brädet af Mikael, som fast mera en genomgående otur, ty då Mikael lyckats fälla tre räfvar, hade kamraten ej skjutit en enda. Och ändock ville han gå och gälla, för att vara traktens, ja till och med hela Vikbolandets skickligaste jägare.

Under hemfärden kunde Mikael ej styra sig längre. Först beklagade han sig öfver den genom-

gående otur han haft och slutligen, att hans gevär på sistone blifvit så dåligt. Men, då Mikael så godt som ingenting svarade på dessa utgjtelser, skrek Herbert:

— Du svarar mig inte? Nej, jag kan väl tro, att du går och tänker på kärestan.

En blossande rodnad bredde sig öfver Mikael's kinder vid denna anspelning, men han bevärdigade ej Herbert ens med ett svar. Detta retade denne ännu mera. Utan att länge betänka sig utbrast han, retad ända till ytterlighet:

— Jag vet nog hvem du håller kär.

— Hvem då? sporde Mikael, utan att tänka sig före.

— Hå hå! utropade Herbert hånfullt, liksom jag inte skulle veta, att det är Sigrid Riddermark.

Mikael svarade ej på en lång stund. Slutligen sade han med en röst, som tillkännagaf en våldsamt kufvad vrede:

— Nå, om så skulle vara?

Då han yttrade dessa ord stannade han och betraktade forskande Herbert.

Men denne lät sig ej förbluffa af de forskande blickarne. Äfven han stannade, satte händerna trotsigt i sidorna och utbrast:

— Det har du ingenting för. Dessutom bör du veta, att du, såsom icke svensk, utan ryss, ej kan få . . .

Herbert afbröt sjelf sitt tal, då Mikael, på hvilrens kinder den fordna skarpa rodnaden åter blossade upp, gick honom närmare.

— Du borde blygas att utösa dylika ord, yttrade han med en stämman, som skälfde af sinneshörelse. Du vet mycket väl, att jag kom hit, då

jag endast var fem år gammal och att jag ej rår för, att min far blef tillfångatagen vid Narva. Jag har dock försökt att tjena mitt nya fädernesland så, som om det vore mitt gamla, och jag skall äfven göra det, så länge jag vistas här. När du talade om Sigrid Riddermark och brydde mig för henne, så förstod jag nog orsaken dertill. Du är svartsjuk, Herbert, och eftersom vi nu stå här mellan fyra ögon, så kan jag äfven bekänna för dig, att du ingenting har, för att du slår dina lofvar kring henne.

Då Mikael yttrat dessa ord aflägsnade han sig skyndsamt. Mikael, som annars ej så lätt kunde öfverrumplas, blef nu så häpen öfver den rättframma förklaringen, att han stod alldeles handfallen. När han ändteligen kom till sans igen, var Mikael redan borta.

— Den fege stackarn, yttrade Herbert för sig sjelf, han vågade ej stanna, för att . . .

I stället för att uttala meningen skyndade han, så fort han orkade, hemåt, och redan dagen efteråt visste Hallös underhafvande, hvem deras husbondes enda barn höll kär. För Nils Riddermark sjelf kunde denna sak naturligtvis ej länge förblifva en hemlighet. Till en början ansåg han det endast för löst och dumt prat, men när pratet höll i sig i stället för att afstanna, måste han ju tro att åtminstone *något* kunde vara sannt. Han dröjde likväl några dagar, innan han tog itu med dottern, men då händelserna under tiden blifvit sådana, att de tvungo en klok man att besörja om sitt, eller, med andra ord, när underrättelsen om det ryska härjningståget vunnit bekräftelse, ansåg sig Nils Riddermark ej längre böra uppskjuta det angelägna samtalet med dottern.

Det var dagen efter landshöfding Bondes korta

besök på Hallö. Redan tidigt på morgonen inberättade Samuel Fredberg, att icke blott Truls i Sjötorpet och hans son Jöns om natten afvikit, utan äfven att en mängd ryska proklamationer funnits hos flere af godsets underhafvande, samt att den afvikne Truls' svåger, lotsen Anders Stubbe strukit omkring i stugorna under natten och utdelat de der proklamationerne.

— Se här, slutade inspektoren och höll en af dem framför patronen. Skulle tro att det är svasande löften. Nu ska' väl rysspojken vid Brevik . . .

— Ha, du nämnde honom, afbröt Nils Riddermark och kramade våldsamt papperet tillsammans. Du har väl hört pratet?

— Skulle väl det, svarade inspektoren under det en djup suck undslapp hans bröst.

Utan att vidare inlåta sig i ordbyte med Fredberg gick patronen ned i trädgården, dit han kort förut sett dottren styra sina steg. Han var så upptagen af sina tankar, att han ej gaf akt på hur ett par af hans torpare förstuckit sig bakom drängstuguknuten och derifrån följde honom med sina blickar. Han märkte således ej den lurande ilska, som stod att läsa i dem, en ilska, som han sjelf frambesvurit genom det hårdhända sätt, på hvilket han behandlade nästan alla, som voro tvungna att bero af honom.

Smygande på tå, nalkades han den lilla berså, i hvilken han visste, att Sigrid bäst trufdes. Och han tog ej heller nu fel. Den unga flickan satt på sin vanliga plats med det täcka hufvudet stödt i ena handen, under det den andra mekaniskt söndersmulade en liten blomma.

Några sekunder betraktade Nils Riddermark sin vackra dotter, och syntes tveka antingen han skulle

lemnä henne ostörd eller ej. Han var redan på väg att återvända, när denna tanke plötsligt slog honom för hufvudet:

— Kanske sitter hon och tänker på Breviksyssen.

Och nu var det tvärt slut med alla hans konsiderationer för dottren. Utan föregående varning inträdde han i bersåen.

— Hu, hvad pappa skrämde mig, utbrast Signe och sprang upp. Jag trodde, att . . . att . . .

— Att det var ryssen, som kom, ifylde Nils Riddermark elakt och i dubbel bemärkelse: Jojo, fortfarande han, utan att låtsä sig se den brännande rodnad, som vid denna anspelning bredde sig öfver den unga flickans kinder och spred sig ända nedåt halsen, det lär allt vara så, att han är i antågande.

— Hvad är meningen? stammade Signe brydd. Hvarför . . .

— Jag har uppsökt dig här, ifyllde patronen en smula ironiskt och med kufvad vrede. Jo, sätt dig ned mitt barn, skall jag förklara mig tydligare.

Signes hjerta bultade våldsamt. Hon vågade ej göra fadren emot, hvadan hon, skakad af sinneshörelser, åter sjönk ned på torfsoffan. Det riktigt susade för hennes öron och hon undvek så mycket som möjligt att möta fadrens blickar.

Nils Riddermark betraktade ömsom medlidsamt och ömsom hånleende en stund sin dotter. Derpå sade han med iskall stämma:

— Det har kommit till min kännedom, att ditt hjerta redan gjort sitt val. Är det så?

Den rodnad, som förut höljt den unga flickans kinder, vek nu bort och lemnade plats för en ytterlig blekhet, frammanad af fadrens iskalla ton. Hon ville

tala, men tungan nekade till en början att göra tjenst.

— Har du blifvit stum, utbrast nu den myndige patronen och stampade i marken. Jag är ej van att fråga om två gånger.

Sigrid reste sig långsamt, men säkert. De förut hit och dit sväfvande blickarne fästades stadigt på fadren, och med en stämman, som ej det minsta darade, sade hon:

— Ja, fader, jag har gjort mitt val.

— Och hvem är det? sporde Nils Riddermark, synbarligen för att pina dottern.

— Du tyckes ju ana det? hviskade den unga flickan med knappt hörbar stämman.

— Det är då sannt, hvad man pratar om, nemligen att du . . .

Det gick nu för den stolte patronen alldeles som kort förut för hans dotter, han satte nemligen orden i halsen. Dock återfick han snart talförmågan och fortfor:

— . . . att du låtit dig dåras af Mikael Wowsky?

— Dåras, eftersade den unga flickan med förebrående stämman, hvad menar du dermed?

— Vet du inte, att han är ryss och sålunda tillhör våra fiender, som nu härja de svenska kusterna?

— Till födseln endast, ej till sinnelaget, svarade Signe tillitsfullt.

Nils Riddermark, som ej var af det qvicktänkta slaget, höll på att komma af sig. Hans vrede hjälpte honom likväl denna gång ur knipan.

— Din olydnad lägger mig väl i grafven förr eller . . .

— Tala ej så, afbröt den unga flickan och fick liksom nytt hopp. Jag vet mig ej hafva handlat orätt.

— Jaså, inte det, inföll Nils Riddermark sarkastiskt, inte det, fortfor han med stigande hetta. Jag har ju, ända sedan du blef sexton år låtit dig otvetydigt förstå, att jag önskar Herbert Fredberg till måg, men tvärt emot mina önskningar går du och . . .

— Jag håller af Herbert endast som en bror, afbröt Signe.

— Nog nu, inföll Nils Riddermark och slog afvärjande med ena handen. I morgon skall du resa intill Norrköping och blifva hos syster Karin till dess jag afhämtar dig. Se så, inga invändningar, fortfor han, då Signe gjorde min af att tala. Du har hela denna dag att göra dig i ordning. Klockan nio i morgon bittida kör vagnen fram.

Med dessa ord aflägsnade sig Nils Riddermark, mumlande för sig sjelf:

— Det vore väl besynnerligt, om ej detta skulle hjälpa. Syster Karin är en qvinna med ruter i och sticker ryssen näsan inom hennes dörrar, så lofvar jag att han får respass. Inte heller kan det väl vara farligt att skicka henne in till staden, fastän man säger, att den ryska mordbrännarfloktan visat sig i Stockholms skärgård. Ryktena pläga alltid öfverdrifva.

Denna var den första motgångsdag, som den rika arftagerskan till Hallö hittills haft. Det kändes henne så tungt som om hjertat ville spricka, men hon vågade ej visa fadren ohörsamhet, och på slaget nio följande morgon satt hon i den vagn, som skulle föra henne in till den stränga och fruktade fastern. Vid första kröken i den långa alléen såg

hon tillbaka på fädernehemmet och det förekom henne alldeles, som om hon ej skulle återse Hallö i samma skick, som hon lemnade det.

7.

Surlimpan.

I hörnet af Bred- och Garfvaregatorna i Norrköping låg vid denna tid ett illa känt närings- eller traktörsställe, benämndt Kronan, men af folket kalladt Surlimpan, därför att dylika slags bröd dagligen der serverades. Stället var, som ofvan blifvit sagdt, illa beryktadt och knappt på ljusa dagen vågade någon bättre klädd person gå der förbi. Stället egdes af en för mordbrand och åtskilliga öfvervåld straffad före detta sjöman, Jakob Wester, i dagligt tal kallad Snål-Jakob. Han gjorde ej heller något, för att upphjelpa ställets anseende och troligtvis skulle det äfven ha varit fåfång möda för honom att ens försöka något dylikt, ty hans blotta namn skrämde genast bort den ordentliga delen af dem, som behöfde förtära sin föda i dylika allmänna lokaler.

När den bullersamma och skrålande folkhopen utrymde Sqvallertorget och drog inåt Bredgatan var Surlimpan närmaste målet. Der skulle de hemifrån medförda fyrkarne blötas och der skulle äfven de tvister, som uppstått under vägen, antingen i godo biläggas, eller afgöras med blanka vapen.

Snål-Jakobs små nötbruna ögon gnistrade af fröjd,

när han såg folkhopen stanna utanför krogen och han smackade några gånger med tungan, såsom han var van, då han kände sig riktigt förnöjsam. Nu gälde det att vara flink i rörelserna och detta förelade han icke en, utan flere gånger de tre extra biträden han i en hast engagerat, så fort han erhöll underrättelse om att bönderne voro att förvänta till staden.

Hur rymlig Surlimpan än var kunde likväl ej ens tiondedelen af de utanför församlade erhålla plats derinne. Snål-Jakob ref sig betänkligt i hufvudet vid tanken på att största delen skulle begifva sig till stadens andra krogar i följd af bristande utrymme hos honom. Svetten rann längs hans pussiga kinder och han stönade som en blåsbälg af ångest öfver att behöfva förlora så goda kunder.

Men, i dessa bekymmerfulla ögonblick fick han en oförmodad hjälp af den i spetsen för en ansenlig bondhop inträdande Sven Danson. När denne varseblef Snål-Jakobs bekymrade utseende, skrek han håfullt:

— Hvad nu, Jakob, är du inte belåten, fastän du har mera folk, än som kan rymmas här inne?

— Det är just därför att jag inte vet, hvar jag ska' göra af dem, som jag...

— Fårskalle, afklippte Sven. Har du inte en stor gård och hvarför öppnar du inte porten till den, så att...

Innan Sven Danson hann tala till punkt hade Snål-Jakob rännt ut bakvägen och några ögonblick derefter förkunnade sorlet på gården, att den blifvit upptagen af törstiga individer.

— Kom ihåg, Stina, att du ta'r betaldt med detsamma du sätter fram muggarne, hviskade Jakob till en af sina qvinliga tjenare, en lång, skranglig och

hvassnäst flicka. Och han tillade för sig sjelf, då Stina kilade bort: Här är det bäst att passa upp, så att inte någon stjälar sig undan betalningen och inte . . .

Hans monolog afbröts här af Stinas gälla:
— Hit med betalningen, innan du dricker! Hör du inte! Betaldt ska' jag först ha!

— Åh, kors för tusan, utropade den tredskandes kamrat, känner du inte igen Fläsk-Stina, som i höstas var vid tinget därför att hon stulit en half sugga från patron på Hallö. Jaså, du har blifvit krogjanta nu, ditt långa beniga spektakel. Här har du betaldt!

Med dessa ord höjde den halfdruckne sällen en tom ölstänka och hade icke Stina så hastigt vikit åt sidan, skulle hon ofelbart blifvit träffad af stänkan. Den dunkade i stället i väggen straxt ofvanför Snäl-Jakobs hufvud och det med en sådan våldsamt, att den sprang i bitar. Varnad häraf drog sig Stina hastigt tillbaka och äfven Jakob vågade ej, hur modig han än var, att opponera sig.

— Jag hörde nämnas patron på Hallö, hördes nu en grof stämman från andra ändan af rummet. Bara vi hinna göra oss af med ryssen, så har jag god lust att gå bort och vrida om nacken på den der sakramenskade bondplågaren.

— Då går jag med . . . Topp, du ska' inte behöfva gå ensam . . . Nej, basta, tror du inte, att jag har lika godt öga till honom som du . . . med flere utrop hördes nu bland mängden och ingen vågade uppstiga, för att taga Nils Riddermark i försvar. Sedan hotelserna och smädelserna en god stund haglat mot egaren af Hallö, tog ändteligen Truls i Sjötorpet, hvilken af svågern Sven Danson blifvit öfvertalad att sluta sig till bondhopen, till ordet.

— Ni ha allt rätt i att vilja lära den högmo-

dige patronen att ta' skeden i vackra handen och jag nekar inte att följa med, men ser ni, han har ett enda barn, en riktig Guds engel, ska' ni veta. Jag har inte så många hår på min syndiga skalle, som de gånger hon i hemlighet burit mat och dryck till de stackars torpare, som fadern utsugit och äfven penningar och säd och kläder och mera till har hon, gubben ovetande, skänkt åt oss. Så att det säger jag, att på hela Hallö finns inte en enda menniska, som vill göra henne illa, utan alla välsigna henne i stället. Ni må gerna gå dit och jag ska' följa med som jag sagt, så framt ni lofvar att inte tillfoga hans dotter något ondt.

— Ja, jag kan intyga, att Truls talar sanning, inföll nu Sven Danson, men nu vill jag säga er att vi ha annat att prata om. Ni vet, att den der generalen Ur-Urba-ba . . .

— Urbanowictz, inföll en, som bättre kunde uttala det för böndernes öron så besynnerliga utländska namnet.

— Ja, så var det, utbrast Sven Danson. Men nu vill jag fråga er, om vi ska' tåla, att en utlänning och till på köpet en polsk . . .

— Nej, nej, hördes en massa röster om hvarandra, vi vilja inte stå under befäl af en polack!

— Men, inföll nu en annan, som tycktes vara ej blott mera nykter än de öfriga, utan äfven mera förståndig, jag har hört kaptten Sivert intyga, att generalen varit med kung Karl och att han slagits som en hel karl och att . . .

— Men, hvarför kan inte regeringen gifva oss en svensk befälhafvare i stället, hördes en röst i hopen och flere instämde. Då sorlet något tystnat, yttrade en annan i en ton, som ej lät så litet hånfull:

— Vi ha väl inga, som duga.

Det der inpasset åstadkom en oreda, som till en början såg ut att få ganska svåra följder. Två partier stodo emot hvarandra; det ena ville ej lyda polacken, det andra tyckte, att det kunde komma på ett ut endast ändamålet med uppbådet vanns, nemligen ryssarnes fördrifvande. Bränvinet och ölet tillsammans hade nu gjort sitt till att upphetsa hjernorna och hvad som Jakob befarade, det inträffade äfven: först blänkte en knif och inom ett par sekunder syntes en dylik i nästan hvarje hand.

Förskräckt rusade Snål-Jakob in i hopen och skrek med hela kraften hos sina lungor:

— Hvad ta' ni er till? Slåss i min lokal! Ut med er, på gatan och torget finnes godt om rum!

Modig deraf, att de honom närmast stående veko några steg tillbaka ämnade han fortsätta i samma anda, då en kraftig hand i detsamma grep honom i nacken och slungade honom handlöst tillbaka inom disken, der han föll med hufvudet förut rakt i en vattenbalja, hvars smutsiga innehåll stänkte öfver den närstående magra Stina, så att hon med ett anskri ryggade åt sidan. Egaren till den kraftiga, tillrättavisande näfven, som ej var någon annan än Sven Danson, gaf med detsamma Snål-Jakob denna tillrättavisning:

— Sköt du hvad du har att göra bakom disken och lägg dig inte i våra affärer en gång till, det råder jag dig.

Detta uppträde hindrade ej att grälet under tiden pågick lika ifrigt. Efter Snål-Jakobs fall blef det till och med häftigare, men just som en af Urbano-victz' medhållare måttade en knifstöt åt en sin vederdeloman, hördes från dörren ett kraftigt:

— Stilla här inne!

Allas blickar flögo till dörren. Der stod justitieborgmästaren Jakob Ekebon och vid hans sida kapten Sivert. Men bakom dessa kunde de oroliga sällarne tydligt skönja en ansenlig styrka beväpnade borgare, uppställd i vederbörlig ordning.

— Lemna genast krogen och tågen tillbaka till edra qvarter utom staden. I hafven ej blifvit uppådade för att gräla och slåss sins emellan eller anstifta oroligheter i staden, utan för att försvara densamma mot vår arffiende, ryssen, som nyligen bränt Trosa och efter all sannolikhet är på färd hit. Den, som tredskas blir genast häktad.

Härpå svarade kapten Sivert genom att föra fram borgarne ända till dörren.

De storskrytande bönderne och drängarne visade sig nu såsom riktiga backharar, när de sågo, att borgmästaren hade allvar af sin hotelse. Sven Danson och Truls, hvilka äfven fruktade för vissa efterslängar med anledning af de kringsspridda proklamationerne, voro de första, som gjorde sig osynliga genom bakdörren åt gården och innan Snål-Jakob, som nu ändteligen kommit lyckligt på benen igen, hann taga fullt betaldt för utdrucket öl, sönderslagna stänkor och sönderbrutna bänkar, var hela den larmande skaran försvunnen. Under det Jakob bekymrad stod och klådde sig bakom örat och funderade på ett sätt att hålla sig skadeslös för den förlust han lidit, hördes ånyo borgmästarens befallande stämma:

— Denna krog skall genast stängas.

Då flög Snål-Jakob i vädret som en raket och skrek, utan att bry sig om borgmästarens närvaro:

— Ack, jag arme man, jag blir då totalt utfattig, om jag ej får ha Kronan öppen. Det är . . .

— Du har nog roffat åt dig så mycket förut, att det ingenting gör dig, om du håller stängdt de här dagarne. Du kallas inte Snål-Jakob för ro skull, yttrade en borgare.

— Bäst vore att för alltid stänga det här nästet, inföll en annan.

— Eller också att rifva ned det till grunden, menade en tredje.

Blek som ett lik åhörde Snål-Jakob dessa utgjutelser, men han vågade likväl ej att vidare opponera sig. Kapten Sivert tillkallade nu ett par af Dürings dragoner och de ledde helt enkelt ut den ända in i sista ögonblicket motsträfvige Snål-Jakob, hvarefter dörrarne åt gård och gata stängdes och vakt sattes utanför dem.

Så slutades detta äfventyr för Surlimpan och dess värd, Snål-Jakob.

8.

Fröken Karin. Oförmodadt återseende.

Snedt emot Messingsbruket, men på östra stranden af Motala Ström, låg det hus, som egdes och beboddes af fröken Karin, Nils Riddermarks syster. Den gamla fröken, som väl lefvat i fyratio vintrar, och som allmänt hade namn om sig att vara ej blott »ett hår af Hin», utan äfven »om sig» i aldra högsta grad, ehuru hon till en viss grad var tvungen att frångå denna vana, när brodern eller brorsdottren kommo

på besök, bebodde sjelf, tillsammans med en gammal trotjenarinna, Sara, ett par gafvelrum en trappa upp och hade uthyrt hela undre våningen. Fröken Karins rum vette åt Strömmen och man hade från deras fönster utsigt öfver en del af fallen.

— Se här, Sara, hvad min bror skrifver, utbrast fröken Karin och höll med sina darrande händer fram ett tillskrynkladt bref. Aldrig annat än påhäng. Jag vånnar att . . .

— Hvad skrifver patron? Kommer han eller mamsell Sigrid hit och . . .

I sin ordning blef nu Sara afbruten af denna harang:

— Ja, flickan kommer hit, men kan du gissa af hvad orsak?

— Ne-nej, inföll Sara långsläpigt, men återtog derpå något raskare: Kanske för att få en fästman.

— Galet gissadt, Sara. Hör nu hvad jag säger dig. Hon kommer hit, för att bli af med en fästman.

— Det var konstigt, utlät sig Sara och det syntes tydligt på hennes minspel, att, finge hon en dylik, inte skulle hon vara så dum, att hon reste så der ifrån honom.

— Ja, du må väl säga, att det är konstigt, utbrast fröken Karin och jemkade mössan än åt den ena, än åt den andra sidan af hufvudet, men förhållandet är verkligen så. Sigrid har blifvit kär och föremålet tycker inte Nils om och det undrar jag inte på.

— Hvad är det då för en? Det är väl inte den der hyggelige karlen, som var här en gång förlidet år?

— Herbert Fredberg? Nej, så väl är det inte. Bror min vill gerna ha honom till måg, men flick-

slynan trilskas och vill inte ha honom, därför att hon, Gud bevars, blifvit kär i en annan, kan tänka. Flickorna nu för tiden ä' så pretentiösa och supponera att få göra hvad dem behagar. Annat var det när jag var ung, fortsatte fröken Karin under det en djup suck sqvallrade om att känslorna ännu icke härjats af tiden, då var man så illa tvungen att rätta sig efter hvad far och mor sade och då fanns det äfven både ärbahet och huslighet och . . .

— Men, afbröt Sara, som kunde de der jeremiaderna utantill, jag har ju inte fått veta hvad den der fästmannen heter som patron är rädd för, eller kanske att det inte står i brevet.

— Du är då fasligt nyfiken, bannade Karin. Jo visst står det i brevet och jag kommer nu ihåg att jag för några år sedan såg honom vid Hallö. Han är inspektor vid major Hohls egendom, Brevik, och för resten ryss.

— Ryss, eftersade gamla Sara och hade så när i förskräckelsen fått dändimpen. Ryss! En sådan der, som . . .

— Just landsman till Sveriges fiender, afbröt fröken Karin med stigande förtrytelse.

— Och en sådan kan Sigrid tycka om, utropade Sara och slog båda händerne tillsammans. Jag begriper inte hvar hon har sitt förstånd. Det måtte bestämdt vara borta.

— Troligtvis eftersom bror min skickat hit henne för att återfå det, inföll fröken Karin tvärsäkert. Men tyst, jag tyckte att en vagn stannade här utanför. Kanske det är hon som kommer. Se efter.

— Ja, man brukar säga att när man talar om trollen, så dansa de i förstugan, mumlade Sara för sig

sjelf under det hon stultade åstad mot dörren. Men, som den gamla trotjenarinnan var betydligt styfbent hann hon ej dörren, förrän den öppnades och Sigrid visade sig på tröskeln.

Fröken Karin, som under hvardagliga förhållanden hade för sed att bittida och sent springa omkring till bekanta för att berätta och uppsnappa nyheter, måste nu helt beskedligt hålla sig inne när underrättelsen om ryssarnes annalkande kom till staden. Hon ville till en början icke riktigt tro derpå, men då hon från sina fönster såg hopar af knektar och bönder, hörde ljudet af trummor och äfven enstaka skott, samt litet emellanåt hörde omtalas hur stadsborne sett brinnande gårdar utåt Bråviken, så kunde hon ej längre tvifla. Mer än en gång var hon betänkt på att taga brorsdottren och Sara med sig och fly undan till Hallö, men så talade någon om, att flere hundra bönder voro lägrade utanför Vester tull och Norr tull och att de söpo sig fulla och antastade alla resande, och då gick äfven denna hennes plan om intet.

Hvad Sigrid skulle lida under denna sin tvungna fångenskap är ej svårt att fatta. Ingen vän hade hon, med hvilken hon i förtroende kunde utbyta tankar. När dertill kom det ständiga gnatet från fasterns läppar, åtföljdt af hänfulla anspelningar på »ryssen» kan ingen undra på, om den unga flickan i vissa ögonblick önskade sig vara både död och begrafven.

En eftermiddag kom snickaren Lindman, som var gammal bekant till fröken Karin, för att se till hur hon hade det. Nu började frågor hagla från Karins och Saras läppar och den stackars snickaren tvangs,

volens, ned i en soffa, och så måste han berättat hur det stod till i staden. Han fick ej gå förrän han redogjort för allt hvad han visste. Han avslutade sitt meddelande sålunda:

— En stor del af stadens innebyggare har redan satt det bästa af sin egendom i säkerhet, dels genom att föra det ut på landsbygden, dels nedgräfvat det. Jag tycker att ni, mamsell Karin, med det snaraste borde skynda till Hallö, ty der kunnen I vara i fullkomlig säkerhet.

— Nog har jag velat göra så, svarade Karin, men de många berättelserna om böndernes tygellöshet och osäkerheten i trakten ha gjort att jag ej kunnat komma mig före, ej heller . . .

Rop och skrik nedifrån gatan kallade hastigt Lindman och fruntimren till fönstren. En ryttaresprängde fram, oupphörligt skrikande med full hals:

— Ryssen kommer; ryssen kommer; rädde sig hvem som kan!

— Vi måste genast packa ihop! skrek Karin under det hennes kropp skäldes som ett asplöf. Bäste herr Lindman, fortfor hon och grep, lik den drunknande om ett halmstrå, snickarens händer, styr, för Guds skull om så att vi säkert komma härifrån. Både jag och min bror skola hederligt belöna er. Ni vet ju att min brorsdotter . . ., men hvar i all världen är Sigrid? skrek hon till och såg sig förvånad omkring. Sigrid, Sigrid, hvar håller du hus? Olydiga flicka, som . . .

— Fröken Sigrid finnes ej härinne, utbrast Sara, som under tiden genomsökt rummen.

— Gud bevara mig, klagade fröken Karin och vred förtviflad små händer. Jag står ju i ansvar för henne hos min bror!

— Lugna er för all del, bad Lindman. Det är ju inte så farligt som det synes. Kanske att allt endast är ett falskt allarm, såsom det varit en gång förut.

Fröken Karin blef något lugnad af dessa snickarens ord och, då Lindman gått började hon och Sara att samla ihop allt af värde för att nästa morgon begifva sig på väg till Hallö sedan den olydiga Sigrid väl hemkommit.

Hvar befann hon sig då? Hon var ju alldeles nyss i fasterns sällskap.

Under det hon stod ensam vid fönstret i det lilla sidorummet och med spänd uppmärksamhet lyssnade till snickarens berättelse om de anstalter, som vidtagits, huru han ändteligen fått några lavetter i ordning till de kanoner, som voro i saknad af dylika; huru Dürings dragoner och det folk, som general Urbanowictz ditfört, gjorde hvad i deras makt stod för att öka oredan och villervallan, istället för att hjälpa borgerskapet med att hålla ordning på de rusiga bondhoparne; huru generalen gaf de mest motstridiga befallningar och vid hvarje underrättelse om fiendens analkande genast drog sig ur staden, för att återkomma när det blef känt att ryktet var gripet ur luften; huru sjelfve landshöfdingen, Gustaf Bonde, helt och hållet tappat hufvudet och flackade länet omkring utan att kunna uträtta någonting, så att kurirer måste söka honom än i Brevik, än i Kumla och en gång ända nere i Linköping; huru sinnesstämningen i staden liknade vågorna i haf, höjde och sänkte sig vid de olika ryktena, med mera; under det Sigrid lyssnade till allt detta, kom hon att se bort åt bron, som ledde öfver till Messingsbruket.

Vid östra landfästet stod en smärt manlig gestalt

insvept i en fotsid kapp. En bredskyggig hatt dolde öfre delen af ansigtet.

Mannens ställning tycktes den unga flickan förete någonting besynnerligt. Ett par gånger förekom det henne som om han riktade sina blickar mot den plats der hon stod. Sorlet och springet på gatan samt ryttarnes hetsiga utrop syntes ej det ringaste bekomma honom. Det var en högst besynnerlig företeelse, tyckte Sigrid. En aning, hvars orsak hon ej kunde göra sig reda för, bemäktigade sig henne nu. Kände hon ej igen denna smärta och stolta gestalt. Ah, skulle det må hända vara han! Nej, hvilken djerfhet af honom att komma hit just nu!

En vindstöt kastade i detsamma kappan åt sidan, så att mannens ansigte blef synligt. Det var blott ett par ögonblick innan kappan ånyo var svept omkring ansigtet, men under dessa ögonblick hade Sigrid sett nog.

— Min Gud, det är Mikael! hviskade hon bäfvande för sig sjelf. Hur skall jag komma till honom.

Fröken Karins och hennes gamla tjenarinnas uppmärksamhet gjorde att Sigrid lyckades smyga sig ut. Nedkommen på gatan, mer flög än sprang hon mot bron och när hon ändteligen hann den älskade, måste han stödja henne för att hon ej skulle falla. Med möda kunde hon framhvisa ett:

— Oförsigtige hur . . .

— Tala ingenting nu, afbröt Mikael och förde henne skyndsamt med sig. Utan att yttra ett enda ord eller göra det ringaste motstånd följde hon honom. Trots farorna, som hopade sig öfver dem, kände hon sig likväl trygg i hans sällskap.

I rådhusalen.

I stora rådhusalen hade stadens äldste, samt några andra för stadens försvar intresserade, församlat sig. Meningen var att nu diskutera »försvarsfrågan» och uppgöra de lämpligaste planerne. Ehuru alla fönsterna i den rymliga salen blifvit öppnade och fritt spelrum gafs för de friska vindarne, kändes det ändock så tungt och tryckande som om luften varit öfvermåttad med elektricitet och ett stort åskväder varit i antågande. Dystra moln hvilade på alla pannor och de särskilda grupperne af samtalande företedde en den lifligaste men ändock dystraste tafla.

Under det samtalen, på afstånd liknande sorlet i en väldig bikupa, voro som lifligast, åskade postmästaren Norijn ordet. Alla tystnade när denne ansedde medborgare ville tala. Och hans röst ljöd klangfull genom den stora salen:

— Det är ett spektakel, sådant som på intet annat ställe än här blifvit skådadt. Jag tvekar ej att i första hand anklaga regeringen för att här är så illa stäldt med försvaret . . .

— Åh, jag tycker att vi ha ganska mycket folk, afbröt en röst.

— Ja, det är nog sant, min käre Cardon, inföll postmästaren utan att låta förbluffa sig af inpasset. Det är sant att här finnes mycket folk, men af hvad beskaffenhet är detta folk. Se blott på bondhoparne, som vi måste neka tillträde till staden för att eländet ej skall blifva ytterligare ökadt. De enda vi kunna lita på är Bjelkes regemente, omkring ett halft tusen

man, ett halft hundra dragoner och ungefär lika många afskedade soldater, som frivilligt gripit till muskötten igen. Om Dürings dragoner vill jag icke tala. De äro tyskar och ha således föga intresse af att våga lif och blod för oss.

— Men jag svarar för mina lifdragoner, inföll nu kapten Vennerstedt, i det han stolt rätade på sig. De ha ännu aldrig vänt en fiende ryggen.

— Jag har heller icke uttalat något klander emot dem, svarade postmästaren, utan har endast velat visa er, att vi ej få vara för säkra, utan måste beväpna oss allmänt. Endast i så fall kunna vi hoppas att vårt motstånd skall sluta segerrikt. Gud gifve oss krafter att kunna bestå i pröfningen.

Postmästarens tal mottogs med allmänt gillande. Efter honom tog rikstranslatorn G. Broch till ordet. Han talade lika kraftfullt som den förra, men vida skarpare.

— Besynnerligt förefaller det mig, sade han, att herr landshöfdingen ständigt ligger och flackar ute på landsbygden. Han har visserligen föregifvit att han reser omkring för att uppåda allmogen i länet, men . . .

— Det är en lögn, afbröt handlanden Ekman under det vredens rodnad brann på hans kinder. Ja, jag säger öppet att han ljugit, då han påstått detta, ty landshöfdingen är för feg att töras stanna kvar i staden, eller också är det förräderi med i spelet.

Dessa djerfva ord uppväckte en storm af ovilja och bifall, det sist nämnda dock öfvervägande. Oviljans representanter voro de närvarande officerarne, öfverste Baumgarten, major Hamilton och kaptenerne Sivert, Modée och Vennerstedt. Den sist nämnde, som nyss svarat postmästaren så öfvermodigt, gick till

och med den orädde handlanden på lifvet, knöt båda händerna under hans näsa och skrek:

— Tag genast tillbaka hvad ni oförskämtdt nog sagt om landshöfdingen, annars . . .

— Lugna er, herr kapten, inföll nu borgmästaren Ekebom. Vi ha kommit hit för att afhandla dagens frågor och ej för att gräla.

— Dessutom tycker jag att handlanden Ekman har rättighet att försvara sin offentligt uttalade mening, yttrade nu den allmänt omtyckte Jakob Björkman, adjunkt i S:t Olai.

— Ja, det är rätt; må han försvara sig, ropade äfven nu hans motståndare.

Under detta intermezzo hade den lugne Ekman ej tappat koncepterna. När det ändteligen blef så tyst i salen, att hans röst kunde höras sade han:

— En landshöfdings plats är der faran för hans län är störst. Någon fara hotar ej ännu landet söder om Norrköping och ändock trifves höfdingen der bäst. Det är sannt, att han ett par gånger varit här, men då så knapphändigt, att det sett ut som om marken brännt under hans fötter, och om I, mine herrar, viljen göra eder besvär med att utforska de känslor, som hans tal till bönderne uppväckt, så kan jag försäkra eder, att I skolen finna dem allt annat än vänliga och hoppfulla. Och om I nu frågen dem hvar landshöfdingen håller hus, så skolen I temligen allmänt få detta svar: »Han har rest till Småland. Och för blott några timmar sedan omtalade för mig en Törnevallabonde, den jag känner för en genomhederlig man, att då han för ett par dagar sedan i sällskap med några hundra landtmän från Skärkind, Östra Skrukeby och sin egen socken vid Klinga mött landshöfdingen, som åkte så att de stackars hästarne kunde fläkas, hade han helt

myndigt befallt dem att vända om igen, emedan det ej vore någon fara för handen. Hvad meningen härmed kunde vara, fån I sjelfve utfundera, men mig förefaller det besynnerligt, alltsedan jag fick höra hvad det glunkas om från andra trakter, nemligen att en hög herre från Holstein befinner sig på den ryska flottan. Jag tager icke tillbaka ett enda ord af hvad jag sagt, gällde det äfven min hals.

Den djerfve Ekmans ord hade åstadkommit en djup förstämning bland de i rådhusalen församlade. Till och med officerarne syntes öfvertygade om att handlanden hade rätt. Man talade ej mera högt utan hviskade fram de inbördes meningarne.

Rikstranslatorn Broch hade ej gifvit ett enda tecken till att han var missnöjd med afbrottet i sitt anförande. Medelst stumma nickningar bekräftade han i stället Ekmans förklaring och när denne ändteligen slutat, fortsatte han sitt afbrutna tal sålunda:

— Allt hvad handlanden Ekman sagt, det gillar jag, men, ändock har jag mera att tillägga. Hvarför blefvo skansarne vid Skenäs och Sättersunda raserade i april månad, jag tror till och med att detta skedde den sextonde om jag ej alltför mycket misstagit mig? Och hvarför har det nekats fru De Besche, då hon till och med två gånger begärt att vid det henne tillhöriga Näfveqvarns bruk få iståndsätta och använda der befintliga etthundrafem kanoner, då Norrköpings borgerskap till och med utfäst sig att bestå den ammunition som kunde behövas? Jag har ej ord, nog starka, för att uttrycka min förvåning och mina mistankar angående detta. Det ser verkligen ut, som om det vore förräderi, antingen från regeringens eller landshöfdingeembetets sida. Sakna vi ammunition? Nej; vi ega godt om den varan. Kanoner och muskötter?

Ja, dylika sakna vi och det ehuru fyra tusen gevär ligga obrukbara i Braskens rum i Linköping. Och de förhåstar, som blifvit reqvirerade från landsbygden, för att användas i händelse befolkningen skulle behöfva flytta sin lösegendom till säkrare ställen, hvarför blefvo de återskickade? I går måste till exempel pfalzgrafvinnan, när hon afreste härifrån, begagna oxar för vagnen, i stället för hästar. Och till slut, hvarför har ej regeringen utsett en svensk till befälhafvare, utan just en polack? Sannen I mina ord, detta kommer att blifva vår olycka, då ingen enighet kan vinnas. Jag har nu endast det att tillägga: Må Gud beskydda oss och vår stad!

Den fordna misstämningen ökades naturligtvis genom dessa ord. När öfverste Baumgarten såg detta ville han stämma de närvarande till bättre mod, hvarför han yttrade:

— Det är visserligen sannt, att det ej är så väl stäldt med försvarsanstalterna som det borde vara, och att enigheten mellan trupperne och den inkallade allmogen också lemna åtskilligt öfrigt att önska, men så galet stäldt som herr rikstranslatoren och handlanden Ekeman utmålade det, är det verkligen ej. Bland de bönder, som stå under mitt kommando, har jag sport en allmän lust att drabba tillhoppa med fienden, och hvad general Urbanovictz beträffar, så antager jag att han blifvit ganska mycket missförstådd. Hans krigståg i sällskap med salig konung Karl bevisa åtminstone att han har vilja. Blott vi kunna förmå landtbefolkningen att hysa litet mera förtroende till honom, så att det kan bli enighet i rörelserna och enighet i vår samverkan, så tror jag inte att det är så farligt med honom. Och, slutade han i det han gaf rikstranslatoren en skarp blick, samt lade tonvigt på

sina ord, *aldra minst tror jag vår regering om att hysa förrädiska planer med Urbanowictz' utnämning till befälhafvare vid kustförsvaret.*

— Det är mycket bra att herr öfversten är öfvertygad om generalens lämplighet, svarade rikstranslatoren med ironisk ton. Skada blott att herr öfverstens kamrater och nära nog hela Norrköpings samhälle äro af motsatt åsigt. Eller, fortfor han och såg sig utmanande omkring, kan det kallas för bevis på den sans och det mod, som så väl behöfves under förhanden varande svåra omständigheter, att general Urbanovictz i går morgse lät skrämman bort sig af det falska ryktet, att fienden vore på Butängen? Har man . . .

— Det är inte möjligt! Bara förtal, ropade några och öfversten högljuddast.

— Nej, mine herrar, svarade translatorn, det är ej något förtal. Tidigt på morgonen kom en afdelning af borgarrytteriet i full oordning instormande till staden och utspred det ofvan angifna ryktet. Och utan att ens vårda sig om att undersöka, huruvida ryktet vore sannt eller ej, red generalen med en hop af de sina så hastigt ur staden, att denna reträtt sannerligen ej kan betraktas annat än som en neslig flykt, och han stannade ej förr, än vid Klinga sätesgård. Der fick han ändteligen veta att alltsammans var en drift med honom, annars hade han väl fortsatt hela Östergötland igenom, och att . . .

Officerarne hade blifvit blossande röda af förtrytelse och öfverste Baumgarten utropade, i det han drog värjan:

— En drift! Man skulle sannerligen vara frestad att tro det I varit den, som vågat drifva med regeringens tjenare, eftersom I omtalen det med en sådan förnöjelse. Guds död! Detta går vår officersära . . .

— Sansa er, herr öfverste, afbröt rikstranslatorn lugnt. Jag skall berätta hela sammanhanget för eder. Bland den allmogehop, som upptändt sina stockeldar vid Ståtöga, finnes en spjufver, vid namn Hans Bute. Om det nu var af förrädiska afsigter, eller blott och bart af lust att drifva med general Urbanovictz, det vet jag icke, men sanningen är den, att Hans Bute slog i borgarryttarne den ofvan omtalade lögnen om rysarnes anmarsch och att desse ryttare i förskräckelsen gjorde den inbillade faran till en verklighet. När sedan generalen erhöll kunskap om huru det verkliga förhöll sig, befallde han att Hans Bute skulle gripas och arkebuseras på Saltängstorget. Till den ändan utsändes en patrull för att gripa Bute, men när de bönder, som stå här emellan och Eneby kyrka, fingo höra i hvilket ärende patrullen kom, öfverföllu de den med stenkastning, och visade så uppenbart sin afsigt vara att taga Hans Bute i försvar, att generalens utskickade måste återvända med oförrättadt ärende. Vore general Urbanovictz af en kraftig natur, så hade han ej låtit afvisa sig af böndernes trots, men nu är han . . .

Ett starkt sorl nere vid dörren och en grof stämma, som utropade: Hvar är borgmästaren? afbröt här rikstranslatorn.

— Hvem är det som vill tala med mig? sporde Jakob Ekebom och banade sig väg genom mängden fram till en groflemmad arbetare, som stod innanför dörren och förlägen tummade sin trasiga mössa. Är det du, som vill tala med mig?

Så många som kunde, trängde sig omkring dörren.

— Ja, se det är så, att jag vill omtala att bönderne och de tyske knektarne och en stor del af generalens folk ha börjat bryta upp och plundra husen,

och när jag frågade en af dem hur det kom sig, svade han att borgmästaren gifvit dem lof dertill. Nu vill jag veta om . . .

— Det är några usla skälmar, som utspridt denna lögn, afbröt Jakob Ekebon vredgad. Hvem var det du talade med?

— Sven Danson från Kuddby.

— Jaså, den erkeskalmen, utbrast handlanden Cardon. Det glunkas att han står i förbindelse med fienden. Jag känner en, som sett honom utdela ryska proklamationer.

— Det är nu ej längre rådligt att vi stanna här, yttrade borgmästaren. Må hvar och en nu se till att han kan bringa plundrarne till ordning igen. Jag hoppas att I, herr öfverste Baumgarten, nu låter er myndighet göra sig gällande. Sjelf skall jag icke spara mig.

Med dessa ord skyndade Jakob Ekebon, som af en häfdatecknare fått sig tilldelad det vitsordet att han var en allvarsam, driftig och för stadens bästa nitisk man, utför trappan. De öfriga skyndade efter så fort de kunde och snart var stora rådhusalen tom.

Men, den enighet, som borgmästaren trodde sig kunna åstadkomma genom denna sammankomst, blef ej verklighet. Tvärtom gingo en del af mötets medlemmar derifrån mera oense än de voro när de kommo dit.

10.

På äfventyr.

Genom hopar af fulla och skrålande bönder och knektar förde Mikael Wowowsky den darrande Sigrid till ett litet trähus vid Söder tull. De lutande väggarne och det sneda taket sågo riktigt fallfärdiga ut, och det var därför ej underligt om den unga flickan genombäfvades af en besynnerlig känsla, då hon såg detta usla ruckel.

— Men hvart för du mig? hviskade hon bäfvande. Kan det bo menniskor derinne?

— Så du frågar, älskade Sigrid, svarade Mikael och betraktade den unga flickan med tindrande blickar. Jag vet att du hyser förtroende till mig och du kan vara säker på, att jag om ett par timmar skall återföra dig lika oskadd till din faster. Det var ju så länge sedan vi hade tillfälle att enskildt tala med hvarandra, att jag . . . men var ej rädd, fortfor han då Sigrid tvekade samt stannade, det är ej så farligt som du tror.

Med dessa ord öppnade han dörren och ett ljust trefligt rum blef synligt. Den unga flickan hade knappt hunnit sätta foten öfver tröskeln, då en medelålders qvinna med ett godt och ärligt utseende vänligt niggande tog emot henne. Detta första bemötande var tillräckligt att fullständigt häfva den unga flickans betänkligheter. Ännu mera ökades hennes trygghet, då Mikael sade, i det hon fattade qvinnans hand:

— När min far dog tjenade ännu denna qvinna som hushållerska hos honom och hon har således vårdat mig under min barndom. Ett år efter min faders

död gifte hon sig med en arbetare här ifrån staden och för knappt två månader sedan blef hon enka i det hennes man drunknade i Bråviken. Ej underligt således att jag alltid, när jag vistas här, besöker henne, som varit för mig så godt som i moders ställe. Du må tro, käraste Sigrid, att Lena också är en duktig qvinna, som . . .

— Seså, nu står herr Mikael och skryter aldeles som om han ville göra mig förargad, afbröt Lena och gaf den unge mannen en blick, som långt ifrån innesbar den minsta tillstymmelse till ondska, snarare tvärtom. Men den unga fröken kan vara trött vid att stå, och som jag nog ser att I aldra helst viljen vara ensamma, så vet jag alltför väl min plats. Adjö så länge.

Och innan den rodnande Sigrid hann säga ett enda ord var Lena utom dörren.

— Käraste Sigrid, du kan hafva fullt förtroende till Lena, yttrade Mikael då han såg den unga flickans blickar med en viss tvekan fästade på dörren, genom hvilken Lena försvunnit. Jag känner henne, jag och du kan vara förvissad om, att hon nu vaktar, så att ingen obehörig får inträda här.

— Är då detta hus hennes?

— Ja. Och som dertill hennes sträfsamme man sparat ihop en liten summa, kan hon, van vid litet, temligen lugnt se de närmaste åren an.

De båda älskande togo nu plats i den perlfärgade pinnsoffan och minuterna flögo som sekunder. De talade om det närvarande och om det tillkommande, om patron Riddermark och Herbert, Fredberg och om orsaken till hans (Mikaels) vistelse i Norrköping. Han hade dagen förut kommit dit för att upphandla råg för majorens räkning och aftonen förut hade han i en

folkskockning händelsevis fått höra att hon (Sigrid) skulle finnas i staden. Hvad var då naturligare, än att han höll för gifvet, det hon bodde hos fastern. Kosta hvad det ville, så skulle han träffa henne, och nu hade denna kära önskan lyckligtvis blifvit en verklighet, slutade han och tryckte en varm kyss på den älskades läppar.

Ett par timmar hade gått när en knackning på dörren störde de lyckliga och en qvinnostämman hördes:

— Om herr Mikael skall följa fröken hem, så gör det nu, innan det blir för sent.

— Hvarför det Lena? sporde Mikael och öppnade hastigt dörren. Hvad nu! Du ser så upprörd ut! Hvad har händt?

— Ack, jag tror att allt är på tok, herre! Birger, som bor här bredvid, berättade nyss, att borgmästaren gifvit bönderne och knektarne tillåtelse att plundra så mycket de ville, och nu är det ett förfärligt lefverne öfverallt. Alla hus, som ej äro bevakade, brytas upp och plundras och vid Handtverkaregatan bor en gammal qvinna, som, då hon försökte att hindra två af de tyska dragonerne att intränga i sitt rum, blifvit handlös kastad ut genom fönstret, så att hon brutit båda armarne och ena benet af sig. Ack, om . . .

— Skynda på, Sigrid, afbröt Mikael ängsligt. Ingen tid är att förlora!

Darrande i alla leder kastade den unga flickan på sig det lätta öfverplagget, och sedan Mikael beväpnat sig med en dubbelpistol, bjöd han Sigrid armen.

— Gud vare med eder, nådig fröken, hviskade Lena och öppnade sakta dörren. Ni kan fullt anförtro er åt . . .

Ett anskri från Sigrids läppar afbröt Lenas ord. Till och med den orädde Mikael bleknade, då han i

den rusiga folkhop, som trängdes utanför Lenas stuga, igenkände Herbert och hörde honom, pekande på stugan, utslunga dessa ord:

— Hitåt svenskar! Der inne finnes en ryssl!

11.

Förrädaren i knipa. Fripoletten.

Ett par dagar höll sig Snål-Jakob i skinnet, men så snart oredan, förorsakad af Urbanovictz' modlöshet, återfått ny fart, öppnade han, trots borgmästarens förbud, åter Surlimpan. Och dörrarne hade knappt kommit upp, förrän en här af det värsta slödder, som för tillfället dvaldes inom stadens hank och stör, fyllde krogrummen. Detta skedde samtidigt med att sammankomsten i rådhusalen började.

Till en början var allt Snål-Jakob rädd, men allt eftersom ölet gick åt och gästerne började blifva mera högljudda och djerfva, fick han mera mod och till slut bedyrade han, att det skulle bekomma den illa, som ville hindra honom från att hålla sin lokal öppen; ja, till och med om det vore sjelfvaste borgmästaren.

Gästerne hade äfven det stora nöjet att åter få göra bekantskap med Stinas långa och skrangliga figur och hvassa näsa, och hon (Stina nemligen) tycktes den här resan vara ännu mera obstinat än tillförne.

— Hurra, der kommer Hans Bute, som narrade polacken så kapitalt! skrek en grof röst, då en under-

sätsig och starkt byggd karl, åtföljd af en trupp landtmän, inträdde i stora rummet.

— Ja, det var skada, att vi inte hade april då! inföll en annan.

— Öl, kommenderade Hans Bute och slog sig ned ej långt från Snål-Jakob, men skynda på. Och när han väl fått det begärda, sporde han de närvarande: Har någon af er sett till Sven Danson?

— Nej, bedyrade hans närmaste granne, inte på ett par dagar.

— Jag såg honom i går, inföll en annan, och då var han full.

— Hör du, Snål-Jakob, skrek derefter Hans Bute med rå stämman i det han pekade på Stina, hvar har du huggit den der gär'sgård'sstören?

Ett skallande skratt belönade Butes bondqvickhet och gjorde att Stina gaf honom ett par blickar, hvassa som dolkar.

Ingenting kunde reta Jakob Vester mera, än då någon kallade honom Snål-Jakob. Kunde han så komma åt att gifva smädaren en handgriplig upptuktelse, försummade han det ej, annars gömde han hämnden och gick och rufvade på den ända till dess han fått den tillfredsställd, det måtte dröja hur länge som helst. Äfven nu måste han spara på den till ett lägligare tillfälle, ty dels var Hans Bute honom öfvermäktig i krafter, dels ansåg han för klokast att hålla god mine, eftersom han i motsatt fall nog kunnat få hela bondhopen öfver sig och, hvad som var aldra värst, kanske skulle blifva tvungen att åter stänga Surlimpan, men nu i brist på gäster. Han låtsade därför ej att han hört Butes fråga, utan fortfor, att under ideligt pladder om hvad som rann honom i tankarne skänka i åt de törstiga struparne.

Skratt i den ena vrån, gräl i den ena och midt på golfvet ett par halfrusiga drängar, som med fulla halsar på egen behaglig melodi uppstämde en splitter ny visa, handlande om ryssen och svensken och med denna refräng, i hvilken alla deltog:

Kom, nu ska' vi klå'n, så fan ska' ta'n,
Om inte han drager härifrån!

Det var just under afskrålandet af en dylik refräng, som Sven Danson inträdde genom dörren åt gården. Innan han lemnade dörröppningen såg han sig likväl försigtigt omkring åt alla sidor och då han till sist varseblef Hans Bute, klarnade hans ansigte upp. Han gick rakt fram till Bute, räckte honom handen och sade, i det han gaf de vid samma bord sittande några betecknaude ögonkast:

— Nu gäller det snart.

— Mera öl, skrek Hans Bute och inbjöd Sven att taga plats i laget. Denne hade nätt och jemt hunnit taga första klunken ur bägaren, då sex man från borgarkompaniet inträdde. Vid åsynen af dem började stickord att hagla från böndernes läppar, men de sex brydde sig ej derom, utan røjde sig väg fram till disken, der de togo plats vid ett bord nära intill Hans Bute och dennes kamrater.

När borgareknektarne, alla väl beväpnade och anförde af en groflemmad smed, inkommo, var det två af de innevarande, som blefvo något heta om öronen. Den ene var Snål-Jakob, den andre Sven Danson. Jakob trodde fullt och fast, att de kommo för att häkta honom, för det han öfverträdt borgmästarens förbud, och Sven — ja, hans onda samvete sade honom tydligt, hvad han hade att frukta. Men då han såg sig omkring och fann att alla de inne-

varande landtmännen tydligt skulle bistå honom, tog han mod till sig och började att i morsk ton skrälla om alla de storverk han skulle uträtta. Härunder hade han dock sina blickar i hemlighet fästade på smeden och upptäckte då, att han och hans folk gåfvo hvarandra vissa hemliga tecken. Att det gällde honom, det anade Sven, och då han såg, att den ene landtbon efter den andre försvann ur krogen, tog han raskt sitt parti och reste på sig, för att gå.

— Följer du med? yttrade han i antagen likgiltig ton till Hans Bute.

— Betala först, hördes i detsamma magra Stinas röst och hennes knotiga fingrar sträcktes fram lika klor.

— Det är jag, som ska' betala, inföll Hans Bute med något sväfvande röst.

— Nej pass, det är allt jag, som bjuder på det här sista laget, skroderade Sven Danson. Tror du inte, att här finns mynt. Hvasa?

I den göppen silverslantar han i detsamma drog upp ur byxfickan, fanns äfven, utan att Sven märkte det, en blank rubel, jemte ett annat rundt föremål. Fumlig som han var kunde han ej hindra, att de båda tingestarne, tillika med ett par silverslantar, gledo mellan fingrarne och rullade utåt golfvet. Rubeln och den andre lika stora slanten stannade framför smedens fötter. Hastigt lutade han sig ned och tog upp dem utan att någon af de innevarande lagt märke dertill, ej ens Snål-Jakob, som annars brukade ha ögonen med sig, så snart han fick höra klangen af guld och silfver.

— Rätt så du har så godt om slantar, behöfver du väl inte strö ut dem kring golfvet heller, inföll Hans Bute liksom försmädligt.

— Asch, hvad gör det, utbrast Sven Danson

öfvermodigt och såg sig trotsigt omkring. Det är väl inte svårt att förtjena flere. Låt dem ligga. Kommer någon fattig sate och hittar dem, så kan han åtminstone få dricka min skål i några stånkor öl. Tag betaldt, Stina. Hör du inte, skrek han, när qvinnan ej kom så fort han ville, eller kanske, att jag ska' dra dig hit vid ditt långa hvassa tryne. Der har du! Vexla den!

Då Sven Danson ändteligen fått tillbaka hvad han skulle hafva, vände han sig mot dörren till gården, men qvickare än tanken ställde sig smeden i hans väg, i det han sade:

— På borgmästarens befallning häktar jag dig, Sven Danson, och han hade knappt uttalat dessa ord, förrän på hans vink borgarknektarne hade omringat förädaren. Denne lät i första häpenheten alldeles öfverrumpla sig och syntes förlorad. Men i Hans Bute hade han en trogen vän och hjälpare, som ej var sinnad att öfvergifva honom i nödens stund.

Det tjugotal andra landtbor, som ännu var kvar i lokalen, eggades äfven af Bute att taga Sven Dasons parti och innan det lyckats för smeden att få Sven riktigt i sitt våld, hade ett vildt slagsmål börjat. Borgareknektarne försvarade sig efter bästa förmåga, men öfvermakten var för stor och till slut blef Sven Danson befriad. Ursinnig öfver, att han blifvit anfallen, lyfte han en grof hammare, den han alltid bar hängande vid repbältet och tilldelade en af sine motståndare, som envist fasthöll honom i tröjan, ett så våldsamt slag vid venstra tinningen, att han ögonblickligen stöp och gaf upp andan.

Skränet och brakets af söndersplittrade stolar hade inom några minuter fyllt krogrummet med gäster, hvilka alla togo parti för Sven Danson och Hans

Bute. Desse skulle visserligen kunnat göra sig af med borgarknektarne, men som de visste, att detta våld skulle komma surt efter, passade de på tillfälle, då oredan var som störst, och listade sig utåt gården till, samt undkommo gata efter gata. Först vid Sjö-tullen vågade de stanna och andas ut.

Efter det vilda uppträdet och sedan den döde borgaren blifvit buren till sitt hem, började ännu vildare orgier i Surlimpan än förut. Slagsmålet hade uppjagat de vilda lidelserna till sin fulla höjd, och då Snål-Jakob, som nu ändteligen begynte frukta för oangenäma efterslangar, försökte att få någon bugt med de oregerlige sällarne, hotades han till och med till lifvet och måste beskedligt krypa bakom sin disk, der han, utan att våga knota, med sjudande harm blef vittne till hur hans ölfat rullades ut midt på golfvet, slogos upp och tömdes under, det mest infernaliska tjut.

Under det detta pågick instörtade två smutsiga gestalter, kring hvilka de trasiga paltorne hängde och slängde, och skreko, under det de gjorde de mest besatta språng.

— Hurra. En satans glad underrättelse! Borgmästaren har lofvat hvar och en, som vill plundra, att han ostraffadt får göra det i två timmar!

Verkan af dessa ord lät icke ett ögonblick vänta på sig. Bönder, drängar, schåare och stadens hamn-busar lemnade genast öltunnorna och störtade ut. Med dem förenade sig Dürings tyska dragoner, en plundringslysten skara af generalens eget folk och en hop marodörer, som kort förut anländt till staden i den lofvärda afsigten att bidra till dess försvar, och nu uppfördes inom stadens fyra tullar ett sorgespel af så mycket mera afskyvärd art, som de deri

uppträdande personerne blifvit inkallade just för att förebygga ett sådant från den väntade fiendens sida.

Sedan borgmästaren Jakob Ekebon förgäfves sökt att återkalla de kringströfvande hoparne från plundringen och derunder varit utsatt för mer och mindre obehagliga äfventyr, såsom då han på Saltängstorget fick ett helt ämbar vatten öfver sig och alldeles invid S:t Hedvig (Tyska kyrkan) en skopa med smuts rakt i ansigtet, skickade han ett expressbud till general Urbanovictz med begäran, att han skulle göra ett slut på oväsendet, samt begaf sig derefter i sällskap med rikstranslatoren Broch till sitt hem.

Han hade dock nätt och jemt hunnit upp på sitt rum, der Broch pustande sjönk ned i en soffa och torkade svetten ur pannan, då klumpiga steg utanför dörren kommo honom att åter öppna den.

Utan att bedja om ursäkt klef smeden in. Han andades tungt och ref sig ifrigt i håret.

— Nå, har du fått tag i den karnaljen? sporde borgmästaren hastigt.

— Jo fan ock, svarade smeden och gned sig i pannan med afviga handen. Nog hade jag honom fast en gång hos Snål-Jakob, men de öfrige...

— Jakob Vester, skrek borgmästaren till, har han vågat öppnat krogen igen?

— Ja-a då, och fullt med folk hade han och slagsmål var der så att knifvar och hårtestar röko om hvarandra.

— Jaså, han har vågat öfverträda mitt förbud, mumlade Jakob Ekebon för sig sjelf. Nu, i denna villervalla, tjenar det till ingenting att vidare bråka

med honom, men sedan allt är öfverståndet skall jag inte glömma bort honom. Högt sade han. Berätta hur det gick till.

Rikstranslatorn, som förut syntts uppgifven af trötthet, fick plötsligt nytt lif, reste sig upp från sin halffiggande ställning och spetsade öronen.

Efter det smeden så omständligt som möjligt redogjort för det bullersamma uppträdet inne hos Snål-Jakob och omtalat den unge borgarens död, framtog han de upphittade tingesterna och räckte dem åt borgmästaren med orden:

— De här tappade Sven Danson, när han skulle betala.

— En rubell utropade Jakob Ekebon. Hvad göres oss nu mera vittne behof! Häraf synes tydligt, att Sven Danson blifvit besoldad med ryskt guld. Men, hvad är detta för en tingest? Kanske att bror kan tyda dess inskription, fortfor han och lemnade rikstranslatorn föremålet.

Sedan Broch en stund betraktat detsamma på båda sidor, yttrade han:

— Detta är en sådan der fripollett, som rysarne utdelat åt sina vänner. Den, som är i besittning af en dylik, går fri under plundringen ej allenast för sig sjelf och de sina, utan äfven hans fasta och lösa egendom lemnas orörda. Om bror träder närmare, så skall jag förklara inskriptionerna. På den här sidan står czar Peters namn och om vi vända den om, så möter oss på motsatta sidan ordet »Frikänd». Detta är skrifvet på ryska, naturligtvis för att ej för mycket blottställa sig, jag kommer nu i håg, att jag för ett par månader sedan hört berättas att en mängd dylika fripolletter utdelats i länet.

— Ja, jag har sett sådana på flera ställen, men ej förrän nu vetat hvad de skulle tjena till, inföll smeden och bugade sig djupt för den i hans tycke spränglärde rikstranslators, som kunde tyda främmande språk. Både jag och flere ha trott att sckackerjudarne prackat ut dem i stället för gångbart mynt.

— Nej, de ha en mycket sorgligare historia, utbrast translators och suckade djupt, ty de bevisa, att de ryska stämplingarne haft större förgreningar än man kunnat ana, och kanske äfven det skall visa sig, att det finnes östgötar, som äro nog äreförgätne, att med en sådan fripolett i handen frälsa sin egendom och dermed bevisa, att de låtit sig lockas af ryskt guld eller ryska öfvertalningar och hotelser.

— Åh, det är inte nog med att så'na der ä' i rörelsen, fortsatte smeden, som tyckte, att han gerna kunde sjunga ut med hvad han tänkte, alldenstund han nu kommit riktigt i tagen och de båda herrarne ej tycktes ha någonting emot att höra på honom. Jag var i förra veckan ute i Styresta och der hade Sven Danson nyligen delat ut stora tryckta papper, alldeles likadana som dem han i går visade hos mästern Olle vid Bödelsgränden och . . .

— De ryska proklamationerne, afbröt borgmästaren sorgset. Jag anar, att vi få svårt att reda oss för dessa farliga vapen.

— Ja, att döma af böndernes hållning, så tyckas de redan ha gjort verkan, inföll rikstranslators lika bekymrad som borgmästaren.

Sedan smeden erhållit en liten penninggåfva af Jakob Ekebon och bedyrat, att han skulle göra allt, för att uppspåra och bemäktiga sig Sven Danson, aflägsnade han sig med många tacksägelser på tungan.

När hans klumpiga steg väl bortdödt i trappan sade translatorn:

— Är du säker på, att han inte är en spion åt rysspartiet?

Borgmästaren tog sig en funderare på några minuter. Derpå sade han kort och godt:

— Nej! Smeds-Pelle är för dum att vara en sådan skurk.

12.

Hvad som fanns i Butes källare.

Det var just som skymningen började falla på som Hans Bute och Sven Danson andrutne stannade vid Sjötullen.

— Jo, det här var en fin kapplöpning, utbrast den sistnämnde och trefvade i fickorna. Men, hvar tusan har jag min rubel och min fripollett?

— Låg' de i byxfickan?

— Ja.

— Då är det klart, att det var dem du tappade hos Snål-Jakob. Behöfs nu bara att någon sett att det var *du*, som tappade dem, då är . . .

— Hvad bryr jag mig om det, afbröt Sven Danson i rå ton. Det steg jag tagit går ej att taga tillbaka. Går du med?

— Hvarthän?

— Österut.

— Hans Bute funderade några ögonblick; derpå sade han:

— Nej, jag stannar kvar. Ingen ska' våga att göra mig något för när. Bönderne ha en gång fredat mig för polacken och...

— Jaså. Farväl då!

— Ska' du inte hvila en stund. Här uppe i Lilla Sylten finnes det godt om smyghål, der ingen kristen själ ska' kunna snoka reda på dig om han letade ända till domedag.

— Godt och väl det, svarade Danson, men ser du, jag är nyfiken att få veta, hvad Nils Pålson och Anders Stubbe ha för sig och det får jag veta här borta.

— Om du går öster ut? sporde Hans Bute tviflande.

— Ja.

— Nå, jag kan inte tvinga dig, men ett godt råd må du hålla till godo med.

— Säg det fort, ty jag har brådtom.

— Akta dig väl för allmänna vägarne, ty patuller från staden ströfva längs hela södra stranden af Bråviken.

— Onödigt råd, inföll Sven Danson öfvermodigt. Akta du bara dig sjelf, att inte dina egna vänner en vacker dag lemna ut dig till polacken, som nog inte så lätt glömmet det puts du spelade honom för några dagar sedan. Farväl!

— Nu säger jag som du: Onödigt råd! skrek Hans Bute efter den uppåt Lilla Sylten snabbt ilande Danson. Glöm bort, att det finnes allmänna vägar och stigar!

Sedan han en stund med ögonen följt den bortilande kamraten och sett honom försvinna mellan Syltens högstammiga träd, bemäktigade han sig en liten vid tullen förtöjd ekstock, praktiserade sig

hastigt öfver till Blixholmen, och styrde derefter kosan mot ruinerna af det fordom stolta Johannisborg. Hans Bute kunde aldrig gå förbi detta ställe, utan att göra en afstickare dit in, ej därför att han var någon älskare eller kännare af gamla minnesmärken, utan helt enkelt därför att han bland dess irrgångar hade åt sig utsett ett präktigt gömställe för förvarandet af det gods han röfvat från resande på Kolmorden, ty Hans Bute var, med ett ord sagdt, en sådan der stigman, som nöden och den oroliga tiden i så rikt mått ammade upp.

Konung Johan III:s son, hertig Johan, hade till hertigdöme bland annat erhållit Östergötland. Som en prydnad och på samma gång ett värn för Norrköping anlade han därför år 1614 norr om staden på den så kallade Saltängen en borg, hvilken efter honom kallades för Johannisborg. Dels här, dels på Bråborg och i Vadstena bodde hertigen med sin gemål, den både till kropp och själ svaga Maria Kristina, äkta dotter till Karl IX och således sin makes kusin. Men, hos detta furstepar trufdes ej lyckan och glädjen. Deras olyckliga och barnlösa äktenskap upplöstes plötsligt genom hertig Johans död på Bråborg, beläget på den landtunga som åtskiljer Lindö- och Svinsundsfiärde. Detta dödsfall inträffade den 5 mars 1618 och redan fem månader derefter hade äfven den unga hertiginnan följt sin man i grafven. Fyra år hade då förgått sedan Johannisborg anlades och var vid de båda dödsfallen ej ännu fullbordadt. Denna byggnad har i historien lemnat efter sig ett föga prisadt minne, under namn af Norrköpingshjelpen. Bönderne måste nemligen medelst körslor och särskildt pålagda skatter bidraga till uppförandet af denna byggnad och häfverna veta

berätta, att mycket armod, och i följd deraf missnöje, spred sig öfver hela hertigdömet.

Johannisborg var icke af ringa omfång. Slottet innehöll 36 stora eldrum uti 3 våningar, hade koppartak samt 6 stora torn. Rundt omkring voro djupa grafvar och dubbla vallar, försedda med 36 stycken adertonpundiga jernkanoner, heter det i en beskrifning på slottet. Det var således, att döma af bestyckningen, ett ej föraktansvärdt skydd för staden.

Vid grundläggningen hade likväl hertig Johan ej nog tagit markens sankta beskaffenhet med i räkningen. Följden deraf visade sig också, då i Fredrik I:s tid slottet hade sjunkit så betydligt, att det ej vidare kunde begagnas. År 1720 medgaf alltså konung Fredrik, att den sten, som behöfdes till stadens allmänna byggnader finge tagas från Johannisborg, hvadan slottet småningom försvann. En åskeld, som den 21 juli 1806 härjade i återstoden af ruinerna, fullbordade ödeläggelsen.

1719 qvarstod alltså en betydlig del af Johannisborg med de slingrande gångarne och de af träd bevuxna hvalfven.

I en af yttre vallens många källare hade Hans Bute fått hvad han önskade: ett gömställe så mycket säkrare, som ingången mer än till hälften doldes af nedrasade stenar och ett ganska mäktigt gruslager. Sjelfva öppningen var ej större, än att en ordinär karl nått och jemt kunde krypa derigenom.

Som ofvan nämndes kunde Bute ej komma i närheten af slottet, utan att besöka sin källare. Så äfven nu. Försigtigt spejande omkring om någon skulle observera honom, skyndade han, då ej ens en katt var inom synhåll, in i slottet och stod snart vid målet. Stenarne framför öppningen hade han listigt nog ej

blott räknat, utan äfven i sin hågkomst inplantat deras läge, så att han, utan att behöfva göra sig besvärligt med att krypa in, redan utanför kunde se om någon obehörig varit der, ty i sådant fall skulle alltid någon rubbning af stenarne uppkomma, resonnerade han.

— Allt är på sin plats, utbrast han högt. Bara den här ofriden hunnit gå öfver, så är det allt jag, som afhemtar mitt byte och tag mig sedan! Inte ska ni tro, att jag är så dum, att jag stannar i Norrköping längre! Åh, om ni ta' Hans Bute för en färskalle, då ha ni allt bedragit er.

Med dessa ord strök han sig belåten om hakan, räknade ännu en gång stenarne vid ingången och öfversåg deras läge, allt för att uppfriska sitt minne och fortsatte derefter sin brådskande gång öfver Saltängen i riktning mot Eneby kyrka, der den styrka, han tillhörde, hade slagit läger.

En stund efter det Bute aflägsnat sig framkröp från ett af utsprången i samma vall som källaren var belägen, en af damm och smuts knappt igenkänlig karl och styrde sina steg rakt fram till Butes källare.

Vid närmare påseende igenkänna vi Smeds-Pelle. Han stod en stund och betraktade nyfiket stenarne och gruset vid ingången till källaren; derpå brast han ut i ett klingande gapskratt och började så att foran undan stenarne och med näfvarne uppkasta gruset. Härunder mumlade han för sig sjelf:

— Nog hade jag kunnat fånga Bute om jag velat, men den der fördömda nyfikenheten, som qvinfolk påstår att jag har ondt af, är skulden till att han slank undan. Dock, bättre lycka nästa gång. Folk har länge påstått att Bute haft skatter nedgräfd, men ingen har kunnat upptäcka stället, förrän jag. Ja, är det inte här, så . . .

Han afbröt här sin monolog och tog itu med de båda väldiga stenar, som lågo på hvar sin sida om öppningen och liksom två Sfinxer vaktande densamma. Men de motstodo länge Smed-Pelles alla bemödanden.

Om jag får hvila mig en stund, så ska' det nog gå för sig att få bort dem, mumlade han och tog lugnt plats på en af de bortvältade stenarne. Och det gick som han sade. Sedan han tyckt att han hvilat nog spottade han ett par slag i de seniga näfvarne och tog friska tag. Långe motstodo stenarne hans bemödanden, men slutligen började de att rubbas något. Nya tag och snart lågo de båda sfinxerne kullvräkt på marken.

Ingången till källaren var nu så bred, att Smed-Pelle utan den ringaste olägenhet kunde begifva sig dit in. Till en början såg han ingenting, men småningom vänjde han sig vid skymningen och han upptäckte då den ena kistan ofvan på den andra. Han lyftade på dem och alla voro de tunga. En af de öfversta var olåst. Pelle tittade ned i den och lukten af unkna kläder slog honom i näsan.

— Tvi vale, inte var det här silfver och guld, brummade Smed-Pelle och grinade illa, men det gör ingenting; borgmästaren ska' ändå få veta det, om inte för annat, så för att snäsa till Buten, den högfärdige karnaljen.

Och icke litet förbluffad blef Jakob Ekebom när Smed-Pelle kom med sin underrättelse. Han trodde först att Pelle dref med honom, men eftersom han talade så tvärsäkert, tyckte borgmästaren att det icke kunde skada att sända dit pålitligt folk, för att undersöka förhållandet. Så skedde och inom ett par tim-

mar var Hans Butes dyrt förvärfvade byte inom lås och bom i rådhuskällaren.

Men då Smed-Pelle andra gången lemnade gömstället i yttre vallen glömde han att sätta stenarne på sin plats igen.

13.

Under plundringen.

— Der inne finnes en ryss, hade den af svart-sjuka ursinnige Herbert Fredberg utropat, då han, som lömskt följt Mikael's spår ända sedan dennes ankomst till staden, varseblef honom i sällskap med Sigrid. Han tänkte ej alls på den fara, i hvilken hans oförstånd skulle störta den unga flickan; hatet till den gynnade rivalen betog honom all klokhets och sans.

— En ryss, upprepade ett halft dussin röster med tydlig förvåning. Har fienden redan kommit hit?

— Nej, skrek en brutal karlröst, en riktig bränvinsbas, det är bara inspektoren på Brevik, som är der inne med en flickslinka. Han har, förstås, kommit hit för att visa sina landsmän vägen till de rikes gårdar!

Ett afgrundsligt tjut från mängden, som redan under en timmes tid fått smaka på den ljufva vällusten att få plundra och förstöra de af dem hatade rika familjernas tillhörigheter, följde på basröstens farliga underrättelser. Herbert såg sig tillbaka hvem det kunde

vara, som gifvit honom ett så godt handtag, men den okände visade sig ej.

— Gå in igen, ifrades Lena. Tockna uppträden ä' inte för så fint folk som fröken Riddermark.

Och utan att invänta Mikael's svar drog hon honom raskt från dörren, stängde den och lade den tjocka träbommen på sin plats.

— Se så, yttrade hon derefter, må de nu komma!

Mikael hade gått tillbaka till det lilla rummet, der han och Sigrid nyss talat kärlekens fridfulla språk och med mildt våld tvungit den upprörda flickan att taga plats i ena soffhörnet. Sedan han derefter intalat henne mod och föreställt henne att faran icke var så öfverhängande eller stor som hon trodde, skyndade han ut till Lena, som ännu ej lemnat sin plats vid dörren.

Just som Mikael kom dit ut hördes en stämman utifrån:

— Om ni inte öppna med godo, så slå vi in dörren, ty vi ha föresatt oss att ta' ut ryssen och hänga honom, så att hans landsmän måtte få en försmak af hvad som väntar dem om de våga sig hit! Öppna!

Då Mikael ville svara lade gumman Lena hastigt ena handen öfver hans läppar och hviskade:

— För himmelens skull, svara dem ej, ty derigenom retas de blott ännu mera!

— Som en man vill jag dö, inföll Mikael i samma hviskande ton och ställde sig, hållande den spända dubbelpistolen i ena handen och en lång huggvärja i den andra, vid Lenas sida.

För andra gången upprepades befallningen att öppna och nu i mera ilsken ton. Ej heller derpå svarade Lena och Mikael. Den modiga qvinnan hade

tillgripit en långskaftad och hvass lie, och det energiska uttrycket i hennes ansigte borgade tydligt för, att hon ej skulle rygga tillbaka från att använda det fruktansvärda vapnet ifall hotelsen att slå in dörren och gå handgripligt till våga skulle sättas i verket.

— Sådana erkekarnaljer, gnisslade Lena och hennes ansigte blef pionrödt af förargelse, nu slå de sönder hela dörren och . . .

— Öppna! skrek samma basröst som förut. Du får skylla dig sjelf Lena! Ryssen måste vi ha!

— Hör på, Lena, hviskade Mikael med bestämd röst. Tag du hand om Sigrid och bringa henne i säkerhet; jag vill . . .

— Hvad är det ni vill, oförsigtige? afbröt i sin ordning den modiga qvinnan.

— Jag vill gå emot dem och säga dem, att jag icke är någon ryss, utan lika god svensk som de, och att . . .

— Så-å, inföll Lena med tydligt hån.

. . . och äfven säga dem, att jag icke är hitkommen för att visa ryssarne vägen, utan . . .

— Oh, hvilken enfald, mumlade qvinnan för sig sjelf.

— Men, om detta inte skulle hjälpa, så vill jag som en man dö med vapen i hand, och . . .

— Håll der! Hvad skulle hon derinne säga då? Nej pass, af allt det der blir ingenting af och det så sannt jag heter Lena. Vänta lite, så ska' jag bjuda dem på traktering. Det ska' bli roligt att se hur den smakar dem.

Och utan att invänta Mikael's svar rusade Lena in i köket, ryckte till sig en kastrull med sjudhett vatten, reste upp en liten stege mot den öfver dörren sittande runda gluggen och klättrade dit upp, allt me-

dan slagen våldsammare haglade mot dörren. Varsamt satte hon den rykande pannan i gluggen och just som massan utanför som ifrigast bände mot dörren, hvälfde hon blixtnabbt ut kastrullens innehåll.

Ett enda förfärligt jammerskri genomskar luften. Det var så hjertskärande, att till och med den annars ej blödiga Lena, hajade till. Men i nästa ögonblick hade hon återfått hela sin kallblodighet.

— Kom nu, ifrade hon och drog Mikael med sig. Innan de hinna sansa sig efter det något heta badet, ska' vi försöka att komma undan.

— Hvarthän?

— Följ mig bara!

Stugans ena gafvel vette åt en bakgård, som genom ett lågt och delvis söndrigt plank var skiljd från en annan gård, tillhörande ett hus vid Sanct Pehrsgatan. Till stugans bakgård kunde ingen komma annat än genom sjelfva stugan och det var derpå som Lena grundade sin räddningsplan. Hon meddelade den äfven åt Sigrid och den unga flickan sade sig här ej hafva annat val, än att lyda.

— Raskt till verket då, uppmuntrade Lena. Dörren derute skall ej länge kunna motstå deras anfall!

Faran ökade snabbheten. Bakdörren öppnades och bommades igen af Lena och med några språng var bakgården tagen. Men, hvar funnos bristerna i planket? Hvem hade lagat dem? Nu föll just ytterdörren in med ett väldigt brak och ett jubelskri helsade dess fall. I nästa ögonblick skulle flyktingarne ofelbart upptäckas. Det var skakande ögonblick. Ingen snar räddning, ty att klättra öfver planket skulle ha dragit för lång tid. Just i dessa ögonblick hördes Sigrid utropa:

— Jag tycker mig se en bräda lös der borta i hörnet.

Och så var det äfven. Brädan var visserligen ej alldeles lös, men bara Mikael fick ordentligt tag med händerne, så blef det honom en småsak att rödja en öppning. Först kröp Sigrid igenom, så Lena och sist Mikael. Denne hade dock nått och jemt hunnit in på andra sidan, förrän stugans trasiga bakdörr sprängdes och den af raseri öfver Lenas tilltag att skälla ett par med det sjudande vattnet ursinniga folkhopen rusade ut på bakgården.

— Laga att ni ha porten öppen till det der huset, skrek Mikael, alltjemt stående vid planköppningen. Jag går inte härifrån förr, än jag också fått gifva de skurkarne en minnesbeta!

Lena och Sigrid lydde och afbidade med bultande hjertan hur äfventyret skulle aflöpa.

Den förste, som syntes på bakgården, var Herbert. Då han såg att gården var tom blef han betydligt snopen, han såväl som de öfriga.

— I luften ha de ej kunnat undkomma, skrek han. Undersöken planket noga! Der måste finnas en genomgång!

— Här, här! skrek i detsamma en af generalens knektar och störtade fram mot planköppningen. Men, han hade ej väl hunnit dit, förrän en skarp värjspets kastade honom till marken. Hans kamrat gick samma väg och när en tredje gjort ett våldsamt anlopp mot öppningen, slungade en kula från Mikael's dubbelpistol honom åt sidan.

— Kom nu och spar det andra skottet till lägligare tillfälle! skrek Lena, men skynda sig!

Redan vid oväsandets början utanför Lenas stuga hade innevånarne i de kringliggande, ännu bebodda

husen börjat sätta sig i försvarstillstånd genom att stänga portar, dörrar och luckor, samt att beväpna sig med de tillhyggen, som voro till hands. Så äfven invånarne i det hus till hvilket Lena och hennes gäster tagit sin tillflykt. Husets egare var just i fullt språng utför trappan för att medan tid var, stänga den port, i hvilken de båda kvinnorna stodo, och just som han kom ned, kom äfven Mikael, som till sin lycka åtlydt den gamla kvinnans ord, ilande öfver gården. Genom planket, från hvilket ännu flere bräder lösryckts, krälade den ursinniga folkmassan in på den andra gården. Stenar och brädstumpar haglade kring Mikael's öron och just som han slank in genom dörren träffades han i ena benet af en brädstump.

Ett ursinnigt skri af raseri höjdes af pöbeln, som nu för andra gången såg sitt byte gå sig ur händerne. Ej heller kunde alla deras bemödanden att rå upp den fasta ekdörren uträtta någonting.

Herberts bröst gick som en blåsbälg. Han besvor massan att ej gifva tappt, dörren skulle förr eller sednare gifva vika.

— Men de hafva kanske redan undkommit på S:t Pehrsgatan, yttrade en stämma.

Herbert slog sig för pannan. I häftigheten att bemäktiga sig »ryssen» hade ingen tänkt på att stanna utanför och betaga honom utvägen till flykt, utan alla hade blindt rusat igenom Lenas stuga och lemnat S:t Pehrsgatan tom. En flock tänkte just på att godtgöra felet, men just som den skulle vända tillbaka, öppnades sex fönster i öfre våningen och lika många dubbelbössor stuckos ut. Värden trädde i detsamma fram till ett fönster och sade med en röst, som hördes af alla:

— I ären just ena sköna försvarare af vår stad!

Skulle fienden nu komma, så är jag säker på, att I voren de första, som togen till benen, men morska och storskräflande, det ären I, då I så käckt anfaller en ensam karl och två fruntimmer. Jag ser dig nog Herbert Fredberg från Hallö, fastän du försöker gömma dig bakom trashankarne der borta. Aldrig trodde jag att jag skulle få se dig i sådant sällskap. Fy skam! Bättre vore om du hölle dig hemma och hjälpte din far med att styra godsets bångstyriga underhävande, än att ställa till oredor här! Och I andre, om I ej inom fem minuter lemnat båda dessa gårdar och dessa gator, så ligga här för er räkning tolf skarpa skott hvilka nog skola ådagalägga att I ej ostraffadt kunnen våldföra eder på fredliga medborgare.

Hur skämdes icke Herbert Fredberg, då han i talaren igenkände en af fadrens bästa vänner, assessor Kahl. Blygseln hindrade honom från att slå upp ögonen och då till och med åtskilliga hånande röster höjde sig bland hans medhållare, fann han för godt att smyga sig bort. Men under det han som en galning sprang kring stadens gator, mognade likväl hos honom beslutet att, kosta hvad det ville, ej gifva sig förr, än han sett den hatade rivalens hjerteblod. Och en lämpligare tidpunkt än denna kunde han svårigen få.

Hans medhållare lemnade också gårdarne, och det blef relativt tyst i grannskapet, men emedan flere band af plundrare genomströfvade staden, ville assessorn icke tillåta hvarken Sigrid eller Mikael att lemna sitt hus. Det var hela natten strängt tillslutet och dess hyresgäster fortforo att tura om i vakthållningen, ty ingen kunde veta om ej ovädret en gång till skulle bryta löst öfver dem, som vågat trotsa den råa massans onda lidelser.

Trots assessorns varning återvände Lena till sin

ramponerade stuga och lagade, så godt hon kunde, under natten de båda dörrarne.

Men till stadens sjukhus hade blifvit förde 3 karlar, hvilkas ansigten voro delvis skällade af kokhett vatten. Två af dem dogo under natten, under det den tredje, som icke var någon annan än den grofva basrösten, som så framgångsrikt tagit Herberts parti, kom sig. Han hade dock fått sina båda öron och en del af venstra handen skällade.

14.

Husbonde och tjenare.

Då Nils Riddermark väl fått sin dotter bortskickad gnuggade han förnöjd sina händer och mumlade för sig sjelf:

— Det var en bra krigsplan som jag uttänkt. Jag tror inte att sjelfvaste gamle majoren på Brevik har kunnat göra det bättre. Under syster Karins ögon skall Sigrid ej våga att taga sig några friheter och till och med gamla Sara är ovärderlig i sådana affärer som denna. En sådan förmäten pojke, som vågar lyfta sina ögon till min dotter, fortfor patronen och slog knutna handen i bordet så att glas och brickor dansade om hvarandra. Och till på köpet är han ryss. Vore han ändå svensk, så skulle jag i någon mån kunna förlåta honom de höga tankar han tagit sig, men en ryss skulle bli min måg. *En ryss min*

måg, fortfor han med tonvigt på alla fyra orden, nej, förr skall himmelen . . .

— Inspektoren vill genast tala med patron, skrek i detsamma en uppnäst piga och stack in hufvudet genom dörren. Han väntar att få komma in.

Patron Riddermark hade det gemensamt med största delen rika och högmodiga personer, samt sådana, som tro sig stå ofantligt högt, att den, som ville tala med en dylik, nödvändigt måste anmälas först. Patron Nils höll ofantligt strängt på denna etikett, och olycklig den tjenare, som insläppte någon oanmäld.

— Jaså, bed inspektoren stiga in, utlät sig patronen, bröstande sig framför spegeln. Hvad nu! Du ser så upprörd ut, lät det när Samuel Fredberg trädde in. Har det hänt dig någon olycka.

— Inte mig mer än någon annan, inföll Samuel och torkade svettperlorna ur ansigtet, men jag tycker att det är olycka nog, att ryssarne i går brände Nyköping och genast utsträckte sitt plundringståg hit ned mot Norrköping.

Nils Riddermark hade fått dödens färg på sina kinder.

— Och min dotter, som är der! utropade han ångestfullt.

— Ja, det kan nu inte hjälpas, svarade inspektoren torrt, men den värsta olyckan har jag ännu icke nämmt.

Patron Nils hade sjunkit ned i soffan och satt der med gapande mun och stirrande ögon.

— Ännu en olycka! hväste han slutligen fram. Ämnar du undanhålla mig den.

— Nej, visst inte, ljöd Samuel Fredbergs lugna svar. Saken är den, att vi ej mera kunna lita på

godsets underhafvande. I nästan hvarenda stuga finnas ryska proklamationer och många af torparne äro i besittning af fripoletter, så att om fienden utsträcker sitt härjningståg så långt som hit, så blifva torpen förskonade från brand och herregården ödelagd. Dock, fortfor han då han såg hur Nils Riddermark, nästan alldeles tillintetgjord, sjönk tillsammans, vi skola hoppas att fienden blir motad vid Norrköping och ej . . .

— Jaså, jag kan icke lita på mitt folk, utbrast patronen, som nu ändteligen återfått sin sjelfbeherskning. Der ser man följderna af att vara för efterlåten. Jag har i många stycken lydt dina råd och nu får jag uppbära lönen därför. Ah, fortfor han under det ögonen gnistrade, jag skulle vilja ha den ryska knutpiskan, för att . . .

Utmattad af ansträngning sjönk han åter ned i soffan och dolde för en stund ansigtet i händerne. Slutligen nästan framhviskade han:

— Af hvem har du fått underrättelsen angående Nyköping och ryssarnes anmarsch?

— Af assessor Kahl.

— Är han kvar i staden?

— Ja, ännu så länge, men han skrifer att han väl snart blir tvungen att lemna den emedan hvarken borgmästar Ekebom eller general Urbanowicz förmå tygla bönderne och knektarne, hvilka sammanrota sig och tillstålla hvarjehanda oordningar. Den der generalen måtte vara en riktig backhare, eftersom han tre gånger flytt ur staden bara det glunkats om att fienden varit i närheten. Och ej stort bättre mod har landshöfdingen visat. Han också far omkring som ett torrt skinn utan att våga stanna länge på en och samma plats och utan att uträtta någonting, som kan gagnat försvaret. Han borde väl annars föregå alla

andra med exempel och stanna kvar på den plats, som hotas. Men, jag tar nu bladet rent från munnen; hur ska' vi göra med folket här? Kom ihåg att det endast behöfs en liten gnista, för att upproret skall vara färdigt. Jag har tänkt på att vi skulle efterskänka en . . .

— *Efterskänka*, skrek Nils Riddermark till och sprang upp. Efterskänka, sa' du! Hvad i alla Gudars namn tänker du på! Skulle jag, som är husbonde här, efterskänka något åt uppstudsige tjenare! Nej och tusen gånger nej! Men *efterskicka* länsmannen, det har jag god lust att göra och sedan låta smida dem allesammans i jern. Det vore godt nog åt desse oförnöjde uslingar, som hafva mig att tacka för att de ännu få sitta kvar vid sina torp, då jag kan vräka dem hvilken dag det faller mig in. Nej, tala aldrig mera om eftergifvenhet, fortsatte han och slog afböjande med båda händerne. Tänk ut hvilket annat medel som helst, men kom aldrig mera med eftergifvenhet.

Samuel Fredberg, som nogsammt insåg att ett fortsatt samtal i denna riktning endast skulle uppreta patronen ännu mera, tog därför afsked. Det var nu en lång och obehaglig vandring han derefter företog sig, nemligen att besöka de närmast boende af godsets missnöjde underhafvande. Hvart han kom möttes han af kallsinnighet och hårda ord, och han måste för sig sjelf tillstå att de fattige torparne hade rätt. Många hade, under det tårarne stodo dem i ögonen, bedt honom skaffa dem lindring i deras dryga utlagor, andra hade trotsigt pockat på att få det. Och när denna skäligen lindring hårdhertadt nog blifvit dem nekad, och det till och med under uttryck, som måste såra deras menliga känslor, hvem kunde då undra

på att den förut undfallande kände sig bittert stämd och gjorde gemensam sak med den trotsige, hvilkens sinne måste blifva ännu trotsigare. Åtminstone undrade ej Samuel Fredberg derpå.

Under mer än två timmar hade inspektoren sålunda gjort sin rund mellan torpen, men mycket hade han ej vunnit derpå. Hos flertalet hade han, sorgligt nog, funnit sådana tänkesätt som att det ej kunde gå dem värre om de kommo under rysk spira; de skulle då tvärtom få sådana goda förmåner, som stodo att läsa i de ryska proklamationerna, hvilka de utan den ringaste förlägenhet visade. Och hvem var skulden härtill om icke deras egen husbonde, Nils Riddermark.

Den tryckande känsla Samuel Fredberg erfor då han tänkte på hur lätt det går för sig att leda den i politiskt hänseende okunniga massan ökades under hemvägen vid tanken på att sonen befunno sig i Norrköping. Af aktning för sin gamle vän hade assessorn ej berättat Herberts uppträdande bland de plundrande skarorna. Nedstämd så som han ej på många år känt sig, kom inspektoren slutligen hem. Skulle han våga lägga sig? Kunde ej det gäsande missnöjet bryta ut redan den natten? Han beslöt efter långt funderande, att genomvaka natten.

Men sömnguden låter icke alltid befalla sig. Hur länge Samuel Fredberg stred emot, slöto sig likväl hans ögon straxt efter midnatt och han vaknade ej förr, än solen redan stod ganska högt på himmelen.

Då patron Nils gick till sängs lade han ett par skarpladdade dubbelpistoler på nattduksbordet och sålunda beväpnad öfverlemnade han sig ogeneradt åt sömnen.

I skogen.

Uppkommen på Lilla Sylten stannade Sven Danson och såg sig omkring. Der nedanför låg den stad han invigt åt förderfvet, låg der med allt sitt buller, all sin äflan och sin förhoppning att undgå den hotande faran. Längst bort höjde sig Johannisborgs, fursteborgens, ramlande murar, hvilka det, i motsats mot andra dylika, ej blifvit förunnadt att i något mer än ett sekel bära vittne om den jordiska herrligheten, och der, rakt framför hans blickar, lekte Motala Ströms och Bråvikens små vågor mot de gröna stränderne, medan långt i norr Kolmordens mörka skogspartier svagt aftecknade sig. Hvar och en skulle känt sig underligt stämd af en sådan taffla, men detta gjorde icke Sven Danson; han till och med betraktade den, ej blott likgiltigt, utan äfven hånfullt, isynnerhet då hans blickar föllo på staden och han mumlade för sig sjelf under det han knöt händerne mot densamma:

— Om några dagar torde det se annorlunda ut der nere bara Nils och Anders hålla sina löften. De rike, som nu håna oss . . . men hvad var det, afbröt han sig sjelf och blickade förskräckt åt sidan. Här är jag inte säker; Smed-Pelle har ett horn i sidan till mig allt sedan jag sade honom rent ut, att jag inte betalar honom den usla söm han satte i Bruntes skor, och det kan nog hända, att han förföljer mig. Ah, de ha reda på der nere att jag delat ut de ryska proklamationerna! Nå, låt dem det då, hvad bryr jag mig derom. Dumt att jag skulle tappa fripoletten,

som jag skulle skicka ned till Greta. Det kunde jag gjort i går då Måns reste hem. Jaså, det var en orm, som prasslade . . . det ska' du nog få sota för, du, din rackare!

Med dessa ord tog han upp en sten och lyckades träffa hufvudet på en stor huggorm, som i detsamma ringlade fram. Ett par ögonblicks dröjsmål och Sven Danson skulle blifvit huggen.

— Nej, bort nu, utbrast han, sedan han sett att ormen väl var död. Nu ska' åtminstone inte den der förfölja mig i sju år!

Med stora steg aflägsnade han sig derefter mot öster. Vandrigen var högst besvärlig, då han var tvungen att gå igenom stora skogar, hvilka han ej kände till. Att öka besvärligheten bidrog också ett tätt duggregn, som inom kort alldeles genomblötte hans tunna kläder. Stor var därför hans glädje då han midt inne i skogen påträffade en liten koja.

I tanke att den var bebodd, ty glaset satt ännu kvar i fönsterna och dörren var tillsluten, knackade han på densamma. Ingen svarade. Han knackade ännu en gång och nu hårdare med sin jernskodda knölpåk, men med samma resultat som förra gången.

— Antingen måste de sofva som stockar, eller också finnes ingen derinne, mumlade Sven för sig sjelf. Det må gå hur som helst, så ser jag efter.

Han tog i dörren och den gick upp. Med varsamman steg, för att ej väcka en der inne möjligtvis sofvande fiende, gick han in i stugan.

— Ska' jag våga slå eld, tänkte han. Ja, jag måste. Det är nu så mörkt vid midnattstiden, att . . .

Lyckligtvis hade ej eldstålet blifvit fuktigt, utan gjorde tjänst och ännu lyckligare var, att han i spiseln påträffade några torrvedstickor. Vid skenet

af dessa undersökte han stugan. På en stång i taket hängde ett par förtorkade brödkakor och vid spiseln stod en kista så mycket öppen, att Sven kunde urskilja några smutsiga klädtrasor och en tröja, den han upptog, men genast bortkastade under utropet:

— Den der går bort af sig sjelf!

En usel säng och en trebent stol fullbordade möblemanget.

Trött som han var lade han sig bredvid spiseln och länge dröjde det icke förrän han insomnade, men länge fick han ej heller njuta den väl behöfliga hvilan. Plötsligt spratt han upp, gnuggade sig i ögonen och skärpte hörseln. Hörde han icke tydliga fotsteg utanför stugan? Verkligheten var för honom mindre behaglig, då han förnam att dörren gick upp och dunkande steg närmade sig. Som en orm kröp han tillsammans och fattade ett kraftigt tag om knifskäftet. En lycka för honom var också att mörker ännu rådde i stugan, fastän en svag ljusning mellan träden gaf tillkänna att dagen höll på att inbryta.

— Ett fördömdt väder, utbrast en af de inträdande och slog armarne mot sidan. Har du något eldstål?

— Nej, du vet väl, att jag tappade det i går qväll.

Sven Danson andades åter friare.

Den förste talaren fortsatte derpå:

— Det skulle allt smaka godt att få tag i den gynnaren Sven Danson. Det är inte för ro skull må du tro, som borgmästaren och öfverste Baumgarten utlofvat femtio riksdaler åt den, som lemnar honom lefvande i deras händer. Och att de...

— Ja, de skulle nog vara välkomna, afbröt kamraten, men jag tror, att vi kommit på vilse spår.

— Hur så?

— Jo, nog skulle vi under de tre dagar, som vi ströfvat omkring här, fått nys om honom, tycker jag.

— Åh, han är en sådan slipad sate, att det inte är godt att lura ut honom ska' jag säga dig. Han behöfver bara förklåda sig, så...

— Det skulle ingenting tjena till. Jag känner nog igen honom ändå.

Fortsättningen af samtalet frammumlades derefter så tyst, att Sven Danson icke kunde höra ett enda ord. Med ängslig noggrannhet lyssnade han derefter till sina förföljares andhemtningar, och fann efter vid pass en halftimme, att den blef allt tyngre, ett osvikligt tecken till att sömnen icke var långt borta. Också genljöd rummet snart af väldiga snarkningar i olika tonarter. Sven Danson väntade till dess de riktigt kommit i tagen; då reste han sig försigtigt och närmade sig dörren. Den ene sofvande kom han utan hinder förbi, men den andre, som låg bredvid tröskeln, måste han nödvändigt klifva öfver, för att komma ut. Men genom någon oförsigtighet vid brådskan att göra sig fri råkade han med venstra foten stöta den sofvande i sidan. Med en arg grymtning reste han sig upp till hälften och skrek:

— Hvarför låter du mig inte sofva i fred, din...

Sven Danson hörde icke mera. Försigtigheten gaf han nu på båten; med ett enda språng stod han vid dörren, knuffade upp den och satte af inåt skogen. De yrvakne förföljarne hunno nätt och jemt ut, för att se honom på så långt afstånd, att de ej kunde ha något hopp om att hinna upp honom.

— Anamma och regera! skrek den, som blifvit väckt af Sven Dansons fot; det är ju den vi söka?

— Sven Danson?

— Ja, just han.

— Så du pratar. Gnugga sömnen först riktigt ur ögonen och . . .

— Tig du, jag måste väl känna igen honom!

Förföljarne stodo en god stund qvar och betraktade snopna den bortilande Sven. De insågo genast, att han var omöjlig att hinna upp, hvadan de, för att i någon mån glömma förargelsen, vände tillbaka in i stugan och öfverlemnade sig på nytt åt sömnen.

Sedan flyktingen en god stund fortsatt sitt häftiga lopp stannade han andtruten.

— Lurade, utbrast han och tittade sig försigtigt omkring. En utaf dem kände mig väl, sa' han. Nu gäller det att se upp, ty nästa gång torde ett sådant äfventyr ej aflöpa så lyckligt som nu.

Ovissheten om han vore förföljd eller ej påskyndade Sven Dansons steg och på eftermiddagen hade han hunnit fram till halta Majas koja, belägen vid det smala sund, som skiljer fastlandet från Djurö.

— Det var bra, att du kom just nu, utbrast Maja. För ett par timmar sedan var här en förnämlig herre i sällskap med Nils och frågade efter dig.

— Hvad hette han?

— Det sa' hvarken han eller Nils.

— Hur såg han ut då?

Halta Maja beskref så godt hon kunde Douglas' utseende och tillade:

— Hans fartyg ligger vid norra ändan af Djurö.

— Jag måste hvila mig en stund, innan jag begifver mig dit ut. Håll dörren väl låst och visa ej att du är hemma om någon obehörig skulle komma.

16.

Generalen och landshöfdingen.

Det var tidigt på morgonen, som general Urbanowicz återkom från en af de utflygter han alltid hade för sed att göra, så snart han fick höra aldrig så litet glunkas om, att ryssarne närmade sig. Det var då alldeles som om marken bränt under hans fötter och han gaf sig ingen ro förrän han kom i väg.

Hans manskap skämtade för den skull sins emellan ganska elakt med herr generalen och flere officerare kunde ej hålla sig, utan lade oförtydbart sin harm i dagen. Generalen såg nog uttrycken deraf, men låtsade som om »det regnade» och red undan allt hvad han kunde, på bortvägen den förste, men på återmarschen den siste.

Gamle major Ström var isynnerhet ilsken på den fege polacken och frambrummade mången gång sina bitande sarkasmer med afsigt så högt, att föremålet skulle höra det. Generalen plögade då alltid kasta om sin häst, kommendera uppställning och begifva sig i väg till en annan trupp än majorens.

Men, en gång höll det på att gå illa för gubben Ström. Det var första dagen, som generalen kommit till platsen, eller den 26 juli. Han visade då i det tal han höll till trupperne en mindre frimodighet än majoren fordrade af en svensk öfverbefälhafvare, som till och med fått den äran att strida under Karl XII, och majoren stack ej heller under stolen med sina tankar. Generalen blef först blossande röd och derpå hvit i synen som ett lärft. Några minuter derefter var

major Ström arresterad och den häftige polacken fordrade hans arkebusering. Men nästan alla officerarne lade sig med all magt ut för fången och följderna deraf blef att denne erhöll sin frihet. Majoren ändrade visserligen ej tankar, men han framförde dem derefter på ett mera försigtigt sätt.

General Urbanowicz undvek därför så mycket som möjligt att komma i majorens närvaro och kunde han ej undvika det, så syntes han ej så litet besvärad. Detta var i synnerhet händelsen vid den ofvannämnda återmarschen. Husen vid Vester tull kunde redan tydligt skönjas, då majoren halfhögt sporde sin granne, kapten Moritz:

— Jag undrar just, hur länge det skall dröja, innan vi nästa gång få taga samma väg, jag börjar redan känna till hvarannan sten på dikesrenen.

Kapten Moritz svarade ingenting; han endast bet sig hårdt i läppen, för att ej brista ut i ett gap-skratt. Några andra officerare vände sig åt sidan, för att dölja sina leenden.

På endast ett par alnars afstånd från den djerfve talaren red general Urbanowicz och att han kände sig träffad af anspelningen, det syntes tydligt af den färgskiftning, som öfverdrog hans kinder. Han yttrade likväl icke ett enda ord, möjligtvis af den anledning, att han visste med sig sjelf, att majorens ord delades ej blott af hans kamrater, utan äfven af soldaterna. Men, så fort han såg någon anledning till att kunna aflägsna sig, försummade han det ej.

— Den spiken drog, inföll kapten Moritz, då generalen trafvade bort.

— Ja, nog drog den, men icke tillräckligt, svarade majoren. Det är både synd och skam att vi

ska' ha en dylik anförare. Det ser minsann ut som om han vore i komplott med fienden.

— Ja, besynnerligt ter det sig, menade en annan officer och en tredje tillade:

— Jag begriper sannerligen inte hvad de här marscherna och kontramascherna skola tjena till, om ej meningen med dem är att så uttrötta manskapet, att det ej kan göra något motstånd och således få en giltig förevändning att draga sig undan.

— Ja, oduglig är han, och så länge han står kvar kommer det alltid att gå åt fanders, inföll majoren med hög röst.

Generalen hade emellertid ridit bort till den plats, der hans ganska rika bagage forslades under tillsyn af en af Dürings dragoner. Då Urbanowictz såg, att ingen obehörig lyssnare fanns i närheten sade han och räckte dragonen en fripolett:

— Tag denna polett, lemna den, tillika med mina saker på Ekenäs herregård i Örtomta socken, jag tror dock, att der finnes polett redan.

Dragonen vände genast om och generalens hustru blef i och med detsamma något bättre.

Under klingande spel inryckte styrkan genom Vester tull, men blef under sin marsch genom gatorna mångenstädes öppet hånad af den lägre befolkningen och kringströfvande bondhopar. Det var med den aldra största möda, som officerarne kunde hindra soldaterna från att genast taga hämnd på de oförskämde.

Samma dags eftermiddag ankom ändteligen landshöfdingen Gustaf Bonde till staden. Han var dock ej derinne, utan lät köra sig direkt till Norrtull, der flere tusen bönder voro församlade. Underrättelsen om landshöfdingens ankomst spred sig med blixstens

hastighet och förorsakade en oerhörd uppståndelse. Det fanns hundratal, som aldrig sett länets styresman och desse trängdes för den skull omkring tullen för att åtminstone få kasta en, om än aldrig så liten, blick på den märkvärdige man, hvilkens namn under dessa dagar, oftast tadladt, var på allas läppar. För-gäfvos sökte borgarvakten och soldaterna att hålla vägen klar; bönderne påstodo, att de hade lika rätt att se landshöfdingen, som knektarne och på sistone gick det så långt, att hotelser fälldes från båda sidor. För att ej ställa till något spektakel och dermed gifva landshöfdingen en föga välkommen inblick i den slappa disciplinen befallde general Urbanowicz soldaterna att lemna plats åt bönderne. Sjelf red han nitiskt omkring, mönstrade bondhoparne och tilltalade dem oftast med några honungssöta ord.

Det var en ganska aktningsbjudande anblick att se dessa i djupa fyrkanter uppställde fosterlandets försvarare och troligt är, att hade de stått i samma ordning, när ryssarne landstego, skulle de (fienderne nemligen) betänkt sig mer än en gång, innan de vågat anfalla.

Slutligen uppsteg ett tjockt dammoln på afstånd och en ryttare sprängde fram under utropet:

— Rödjen väg för landshöfdingen!

General Urbanowicz red emot honom och ett kort, men liffigt samtal utspann sig dem emellan. På landshöfdingens alla frågor hvar fienden befann sig kunde generalen endast svara med att relatera de rykten, som tidt och ofta sattes i omlopp. Sina egna onödiga marscher teg han likväl med. Hans Butes oförskämda tilltag att skrämma hans tapperhet på flykten beklagade han sig dock öfver i bitter ton, likaså allmogens uppstudsighet, men fick af landshöfdingen detta oväntade svar:

— Min bäste general, det är inte värdt att förfara så strängt med bönderne under nuvarande omständigheter. Längre fram, när landet kommer i lugn, skola vi nu nog taga itu med de uppstudsige. Vi skola minsann ej glömma dem.

General Urbanowicz bet sig i läpparne. Han hade bespetsat sig på att nu ändteligen få hämnd på Hans Bute, som så oförsynt gäckats med honom, men i stället fick han detta oväntade och kalla svar. Han bytte för den skull genast om samtalsämne.

Då landshöfdingens vagn körde in bland de sammanträngda åskådarne hördes icke ett enda hurrarop, och ingen enda hatt eller mössa lyfte sig till en hviftande helsning. En ful grimace förvred för några ögonblick Gustaf Bondes ansigte, ty han hade väntat sig ett helt annat mottagande. Såsom varande en belevvad verldsman låtsade han dock ej om, att missräkningen sårat honom, utan visade sig så älskvärd och nedlåtande som möjligt.

Sedan han besökt alla de olika hoparne, uppställda sockenvis, uppsteg han midt i vagnen och höll följande korta afskedstal, hvilket af de närstående sedan repeterades vidare:

— Kommer ingen fiende i morgon, så kunnen I hvar och en i stillhet gå hem till sitt. Men i annat fall vakter eder noga, ty ryssarne äro många.

Slutet af talet var just icke uppmuntrande. Det tycktes säga så mycket som: Fly heldre, när fienden kommer, annars tar fan vid er.

Det var också många, som så uppfattade landshöfdingens varning och sorl af missnöje hördes öfver allt. Detta kom till Gustaf Bondes kunskap, men i stället för att gifva sina ord en annan tydning gaf

han kusken befallning att köra och åkte från platsen utan att ens taga farväl af general Urbanowicz.

Denna hans skyndsamma afresa väckte både harm och förvåning hos massan och hvart man kom hördes dessa utrop:

— Landshöfdingen är rädd, en riktig kruka, som inte törs stanna hos oss!

17.

Mordbrännarfloktan. Sista aftalet.

Morgonen af Olofsdagen den 29 juli 1719 var disig och olustig. Sjön gick ganska hög och som det var ostlig vind vräkte Östersjöns böljor oförhindrade in i Bråviken och uppjagade dess vattenmassa, så att den fräste och sjöd och hotade oförsigtiga seglare med undergång.

På höjden af Svinstaskär syntes en segelstark flotta närma sig. Det var Galitzins och Apraxins ryska mordbrännarflootta, som efter välförrättadt ärende vid Nyköping ämnade sig till Norrköping. På sidorna om de stora galejorna svärmade mindre dylika utmed stränderne och landsatte folk hvar någon gård syntes. På somliga ställen blefvo fienderne likväl afvisade med blodiga pannor, innan de hunnit plundra och bränna, men för det mesta hade kusternas befolkning redan vid underrättelsen om Nyköpings öde fört all sin flyttbara egendom in i skogarne, eller grävt ned den på säkra ställen och derefter sjelfve flytt undan, lemnande de tomma husen åt mordbrännarne. Så långt blickarne kunde nå syntes också

flammande bål längs Bråvikens kuster samt på många af de bebodda öarne.

En följd af dessa »afstickare» var att hufvudflottan icke kunde gå så synnerligt fort, alldenstund den var tvungen att invänta de ilandskickade galejorna eller lemna hjälp åt dem. Hur fort de kommo bekymrade likväl ej ryssarne; de voro temligen säkra på sitt byte.

Det i spetsen gående lineskeppet hade inom sina relingar icke blott de ryske befälhafvarne, utan äfven Karl XII:s forndne lifdrabant Gustaf Otto Douglas, nu mera anstald i rysk tjenst. Denne Douglas var en rå och hänsynslös natur, som till slut måste afskedas från sin befattning såsom guvernör öfver Lifland. Då czar Peter beslöt att företaga härjnings-tåget mot de svenska kusterna var Douglas nog äreförgäten att medverka dervid. Sniken som han var hade han, enligt hvad krönikeskrifvarne med bestämdhet påstå, af ryska regeringen erhållit tolf tusen rubel, för att lotsa in mordbrännarfloTTan till Norrköping, och han höll äfven, tack vare samvetslösheten hos Anders Stubbe och Nils Pålson sitt löfte.

Men, oaktadt han genom sina spejare visste att Norrköping var så godt som värnlöst, och att det endast var en tidsfråga, när det skulle falla, syntes han likväl, der han med häftiga steg gick fram och åter på lineskeppets däck, högst orolig. Var det hans onda samvete, som gnagande anklagade honom, eller fruktade han kanske för, att förrädare skulle finnas hos sjelfva ryssarne och utlemna honom till svenska regeringen? Nej, intet af detta.

— Han håller sig undan, mumlade Douglas och skärpte blickarne, för att möjligtvis genom den disiga luften kunna upptäcka den väntade båten. Kanske

att han ångrat sig eller, att han blifvit röjd och ... Denna ovisshet gör mig halfgalen. Skall jag stå så nära målet och ändå icke hinna det? Om Urbanowicz har flere trupper än vi beräknat och om det skulle falla honom in att göra allvarsamt motstånd? Ja, fortfor han efter att några ögonblick hafva starkt funderat på denna sin egen fråga, så torde utgången af denna expedition ej vara svår att förutse. Jag känner till svenskarne, jag känner till svenskarne, jag; ännu äro de ryssarne öfverlägsna i strid. Karl XII:s namn utöfvar ännu på dem en viss förskräckelse, som ej försvinner på så kort tid. Om jag skulle ...

Douglas, som under det han uttalade de sista meningarne lutat sig öfver relingen och fundersamt betraktat en i skeppets kölvatten seglande brännare, kände i detsamma en hand läggas på sin skuldra och då han förundrad rätade upp sig, stod han ansigte mot ansigte med furst Galitzin.

— Hur går det för oss? sporde fursten. Är det lång väg ännu?

— Nej, svarade Douglas, sednast i morgon äro vi framme.

— Och ni svarar för, att han är säker? fortfor Galitzin och pekade på Nils Pålson, som stod vid rodret under det tvenne soldater med skarpladdade gevär postade ej långt ifrån honom.

Lika säker som på mig sjelf, inföll Douglas. Han gick derefter fram till Nils och sporde honom, i det han skarpt spände sina blickar i hans anlete:

— Uträttade du säkert min budskickning till Sven Danson?

— Ja, nådige herre, svarade Nils ödmjukt och mötte lugnt de skarpa blickarne, jag sa' strängt till halta Maja, att hon skulle ha ut Sven hit så fort

han komme. Och efter vårt aftal måste han nu vara der borta, så framt, tillade han med lägre stämman, ingen olycka händt honom.

Douglas spratt till och en obehaglig känsla fick makt med honom. Det ansvar, som hvilade på honom, skulle kunna bli ödesdigert nog om Sven Danson af en eller annan orsak mankerade. Han tilltvang sig dock lugn så godt han kunde och svarade med likgiltig stämman:

— Jag tror inte att Sven så lätt gått i fällan, men skulle så vara förhållandet, få vi ändock reda oss. Du känner ju till inloppet?

— Ja.

— Ända fram till staden?

— Ja.

— Och Anders Stubbe också?

— Ja vars. Vi ha i många år lotsat fartyg dit in både i smult väder och i storm.

— Godt. Resten af belöningen ska' ni få, när allt är öfver.

Efter dessa ord återvände han till furst Galitzin och lugnade honom med den försäkran, att allt skulle gå bra.

De båda herrarnes samspråk gick om en stund öfver till hur bytet skulle delas och då båda råkade vara af något olika mening, var det nära, att en skarp tvist uppstått. De voro så ifriga i att prata, gestikulera och försöka öfvervinna hvarandra och att hvar och en af dem just hade rätt, att de ej observerade hur en liten båt, kommande från Djuröhället, satte kurs på linieskeppet. Längre fick ej den lilla farkosten oantastad dansa på vågorna, ithy att en liten galeja, som var utskickad, för att uppsnappa svenska spejare, började jaga den. När galejans be-

fälhfavare hunnit båten på skotthåll när aflossade han en af sina små kanoner till tecken åt båtföraren att lägga bi.

Det var detta skott, som riktade Galitzins och Douglas' uppmärksamhet åt helt annat håll och kom dem att för stunden glömma sina enskilda stridigheter.

— Det måste vara han, skrek Douglas. Signalerer genast till galejan, att den inställer sin eld, annars kan båten skjutas i sank och . . .

— Är det den ni väntar.

— Ja, det kan ej vara någon annan än Sven Danson. Men se! Ah, han är listig nog!

I samma ögonblick hissades ryska flaggan på båtmasten. Galejan instälde genast sin eld och en halftimme derefter kunde Douglas upptäcka Sven Dansons ansigte oakadt sydvesten var neddragen nästan ända öfver ögonen.

— Han har ändå hållit ord, mumlade furst Galitzin, som vid relingen inväntade Sven Dansons uppklätrande. Genomblött af de tidt och ofta öfver båten gående vågorna skakade han vattnet af sig som en våt hund, som kommer på det torra, sköt upp sydvesten en smula i pannan och såg menande på furst Galitzin. Douglas förstod hans tysta fråga och sade:

— Oroa dig inte för honom; han är den ene af flottans befälhavare. Tala du rent ut. Hur är det nu?

— Allt är färdigt, inföll Sven Danson med samma lugn som om det varit fråga om en vanlig småsak och ej om en hel stads öde och många människors ve och väl.

— Hurudant är tillståndet på landet!

— Papperen ha gjort större verkan än jag trodde.

Öfverallt råder starkt missnöje med styrelsen och landshöfding Bonde har inte mycket att säga.

Douglas tolkade ord för ord, hvad förrädaren uppgaf och furst Galitzin blef så förtjust, att han ofta genom att gnugga händerne och med korta utrop gaf sin belåtenhet tillkänna. Douglas fortsatte förhöret:

— Hvad tänker man i staden?

— I staden, repeterade Sven Danson under det ett bredt hånleende spred sig kring hans läppar, der råder blott en enda tanke och det är att föra undan så mycket som . . .

Talaren hejdade sig här, då han såg, att Douglas' blickar mörknade. Han insåg, att han redan sagt för mycket och han hade därför en ursäkt på tungan, när Douglas inföll:

— Med denna vind böra vi snart kunna hinna fram till staden?

— Sednast i morgon bittida.

— Inte förr?

— Nej, det står inte till. Dessutom är det bäst att komma på morgonen, då ingen väntar att . . .

— Hvad heter befälhafvaren för trupperna?

— Urbanowictz!

— En polack således. Ah, det är sannt, mumlade Douglas för sig sjelf, jag har ju sett honom ett par gånger i kungens armé. Högt fortsatte han: Hurudan karl är han?

— Känner honom inte närmare, svarade förrädaren, men så mycket vet jag, att inte har han stort förtroende till folket och inte heller folket till honom, så att det ständigt är oenighet dem emellan.

Denna upplysning föll både Douglas och Galitzin på läppen. Sedan Danson, som under tiden vexlat

blickar med Nils, hunnit göra sig någorlunda fri från vattnet blef han tillsagd att följa med under däck.

I Galitzins kajuta, på hvares bord en karta öfver Norrköping låg utbredd, afhandlades slutakten i detta lömska förräderi. Der utpekade också Sven Danson platsen, hvarifrån han skulle gifva tecken till landstigningen. Och när slutligen allt var klart, mottog förrädaren af Galitzins egen hand en tung börs, fylld med dukater. Det var endast med möda, som han kunde tygla den vilda glädje han kände, när den tunga börsen dök ned i hans ficka. För den summan var staden Norrköping såld till brand och plundring.

Efter en stund återvände Sven Danson till Djurö och den ryska mordbrännarfloktan, lotsad af Nils Pålson och Anders Stubbe, gick för så många segel den kunde föra i det hårda vädret, rakt fram till sitt mål.

18.

Enviget på S:t Pehrsgatan.

Det osäkra tillståndet i staden isynnerhet under den tid som plundringen varade, gjorde att assessor Kahn helt enkelt förbjöd Sigrid att på aftonen återvända till fastern.

— Men hon gifver sig ingen ro. Hon skall röra upp himmel och jord och . . .

— Ja, låt henne göra det då, afbröt assessorn lugnt. Jag tror inte, att hon skall komma långt dermed.

— Men, hon skall anlita borgmästarens hjälp, inföll den unga flickan och vred förtviflad händerna.

— Så mycket bättre, inföll assessorn. Och han tillade med allvarsam stämma. Jag tycker, att Eke-bom för längesedan skulle gjort sin myndighet som borgmästare gällande och med allvar försökt att stäffa bondhoparnes och knektarnes framfart. Men, fortfor han, under det att ett hånleende spelade kring hans läppar, han töres väl ej för generalen.

— Skräp till karl, svarade Mikael, men eftersom fröken Riddermark nödvändigt vill ha bud till sin faster, så åtager jag mig att framföra detsamma.

En ängslig blick från Sigrids ögon blef svaret.

— Det är nog manligt tänkt, inföll nu assessorn och såg mer än begrundande ut, men om det är klokt, det blir en annan sak.

— Gå inte, hviskade den unga flickan i detsamma i Mikael's öra. Om någon olycka skulle hända dig!

Men Mikael var envis. Till slut förenade assessorn sina böner med den unga flickan; ingenting hjälpte.

Assessorn, som ej visste af förhållandet mellan de unga, men väl anade det, blef nu invigd deri. Efter en lång stunds öfvervägande sade han:

— Jag måste ändå till slut gifva Mikael rätt. Han bör försöka att träffa din faster, och dessutom har han ju präktiga vapen och är alls inte rädd af sig. Dessutom är jag nästan säker på, att Herbert inte vidare töres kvarstanna här i trakten. I hvilket fall som helst, så är jag säker på, att Mikael nog reder sig för sin rival.

— Reder mig! upprepade Breviks inspektör, under det hans öfverläpp föraktligt krökte sig. Varen lugna,

jag skall nog sköta både honom och en till om det gäller.

Utom sig af ängslan kastade sig Sigrid till Mikael's bröst och tycktes med våld vilja qvarhålla honom. När assessor Kahl en stund sett derpå gick han helt beslutsamt fram till de älskande, lösgjorde Sigrids armar och sade:

— Nu är du för barnslig, flicka. Tror du, att Mikael är en pojke, som låter skrämna sig af småsaker! Du såg väl hur han nyligen betedde sig. Var nu ej barnslig längre.

En stund derefter stod Mikael på S:t Pehrsgatan. Hur mycket han än ansträngde sina ögon kunde han ej upptäcka någon lefvande varelse; ett doft sorl i fjerran sade honom dock, att det ännu denna sena timme var lif och rörelse i staden.

Sedan han noga känt efter att pistolerna funnos på sin plats gick han till en början långsamt, men efter hand fortare i riktning mot strömmen. Han hade likväl ej gått synnerligt långt, förrän en sten af en knytnäfves storlek susade förbi hans ena öra och försvann genom en fönsterruta i det hus, utanför hvilket han stod. Hans första tankar var då denna:

— Det är bestämdt Herbert, som lurat på mig.

Hans andra rörelse var att rycka ut den ena pistolen och försigtigt spänna hanen. Han hade dock nätt och jemt hunnit göra detta, förrän han varseblef tre skepnader, som försökte att komma emellan honom och husväggen. Han stälde sig därför med ryggen mot densamma och inväntade tyst hvad som komma skulle.

Nattens djupaste mörker var stadigt på återtåg och som Mikael hade ganska skarpa ögon, så kunde han utan någon särdeles stor ansträngning följa sine fienders

rörelser. De voro honom på tio alnars afstånd då han utbrast:

— Den förste, som närmar sig i fiendtlig afsigt får en kula i pannan.

Dessa kraftigt uttalade ord hade den verkan, att de tre angriparne till en början drogo sig tillbaka, men ej längre, än att de skulle kunna upphinna sitt byte om det gjorde mine af att komma undan.

Det var ingen afundsvärd belägenhet som Breviks inspektor befann sig uti. Han såg icke till några andra mensklige varelser än sina angripare och det såg för ögonblicket mörkt ut för honom att kunna erhålla någon hjälp. Han försökte därför att öppna ett samtal med angriparne, men alla hans frågor blefvo obesvarade. Då tänkte han:

— Det må gå hur som helst, men här kan jag icke stå hela natten. De der tyckas vara fega stackare, som . . .

Han fullbordade ej sin tanke, utan sade i stället med hög röst:

— Om I ej ären alltför fega, så kommen I en i sender.

Då han uttalat dessa ord skred han långsamt nedåt strömmen. Och lyckan var till en början med honom, så att hans förföljare ej i förstone upptäckte hans reträtt, men slutligen märkte de den och kommo nu sättande med en sådan fart, att Mikael såg sig tvungen att skjuta. Ena skottet brann af och en af angriparne föll. I stället för att rygga tillbaka kastade sig nu de båda öfriga emot Mikael. Den ene slog han med ett kraftigt slag af pistolkolfven till marken, men under tiden lyckades den andre få sin ena hand om hans strupe. En väldig brottning började; angriparen släppte ej så lätt sitt tag. Båda tumlade om-

kull på gatan och rullade der af och an, från den ena sidan till den andra.

Det skott, som Mikael afsköt, hade väckt många af grannarne. Öfverallt öppnades fönstren och der och hvar hördes hjertslitande skri, som utropat:

— Ryssen är här! Fly, fly, ryssen är öfver oss!

Det dröjde icke länge förrän platsen omkring de kämpande var besatt med folk. Äfven assessor Kahl och en stor del af i samma hus boende personer hade rusat ut. Just då Sigrid, trots Kahls invändningar ämnade följa med, hade Lena kommit tillstädes och på assessorns tillsägelse hindrat den unga flickan från att rusa ut.

— Finnes det ingen, som kan skilja dem åt? skrek assessorn ängsligt; ty vid skenet af ett par facklor hade han i de kämpande igenkänt Mikael och Herbert.

— Åh, var lugn, herre, yttrade en röst i hopen, den ene ska' nog snart skilja den andre från den här världen!

Assessorn ryste. Hvem skulle bli offret? De båda kämparne hade ömsevis öfvertaget, ty båda voro lika viga och raseriet hos Herbert ersatte hvad som brast honom i styrka. Förgäfves sökte assessorn göra sin röst hörd; den vildsinte Herbert släppte ej, och Mikael måste försvara sitt lif. Allt mera folk strömmade till och facklorna upplyste klart stridsplatsen.

Plötsligt hördes i närmaste gathörn steg af en marscherande trupp. Detta gaf assessorn nytt hopp och trots sin ålder mera sprang än gick han för att påskynda truppen. Till sin stora glädje igenkände han en afdelning af borgarvakten, som med den nitiske Jakob Ekebon i spetsen genomströfvade staden för att hålla någorlunda ordning. Med få ord hade Kahl redo-

gjort för envigets orsak och de deri handlande per-
nerna och vaktens marsch påskyndades. Några mi-
nuter till och envigsmännen voro med våld skiljda
åt. Herbert blödde ur ett sår i hufvudet och Mikael
var sårad, fastän lindrigare.

— Vänta, jag träffar dig nog en annan gång och
då vid lägligare tillfälle, stönade Herbert. En af oss
måste blifva på platsen.

Mikael svarade ingenting, men de blickar han gaf
sin fiende borgade för att han nästa gång ej skulle
låta öfverrumpla sig så lätt. För att undandraga de
båda unge männen hopens uppmärksamhet, befallde
Ekebon patrullen att föra dem till stadshäktet och då
Kahl protesterade deremot, isynnerhet hvad Mikael
angick, ty han hade, enligt assessorns åsigt varit den
anfallne och haft rätt att försvara sig, inföll borg-
mästaren, under det han, omärkligt för de öfriga,
blinkade betydelsefullt åt Kahl:

— De hafva stört ordningen i staden och för
den skull tager jag dem i förvar så länge, att icke
detta uppträde måtte förnyas.

Truppen marscherade raskt bort med sina fångar
och då folkhopen ej längre hade något, som kunde
reta dess nyfikenhet och skådelystnad, åtskiljdes äfven
den så småningom.

Sedan vaktan aflemnat de båda fångarne åter-
vände den på borgmästarens befallning till assessorns
hus för att enligt Jakob Ekeboms löfte eskortera Sigrid
hem till fastern. Den unga flickan var nu jemförelse-
vis lugn då hon förnummit att Mikael ej var allvar-
samt sårad. Nog tyckte hon att det var tråkigt att
han satt i häkte, men då assessorn försäkrade henne,
att detta var bästa sättet att skydda honom, blef hon
äfven tillfreds i detta hänseende.

Det var ej lätt att slippa in i fröken Karins gård. Porten och alla fönsterluckorna voro säkert förbommade och vaktens bultningar tycktes vara förgäfvade.

— Kanske att min faster redan begifvit sig från staden, inföll Sigrid, och att . . .

— Nej, jag såg henne för några timmar sedan, afbröt en af vaktens. Dessutom sa' Lindman att hon ej törs resa utan att taga fröken med sig.

Han hade knappt fått sista ordet öfver läpparne, förrän ett af de öfre fönstren öppnades och ett hufvud, insvept i en bindmössa, stack ut. Från bindmössan hördes dessa argsinta ord:

— Gån er väg och låten fredligt folk sofva i ro, annars . . .

— Det är jag Sara, afbröt nu Sigrid. Skynda dig att öppna.

Ett förfärligt kakalorum hördes nu. Sara och fröken Karin hojtade i kapp och porten hade väl ej ännu på en god stund blifvit öppnad om ej den gröfsta basstämman i vaktens lagt sig i saken.

— Öppna, skrek han med hela styrkan hos sina lungor, annars lemna vi fröken ensam!

Detta gjorde verkan. Skriket der uppe tystnade och snart derefter knarrade den tunga porten på sina gångjern och så var den unga rymmerskan åter hos sin med rätta djupt bekymrade faster, som i glädjen häröfver rakt af glömde bort att gräla på henne.

19.

På Saltängstorget.

På Saltängstorget stod ej endast borgarvakten, utan äfven en massa bönder. Efter de sednaste dagarnes utsväfningar, då magistraten, för att ej allt för mycket reta landtborne, låtit bland dem utdela öl och bränvin aldrahelst som den underrättelsen spridt sig att ryssarne icke hade för afsigt att anfalla staden, utan återvändt, voro sinnena visserligen något däfna, men det fanns ändå alltför många oroliga element, som gjorde allt för att hota säkerheten för stadsborne och tvinga borgarvakten att då och då inskrida. De aldra sista underrättelserna af den 29 juli visste dock med bestämdhet omtala att fienden icke vändt tillbaka, utan tvärtom närmade sig staden. Flere fiskare hade nemligen kommit och förkunnat att de ute på Bråviken sett en mängd segel och att de ej kunde tillhöra någon annan flotta än den ryska, det var då alldeles naturligt.

Sedan magistraten haft en kort öfverläggning, lät borgmästaren Ekebom det påbudet utgå att alla qvinnor, ålderstigna och barn skulle lemna staden. Bestörtningen blef allmän, ty hvar och en insåg nu att talet om ryssarnes återgång ej var mycket bevändt med. Förtviflade sletto sig makar, barn, syskon och fästfolk från hvarandra; öfverallt var det en jemmer och en veklagan som om fienden redan stode vid tullarne.

De, som näst landtborne åstadkommo den största oredan i staden, voro Dürings tyska dragoner. Flere af dess officerare nedsatte till och med sitt anseende

så lågt, att de öppet erbjödo sig att hjälpa till med flyttningarne och derunder lemna det skydd, som behöfdes, så framt de i ersättning erhöillo femtio procent, det vill säga halfva värdet af den egendom de försvarade mot plundrare och våldsverkare.

En dylik herre, en af de aldra oförskämdaste, som till och med beträdts med att ha uppmanat sine underlydande att plundra så mycket de kunde, inträdde på eftermiddagen till assessor Kahl, under det denne var sysselsatt med att inpacka sina reelaste tillhörigheter, samt framförde i otvungen ton sitt ärende. Assessorn, som låtsade att han hört galet, svarade ej för att höra om officeren hade nog hård pannå att upprepa sitt ärekränkande förslag. Och detta gjorde han äfven.

Då rätade assessorn upp sin martialiska figur, drog helt lugnt fram en pistol, riktade den mot officerens bröst och sade, under det han såg på klockan:

— Om ni ej inom två minuter försvunnit ur detta hus, så kommer ni aldrig lefvande härifrån.

Dessa manliga ord invercade så på den fege uslingen, att han fortare än assessorn hade hoppats, lemnade rummet.

— Många borgare läto dock skrämman sig att utbetala den begärda ersättningen och trodde att de derefter säkert kunde lita på det afgifna löftet, men största delen blef grundligt lurad och förlorade allt hvad de under bevakning af dragonerne skickat bort.

Alla gator hvimlade af flyttlass, menniskor och djur och de scener, som nu utspeltes, trotsa all beskriifning.

Magistraten hade mangrannt samlat sig hos trupperne på Saltängstorget och inväntade der med spänd oro general Urbanowictz, som utgått för att rekog-

noscera i Åbytrakten, norr om staden mellan Bråviken och sjön Glottern. Derifrån borde han kunna upptäcka den ryska flottan på den rakt framför honom liggande Bråviken.

Magistratens medlemmar och äfven andra, som erhållit tillträde till Saltängstorget, hvilket annars var afspärradt för den del af stadsbefolkningen, som ej anmält sig vilja deltaga i försvaret, gjorde visserligen rätt aktningsvärda försök att få ett muntert samtal i gång för att något krya upp de missmodige, men fåfängt. En tryckande dysterhet hade blytungt lagt sig på allas sinnen; ingen hade tanke för annat än den ovissa framtiden och den oro, som lästes i allas blickar, sade mera än de mest värtaliga utgjutelser.

Slutligen syntes ett tjockt dammoln på vägen åt Eneby och snart sprängde general Urbanowicz i på torget. Nervösa ryckningar syntes tidt och ofta i hans anlete och deraf kunde också massan sluta sig till hvad som var att förvänta.

— Hur är det? Synes ryssen ännu? Hur långt borta är han? Är flottan stor? voro de utrop, som med mer eller mindre styrka mottogo generalen. Han svarade ingenting härpå, utan red i stället rakt fram till borgmästaren, den han tilltalade med dessa ord:

— En stor flotta synes uti Bråviken och det kan icke vara någon annan än den fiendtliga. I betraktande af ryssarnes stora mängd och våra egna otillräckliga försvarsanstalter finnes det ej mer än en utväg för oss och det är att vi sätta staden i brand. Jag befaller er därför, herr borgmästare, att göra detta, ju förr dess heldre.

Då generalen uttalat dessa ödesdigra ord ville han aflägsna sig, men rikstranslatorn Broch hejdade honom med dessa ord:

— Finnes det ej något annat sätt att mota fienden? Äro alla desse, och vid dessa ord pekade han på den under gevär stående borgarvakten och landtborne, hitkallade endast för syn skull, och fortfor han med höjd stämma, kan då ingenting uträttas med dragoneerne, hvilka tillsammans utgöra två kompanier, med Bjelkes folk, uppgående till mer än fem hundra man och med öfrige hit ankomne knektar? Besinna general, hvilket drygt ansvar I ådragen eder om I lemnen denna stora stad vind för våg, utan att åtminstone försöka att göra motstånd.

— Ja, inföll nu borgmästaren som ändteligen kunnat hemta sig från den bestörtning Urbanowictz' befallning försatt honom uti, med den styrka som är samlad här, och som endast önskar blifva förd mot fienden, torde det ej alls vara svårt att mota honom vid sjelfva landstigningen. Pratet om ryssarnes mängd är bara ett skrämskott; ser fienden att vi allvarligt äro betänkte på att göra motstånd, så skall han nog tveka innan han utsätter sig för ett nederlag.

— Bra, bra, ropade alla omkring borgmästaren, hvilkens ord hastigt spredo sig till den stora massan och af densamma helsades med rika bifall.

General Urbanowictz syntes till en början förlägen öfver translators och borgmästarens invändningar och han kunde på en lång stund ej svara någonting. Redan hoppades man att han skulle låta sig påverkas af de manliga förslagen, men till deras bestörtning fingo de detta svar:

— Jag förstår allt något mera af kriget än I, mine herrar. Dessutom har regeringen gifvit mig öfverbefälet här och I måsten därför lyda, så framt I ej viljen ådraga eder strängt ansvar. Jag förnyar min befallning till eder, herr borgmästare. Låt bränna sta-

den innan fienden kommer. Det är enda sättet att hindra hans framfart!

Och innan någon hann yttra ett enda ord kastade generalen om sin häst och sprängde bort.

Der stodo nu borgmästaren och hans fosterlandsälskande vänner och kunde till en början af lutter förvåning och häpnad ej få fram ett enda ord. Slutligen utropade translator Broch med kraftig röst:

— Jag märker nu tydligen att talet om hemligt förräderi ej är så ogrundadt som jag i förstone trodde. Sviker nu högste befälhafvaren oss, då kommer det allt att se mörkt ut för oss. Hvad är att göra?

Jakob Ekebom hade under tiden gått oroligt fram och tillbaka. Det syntes tydligt på hans minspel att han led af att sätta i verket den befallning han erhållit. Äfven fruktade han för oroligheter om folkmassan finge kunskap om hvad som talats mellan honom och generalen och han ämnade just bedja de omkring stående att hålla tyst dermed när ett högljudt sorl från ena sidan af torget hördes. Sorlet spred sig blixtnabbt och inom några sekunder var hela massan i uppror. Förbannelser öfver generalen och hans knektar uttalades öppet och oförtydbart och äfven på hotelser sparades ej.

Men, generalen hade äfven, så besynnerligt det än kan låta, ett parti som höll med sig och detta parti var ej ringa. Hårda ord byttes och käppar och knyt-näfvar, ja till och med blanka vapen, höjdes. När borgmästaren Ekebom förnam detta, trädde han, följd af majören Hugo Hamilton, modigt in emellan de uppretade hoparne. Öfver borgarkompaniet, som stod under kapten Siverts befäl, hade han visserligen makt, men en stor del af de öfrige lydte hvarken honom eller borgmästaren.

Flere talare uppträdde på hvardera sidan och för-
fäktade sina åsigter. Splittringen var fullständig. Till
slut kastades både käppar och stenar, och en af de
sist nämnda projektiklerna afslog borgmästarens hatt,
hvarjemte en afbruten käppstump träffade major Ha-
milton ganska våldsamt på venstra armen. I detsamma
kommenderade majoren med hög röst:

— Ställning! . . . Färdigt gevär!

Den oroliga delen af massan blef af dessa kom-
mandoord och borgarkompaniets noggrannt utförda
rörelser skrämmd och tvangs derigenom att något stäm-
ma ned tonen, samt förhålla sig lugnare. Någon enig-
het angående hvad som borde göras kunde likväl ej
vinnas och Jakob Ekebon och translator Broch måste
i skymningen återvända från Saltängstorget utan att
hafva kunnat stifta någon fred mellan de olika
partierna.

20.

Komplotten. Ett oväntadt möte.

I närheten af Vester tull stodo fyra sädeslador
och i dem hade en ej obetydlig hop landtbor inqvar-
terat sig. Alla tillhörde Vikbolandet och voro för den
skull af samma skrot och korn som Sven Danson, det
vill säga hemlige medhållare till ryssarne. Orsaken
hvarför de höllo sig dolde här var den att de ville
passa på i det afgörande ögonblicket och börja plund-

ringen. Samlingen bestod likväl ej af landsbygdens sämsta slödder; äfven smått förmögne bönder, som låtit locka sig af de i proklamationerne utlofvade fördelarne, hade sällat sig till denna bandithop.

Här gick det naturligtvis lustigt till. Fyllda ölankare och bränvinsfat voro de altar, kring hvilka alla samlades och snart företedde ladorna en syn, för hvilken man helst kan låta ridån gå ned.

Sven Dansons återfärd till staden hade försiggått utan något som helst äfventyr. Han vågade likväl ej att passera genom gatorna emedan han visste att borgmästarens utskickade slogo efter honom, utan han tog därför vägen öfver Ladugårdsgärdet och rusthållsåkern fram till Vester tull. Då han fick höra att nästan hela menigheten befann sig på Saltängstorget vågade han göra ett besök vid Surlimpan, som ännu hölls öppen af Snål-Jakob, en af hans medhållare, och här fick han veta hvad som tilldragit sig under den tid han varit borta. Det sista förrädiska aftalet med Galitzin och Douglas samt Nils Pålsons och Anders Stubbes närvaro på mordbrännarfloktan aktade han sig likväl för att omtala.

Snål-Jakob hade ej mer än ett halft dussin gäster inne i lokalen och detta gjorde att han ej var vid så särdeles godt humör.

— Det börjar snart gå baklänges med förtjensten, utlät han sig suckande, och ska' det fort fara på det här viset länge, så får jag slå vantarne i bordet.

— Fan må tro dig, snåljäper, inföll en Qvillingebonde hånfullt. Om jag på kistbotten hade så många fyrkar som du, skulle jag genast få mitt hemman skuldfrött och ändå ansenligt öfver.

— Ja, det håller allt streck, det, bedyrade en bonde från Eneby som heldre satt och söp med sin

gode vän från Qvillinge än gjorde sina socknebor sällskap och grälade på Saltängstorget. Men, fortfar han gapskrattande, när ryssen kommer, så tar han allt hvad som finnes och kanske Snål-Jakob till på köpet!

Den snikne krogvärden fann detta inpass så elakt, att han började darra i alla lemmar. Det kunde ju ligga sanning i hvad enebybonden sade. Och Jakob, som ännu inte gömt undan sin penningkista, utan hade den förvarad i sitt vanliga gömställe på vinden! Då den gnagande oron var som störst inträdde Sven Danson från bakvägen. Vid åsynen af honom ljusnade Snål-Jakobs anlete. Han var dock så försiktig, att han ej direkt omtalade sina bekymmer för Sven, utan sporde i stället:

— Är det sannt, hvad som påstås?

— Hvad då? frågade Sven Danson, ehuru han kunde ana, hvad frågan gällde.

— Att fienden ej återvändt hem igen, utan är på väg hit?

— Ja, hvad vet jag, inföll Sven och ryckte på axlarna. Jag har inte sett honom.

— Har du inte varit åt kusten nu? Jag vill påminna mig, att Hans Bute sa' något ditåt.

— Det ljög Bute, helsa honom med det, ljög i sin ordning Sven Danson. Men, det var sannt, har du nyligen sett Bute?

— Han var här i går.

Bönderne från Qvillinge och Eneby aflägsnade sig. När de kommo utanför krogen sade den sist nämnde:

— Vet du hvar Cardons trädgård ligger?

— Ja.

— Godt, utbrast Enebybonden och gnuggade händerne. Nu kan både du och jag bli rika.

— Hvad pratar du för smörja?

— Jo du. För ungefär fjorton dagar sedan låg jag gömd der en natt och såg huru Ekman och Cardon gräfdde ned alla sina möbler och mera dertill i trädgården. Bror min tjenar hos dem och han har icke heller kunnat hålla käften. Men nu är det inga mer än vi tre, som veta om det och... ja, du förstår?

— Det är jemt två för mycket, tänkte Qvillingebonden. Högt sade han: Nej, jag begriper inte, hvad du menar.

— Jo, jag menar som så, att vi inte sjelfva kan ta upp sakerna för de skulle vittna mot oss, men nog tror jag, att vi skulle få inte så litet om vi upptäckte för... ah, der smyger en lyssnare; kom, så gå vi.

— Nu förstår jag dig, menade Qvillingebonden. Bara inte bror din går oss i förväg.

— Nej, han är så dum, att han tagit gevär och...

— Dumsnut, afbröt bonden från Qvillinge och försvann med kamraten åt Vester tull.

Endast några minuter efter dem kom Sven Danielson ut från Surlimpan och styrde sina steg direkt till sädesladorne. Just som han skulle öppna dörren till den främsta hörde han sitt namn nämnas:

— Sven!

Förråderen spratt till, ty han igenkände sin hustrus stämma. Under de dagar han varit borta hade han ej haft tid att ens tänka på de hemmavarande. Han gick nu raskt emot Greta, men studsade till-

baka, då han varseblef det dödsbleka ansigtet och de af tårar uppsvullna ögonen.

— Hvad . . . hvad . . . stammade han, är . . . du . . . sjuk, eller . . .

— Ja, jag är sjuk, svarade Greta med svag stämma. Men, hvar har du varit de här dagarne?

Och då hon gjorde denna fråga betraktade hon mannen så skarpt, att han kände sig helt förlägen. Han tog dock mod, eller rättare sagdt oförskämndhet, till sig och svarade:

— Jag har varit lite här och lite der. Du vet väl, att ryssen hotar staden?

— Ja, jag vet det, svarade den stackars qvinnan, under det hon sväljde den gråt, som ville frambräta; men, säg mig, Sven, fortfor hon, grep mannens hand och drog honom något afsides, är det sannt, hvad folket pratar?

— Hvad då? utbrast Sven med en viss häftighet under det han kände en viss obestämd fruktan inom sig.

— Jo, det påstås, att du går ryssarnes ärenden och utdelar de der papperen, som . . .

— Det är lögn allt sammans, ljög Sven Danson med den fräckaste mine i verlden. Hvem har sagt det åt dig?

— Inte en, utan många.

— Hör du, Greta, inföll nu Sven, det är inte plats för dig att stanna här och för resten har borgmästaren befallt, att alla qvinnor ska' fösas ut ur staden. Gå du hem och var lugn. När allt är öfver så kommer jag tillbaka.

Vid dessa ord ämnade Sven lemna sin hustru, men hon klängde sig våldsamt fast vid hans arm och bad med sin mest bevekande röst:

— Käre Sven, följ med hem till barnen. Inte

kan du väl så mycket bidra till försvaret. Dessutom . . .

— Släpp mig, säger jag dig, afbröt Sven hårdt och försökte att lösgöra armen.

— Sven, Sven, låt beveka dig att följa med hem. Tänk, om du skulle sätta till lifvet, hur ska' det då gå med mig och barnen. Kom och . . .

Sven Danson ryckte i detsamma till så häftigt att Greta föll framstupa och släppte taget om armen. När han kände sig fri, skyndade han, utan att taga närmare kännedom om hustruns tillstånd, in i ladan, samt stängde omsorgsfullt dörren efter sig, under det han mumlade:

— Efterhängsna och egensinniga käringar måtte fan råka ut för. Hon kan gå hem och bli der, i stället för att lägga sig i mina affärer. Bara allt är öfverståndet ska' hon nog bli glad öfver hvad jag kommer hem med. Och när han uttalade dessa sista ord kände han försigtigt efter om Galitzins börs låg qvar i fickan. När så var förhållandet blef han lugn igen.

Då Greta föll slog hon ansigtet så hårdt mot marken, att näsa och mun sprungo i blod och hon en god stund låg medvetlös. När hon ändteligen kunde resa sig upp var mannen försvunnen. Några minuter stod hon stilla, torkade af blodet och väntade att Sven skulle komma tillbaka, för att se hur det var med henne, men när detta ej inträffade styrde hon sina steg inåt staden, i tanke, att der söka reda på honom, ty hon föresatte sig att vara hos honom, ifall någon olycka skulle inträffa.

— Men hon hade ej hunnit gå många alnar, förrän ett par af borgarvakten ställde sig i hennes väg och den ene sade:

— Det får ingen qvinna finnas i staden nu!

Här hjälpte hvarken böner eller lockelser. Den motsträfviga Greta föstes bort och med sorgen i hjertat vandrade hon på vinst och förlust utåt Linköpingsvägen. Mannens hjertlösa beteende, jemte de dunkla ryktena angående hans gemenskap med fienden hade gripit henne djupt. En ström af tårar lättade slutligen hennes beklämda hjerta.

21.

En vådlig färd.

— Det var ett förfärligt spring och skrik på gatorna, utbrast fröken Karin, der hon stod vid fönstret och såg den ene truppen med flyttlass efter den andra draga förbi. Jag menar, att hela staden begifver sig af till landet, och...

— Ja, så är det väl bäst att vi också packa in, afbröt Sara och fullbordade så matmodrens tankegång.

— Ah, inte är det ännu så farligt, menade Sigrid, hvilken hade viktiga skäl att få stanna kvar, jag tycker att...

— Ja, du tycker, du tycker, föll fastern henne vresigt i talet, men jag ska' säga dig, att jag alls inte bryr mig om hvad du tycker, så mycket du vet det. Jag är nu för dig i din fars ställe och därför är det din pligt och skyldighet att lyda, kom ihåg det!

Sigrid, som visste att det ej tjenade till någonting att nyttja motsägelser, då fastern var vid detta lynne, teg fördenskull och återtog sitt handarbete. Härunder flögo hennes tankar först och främst till Mikael och hon undrade, hur han hade det i fängelset. Om han bara tordes stjäla sig ut, så skulle hon genast ila till borgmästaren och det vore då intet tvifvel, att hon icke skulle kunna utverka den älskades befrielse.

Och Herbert Fredberg? En kall rysning genomilade hennes smärta gestalt, då hon tänkte på den hatfulle ynglingen. Det var heller ingen hemlighet för henne att fadrens högsta önskan vore att se sin dotter förenad med sonen till inspektör Fredberg.

— Heldre döden, tänkte Sigrid för sig sjelf. Förut har jag älskat Herbert som en bror, men nu, efter hvad som händt, afskyr jag honom för hans lömska beteende. Mikael eller ingen, det . . .

— Nå, Gud vare lof att Lindman ändteligen kom! utbrast i detsamma fröken Karin och afklippte dermed på ett mindre välkommet sätt hennes tankegång. Vi tänka packa ihop nu!

— Ja, det är alldeles nödvändigt, inföll snickaren.

— Nödvändigt, hur så?

I den ena dörröppningen syntes nu Sara och i den andra Sigrid, båda med framsträckta halsar ängsligt lyssnande till dialogen mellan fröken Karin och snickar Lindman.

— *Faha, alldeles nödvändigt*, upprepade den sist nämnde med tonvigt på hvarje ord.

— Hvarför?

— Derför, att borgmästaren befallt, att alla ålderstigna, alla qvinnor och barn genast ska' lemna staden och . . .?

— Borgmästaren, afbröt fröken Karin och knyckte försmädligt på nacken. Nu ska' man tro, att den beskedlige token tar sig en myndig ton! Skulle väl tro, att det beror på hvars och ens egen vilja att lemna staden eller ej! Hm!

— Det kan nog tyckas, att fröken har rätt i visst fall, svarade Lindman, men som borgmästaren i viss grad är ansvarig för innevånarnes säkerhet och . . .

— Herre Jesses! Ryssen är väl inte här redan! skrek Sara till.

— Jo i draget, inföll snickaren, som nog tyckte att de gamla envisa käringarne nog kunde tåla ett eller annat skrämskott. Derfor har borgmästaren gifvit befallning att alla, som inte kunna bidra till stadens försvar, ska' . . .

Åter afbröts hans mening af fröken Karin, som skrek:

— Jaså, de ska' då slåss här! Nej, då ber jag att få komma härifrån så fort som möjligt. Hjelpen till, Sara och Sigrid och stå inte der som dumma gäss. Ni hör ju, att snickar Lindman säger att fienden redan är här och att . . .

— Nej, faster, afbröt Sigrid, herr Lindman säger, att ryssen snart är här, men icke ännu.

— Jaså, du tror, att jag inte hör lika bra som du. Tig nu och hjelp till att . . .

— Jag har häst och vagn här nere, inföll nu Lindman.

— Täckvagn? sporde fröken Karin ifrigt.

Ett leende krusade snickarens läppar, då han svarade:

— Tror fröken, att dylika stå att ta' på hyllan, isynnerhet under sådana omständigheter som dessa?

Nej, nu är hvar en och glad, om han kan få en arbetsvagn till sin tjänst.

Fröken Karin suckade. Hon, som alltid varit van att färdas i brodrens bekväma åkdon, hon skulle nu vara tvungen att stiga upp på en arbetsvagn. Hårda ödel!

Inom en timme hade det reclaste blifvit lassadt på den af två starka hästar dragna vagnen, som kördes af den af Lindmans gesäller, till hvilken han satte största förtroendet. Fröken Karin placerades trots sina protester i ett baktråg och Sara bredvid henne.

Gerna hade Sigrid god lust att åter smyga sig undan, men Lindmans närvaro hindrade henne och det var med tungt hjerta, som hon tog plats bredvid gesällen. En klatsch och den tungt lastade vagnen körde af i riktning mot S:t Pehrsgatan, under det Lindman följde med ett stycke och gaf gesällen några goda råd, hur han skulle köra försigtigast.

Färden gick också utan något äfventyr ända till inemot Vester tull. Der ljud plötsligt ropet:

— Håll åt sidan, annars bli ni öfverkörda!

Kusken-gesällen såg sig tillbaka och förlorade alldeles fattningen, då han såg ett par hästar komma sättande i fullt sken och drog för hårdt ifrån hästens tygel. Följden deraf blef, att ena framhjulet kom ned i en grop; den högt lassade vagnen tog öfverbalansen och der låg hela bundten i backen. Bakträget med fröken Karin uti hade kastats några famnar bort, Sara låg på ryggen och qved erbarmligt och pratade om ryssen och Sibirien och Gud vet allt, hvad hon i sin ångest rörde ihop; gesällen hade lyckligtvis ej släppt tömmarne, så att de skrämde hästarne ej kommo lösa, utan snart lugnades genom ett par välvilliga ar-

betares medverkan. Sigrid var alldeles oskadad, troligtvis därför att hon då vagnen stjelpte, hade nog sinnesnärvaro att på egen hand hoppa åt motsatt håll. Hon föll visserligen omkull, men reste sig genast.

Hennes första tanke var naturligtvis fastern. Denna låg afsvimmad och visade ej på en lång stund tecken till lif. Slutligen återfick hon dock medvetandet och hennes första fråga lydde:

— Hvar ä' mina saker?

— Allt är bra, kära faster, svarade Sigrid. Vi skola genast fortsätta färden.

Det hade sig dock ej så lätt att förmå fröken Karin att åter bestiga det höga lasset. Hon puttade jemt och samt om Lindman och att han och ingen annan vore skulden till det skedda. Ändteligen, då hon såg, att ingen annan utväg fanns att komma från platsen och då allt flere flyktingar under jemmer och veklagan öfver att nödgas lemna hus och hem till plundring åt fienden, åkte förbi och uppmanade henne att skynda, beqvämade fröken Karin sig till att stiga upp. Men i baktråget satte hon ej vidare sin fot. För detta hade hon nu fått en panisk förskräckelse.

Utan vidare äfventyr passerades derefter tullen och då vagnen rullade fram på landsvägen utbrast fröken Karin under det hon knäppte båda händerne öfver bröstet:

— Gud ske lof, att vi äro utan fara. Ja, Lindman var ändå snäll, som styrde om att vi så hastigt kommo i väg.

Helt andra voro Sigrids tankar. Hon prisade minsann ej snickaren, ty hon hade helst velat stanna kvar, för att få träffa Mikael. Det vore nu ovisst

om hon någonsin mera skulle få återse honom. Och när hon tänkte derpå dolde hon ansigtet i händerne, för att gömma tårarne.

22.

Början af sorgspelet.

Så randades morgonen af den 30 juli 1719, denna sorgligt ryktbara dag i Norrköpings historia. Redan tidigt hade den dystra utvandringen börjat och om fororna ej nu voro så många som dagen förut, så företedde raderne af vagnar och isynnerhet de bredvid dem gående ålderstigne qvinnorna och barnen samma tröstlösa tafla som tillförne. Med djupaste deltagande följde de kvarvarande sine anförvandter ända till tullarne och gripande voro de afskedsscener, hvilka der uppfördes. De enda, som med likgiltighet åsågo allt detta elände, voro de främmande knektar samt en massa landtslödder, som kommit dit, endast i hopp om att vinna byte.

Hela natten hade den nitiske Jakob Ekebon vakat tillsammans med sine vänner och tröstande gått från hus till hus, der någon dröjt kvar. Till borgarkompaniet och bondhoparne på torget hade han uttröttligt hållit uppmuntrande tal och föreställt dem nesan af att fegt öfvergifva hus och hem i fårans ögonblick. Och han understöddes troget i sina bemödanden af G. Brock och den allmänt afhållne adjunkten Jakob Björkman. Bönderne svarade också

stormodigt, att de skulle stå till sista man och ej låta fienden intaga en tumsbredd af fosterjorden.

Redan när den första svaga dagen började gry i öster hade Sven Danson, som under natten sofvit ett par timmar, försigtigt stigit upp och som han valt sitt sofställe så nära dörren som möjligt, blef det ej svårt för honom att obemärkt komma ut. Han visste hvad som skulle försiggå inom några timmar, men ändock var hans själ så förhärdad, att han ej kände den ringaste ånger öfver det brott han ginge att begå.

Samma väg som han gått till sädesladorne gick han nu tillbaka. Nog skulle han haft god lust att göra ett besök hos Snål-Jakob för att få sig en styrkedryck, men han tordes ej beträda gatorna, sedan det blifvit ljust. Han gick därför med raska steg öfver rusthållsåkern och Ladugårdsgärdet och vek derpå af åt venster. Åsynen af mäster Olles krog vid Bödelsgrinden i östra ändan af Knäppingsborgsgatan hade på honom en sådan magisk dragningskraft, att han, äfven med fara att råka i klistret, måste dit in, för att få en färdknäpp.

Mäster Olle, i allt raka motsatsen till Jakob Vester, stod i dörren när Sven Danson kom lunkande med klumpiga steg.

— Hallå, Sven, skrek han, ska' du inte komma in och ge mig handsöl i dag?

— Jo, det är just meningen, det.

— Nå, fortfor Olle, när de båda supbröderne fått sig hvar sin bräddade bägare, tror du, att det kommer att osa hett i dag?

— Kan väl hända, svarade förräddaren undvikande och bytte genast om samtalsämne genom att fråga:

— När såg du Bute sist?

— Åh, det är inte så fasligt länge se'n. Jag kan tro att han är med på Saltängstorget?

— Ja, inte vet jag. Nej, skål, Olle, jag har brådtom, ty . . .

— Hvarthän då så tidigt?

— Jo, inföll Sven Danson trovärdigt, den ena af borgmästarens hästar kom lös i går qväll och satte af genom Söder tull. Nu har visserligen ingen bedt mig att ta' fast den, men jag tycker som så, att den nog skulle vara bra att ha, ifall . . . ja, du förstår?

— Du är allt en filur, du, skrattade mästern Olle. Du vill åka som herrskap från både oss och ryssen!

Härpå kunde Sven ej afgifva något svar alldenstund han redan var långt ute på den staden tillhöriga åkern. Då han kommit så långt, att han var säker på att Olle ej skulle följa honom med ögonen skyndade han upp på Syltängsberget samt smög sig upp till högsta toppen, der han dolde sig bland några buskar. Från detta sitt gömställe hade han en fri utsigt öfver inloppet till Norrköping och ända ut till Vesterby udde. Knappt en enda minut tog han ögonen från denna plats.

Tornväktaren i S:t Olai kyrka hade i uppdrag att genast varsko så snart någon fara märktes från sjösidan. För att kunna göra sig mera hörd hade han till sin disposition en väldig språklur, medelst hvilken han kunde skrika ut hvad han såg.

Det myckna vakandet hade till slut gjort honom något dåsig, hvadan en bekant hemtat upp mat

och dryck, på det att han måtte få något till lifs. De båda vännerna språkade under den tid väktaren åt om hvarjehanda, men naturligtvis mest om de händelser, som antogos snart skola tima och voro just inne i en liffig dispyt angående de väntade fienderne, då tornväktaren plötsligt rusade upp, fattade den tunga klockkläppen och började sin olycksbådande klämtning.

— Fortsätt du, skrek han till kamraten, men slå duktigt, så att det höres vida omkring!

Han fattade derefter språkluren, satte den till läpparne, lutade sig utöfver skranket så långt han kunde och skrek med hela styrkan af sin röst:

— Nu synas de ryske galernerne hoptals framkomma vid Vesterby uddel!

Detta utropade han åt alla fyra väderstrecken medan kamraten klämtade så att svetten rann om honom.

Samtidigt med S:t Olai tornväktare hade Sven Danson varseblifvit den ryska mordbrännarfloktan. Ögonblicket för honom var nu kommet. Hur förhärdad han än var, kunde han likväl ej undgå att känna en viss beklämning inom sig och en ängslan, som gjorde honom nervös.

— Inga barnsligheter, mumlade han, jag har gått för långt för att kunna vända tillbaka. Må det nu ske!

Med dessa ord reste han ej utan svårighet upp en ganska lång stång, vid hvilken ett hvitt lakan var fästadt. Detta kunde till en början ej blåsa ut emedan det snott sig omkring stången. Sven gjorde det likväl klart; det fladdrade ut för den starka nordostliga vinden och vägledde ryssarne fram till landningsstället Sjtullen.

— Nu är det gjordt, mumlade förrädaren, då han såg de främste galererne styra rakt på tullen och de öfrige raskt följa efter. Bort, bort, att ingen må få se mig!

Och som hade han varit besatt af onda andar jagade han utför Syltängsberget och vidare öfver de nedanför liggande åkrarne och ängarne. Hatten hade fallit af honom och håret fladdrade yfvigt för vinden. Förfärad måste han för sig sjelf erkänna att han begått ett brott, som både samtid och efterverld skulle äflas om att förbanna.

Men, om han trodde, att han varit ensam på berget, så mistog han sig. En person hade sett allt hvad han företog sig deruppe, och denne person var Smeds-Pelle. Han hade hela dagen förut ströfvat rundt omkring staden, för att vädra upp Bute och på aftonen kommit till Syltängsberget. Der hade natten öfverraskat honom och som han kände sig betydligt trött hade han krupit in bland buskarne och insomnat. Nyss uppvaknad på morgonen hade han fäst sig vid Sven Dansons besynnerliga marsch till och från krogen vid Bödelsgrinden och beslutit att utforska honom. Hvad han fått se, det veta vi.

Till en början hade Smeds-Pelle icke tänkt att följa den flyende Sven Danson, emedan denne nog ändå skulle bli fast, men så rann det på honom, att förrädaren möjligtvis skulle hafva i sinnet att afvika ur länet och då blefve det nog svårt att få honom fast. Han begaf sig därför i väg och lyckades äfven få syn på den flyende, oaktadt denne redan fått ett ganska stort försprång.

Hvilken uppståndelse den olycksbådande klämtningen tillika med tornväktarens underrättelse skulle åstadkomma bland de ännu kvarvarande innevånarne, kan lättare tänkas än beskrivas. Öfverallt skrikande och flyende människor, nedtrampande äldre personer och barn, som kommo i deras väg och genom gatorna ljöd ett enda enstämmit klagerop:

— Gud beskydde oss och staden!

Borgmästaren Jakob Ekebon och rikstranslatoren G. Brock passerade förbi ett af kronomagasinerna just som det på ofvan nämnda sätt blef känt, att fienden nalkades. Båda sågo med ängsliga blickar ut mot strömmen, men kunde ingenting upptäcka, emedan några byggnader på Blixholmen stängde utsigten.

— Till Saltängstorget var bådas första och gemensamma tanke sedan häpenheten väl gått öfver, men de hade ej hunnit många alnar från stället, förrän general Urbanowicz häftigt sprängde emot dem.

— Tänd genas på magasinet här! skrek generalen och drog blankt. Detta är enda sättet att afhålla fienden. Må egendomen heldre uppgå i lågor, än plundras af våra fiender! Tänd, herre, tänd!

Borgmästarens korta andedrägt och bröstets våldsamma höjning och sänkning förrådde mer än tydligt hvilka känslor, som svallade inom honom. Han visste att om han lydde generalens befallning vore staden med den då rådande nordostliga vinden oåterkalleligen hemfallen åt det härjande elementet. Det måste dock ske, helst en utsigt fanns, att derigenom hejda fienden och i lyckligaste fall kanske hindra honom från att landstiga.

Norrköpings egen borgmästare fullgjorde därför, hur svårt det än föll sig, general Urbanowicz' befall-

ning och tände med egen hand på den stad, till hvars styresman han blifvit förordnad.

Eldtungorna hade snart omhvärfat magasinet. Bränder och gnistor flögo omkring och utbredde elden och snart kunde de flyende människohoparne bäfvande skrika ut:

— Hela staden brinner!

Trots den förfärliga villervallan och oaktadt general Urbanowicz så fort sig göra lät fegt begifvit sig på flykten, i stället för att söka mota ryssarne vid sjelfva landningsstället, stodo likväl en del af Dürrings dragoner och borgarkompaniet kvar på Saltängstorget. Den allmoge, som nyss förut så stormodigt lofvat Jakob Ekebon att ej fly, var som bortblåst med vinden.

Vid landstigningen afsköto ryssarne åtta styckeskott. Men oaktadt börgmästarens trägna uppmaningar till kapten Sivert att göra bruk af de fyra kanoner, som på de af snickar Lindman förfärdigade lavetterne stodo uppställda på torget, gjordes intet bruk af dem. Den här i berättelsen ofta nämnde rikstranslatoren G. Brock säger i sin efterlemnade journal att »ej ett enda krutkorn å vår sida förbrändes mot fienden.» Denne drog sig visserligen något tillbaka vid åsynen af trupperne på Saltängstorget, men de återigen väntade ej till dess ryssarne hunnit sansa sig, utan begåfvo sig i stället på flykten, lemnande staden helt och hållet utan försvar. Med geväret i den ena och brandfacklan i den andra handen spred sig derefter fienden, plundrande och brännande, öfver den olyckliga staden, hvilken inom kort bestod af ett enda fräsande och gnistrande eldhaf, hvars sken syntes vida omkring i Östergötland.

23.

I häktet. Ändteligen fri.

Mikael kunde ej begripa hvarför han skulle hållas i häkte, då ju han var den, som blifvit anfallen och således endast försvarat sig. Han insåg likväl, att han snart skulle få upplysning på denna besynnerliga åtgärd af borgmästaren och därför tänkte han ej vidare derpå. Men hvad han ej kunde låta bli att grubbla öfver, det var huru och när han skulle få återse Sigrid. Hvarje timme, som gick utan att fängelseporten öppnades, var för honom som en lång evighet. Ett par gånger funderade han på att försöka spränga dörren, men då han kände på densamma fann han att den var honom för stark.

Slutligen hörde han steg utanför. De stannade vid hans fängelse och han tänkte:

— Nu ändteligen slår väl befrielsens timme.

Jo vackert ock! I stället för att dörren skulle upplåtas och ett: »Ni är nu fri!» ljuda i Mikaelns öron, öppnades en liten lucka och en grof hand stack in ett fat, på hvilket fanns mat, visserligen bättre än den vanliga fängkosten, ty den kom från borgmästarens eget bord, men ändock otillräcklig att mätta en mage, som ej på en hel dag smakat någon föda.

— Hallå! Vänta! skrek Mikael ifrigt. Jag är väl ingen vanlig fånge heller, och därför begriper jag inte hvarför . . . nej, vänta, karl, fortfar han och lade en blank riksdaler i luckan, kan jag då inte få tala med dig några ord.

— Det måste ske fort, svarade fångnekten och

ref begärligt till sig myntet. Jag har ej tid att stå här länge.

— Säg mig då, hvar den person är, som hitkom samtidigt med mig?

— Det kom sju stycken på samma gång, svarade fångknekten.

— Jaså; ja, det var mycket upplysande, men jag menar den, med hvilken...

— Kanske inspektorens på Hallö son, afbröt knekten.

— Ja, just han.

— Åh, han sitter ett par rum härifrån och svär och domderar, att han ska' skjuta en kula genom ert hjerta vid första lägliga tillfälle.

— Skön underrättelse, tänkte Mikael och fortsatte högt: Kan jag inte få tala med borgmästaren?

— Nej, det är stört omöjligt.

— Hvarför?

— Hvarför, eftersade fångknekten i förvånad ton.

— Ja, just hvarför?

— Han är inte hemma, vet jag.

— Jaså. Hvar är han då?

— Ute i sta'n.

— Vet du, när han kommer hem?

— Nej, svarade fångknekten och gjorde mine af att stänga luckan. Mikael höll den likväl tillbaka, medan han sade:

— Du skall få en blank riksdaler till om du lofvar mig att uträtta ett ärende till borgmästaren. Men detta måste du lofva mig säkert, hör du det?

— Ja, säg det bara fort, utbrast fångknekten ängsligare än förut på samma gång han menande stack in handen genom luckan. De andra fångarne måste också ha mat och...

— Se här, afbröt Mikael och lade en andra riksdaler i den framsträckta handen. Säg till borgmästaren, då han kommer hem, att jag vill angeläget tala med honom.

— Skall ske, svarade fångknekten och smälde häftigt luckan igen efter sig, samt sköt omsorgsfullt för rigeln.

Med en glupskhet, sådan han knappt mindes när han utvecklade den, kastade sig Mikael öfver maten och förtärde hvarenda bit. Derefter lade han sig på den hårda träbritten och — insomnade.

Några timmar senare väcktes han deraf att dörren gick upp, och då han, öm i alla leder, reste på sig, stod borgmästaren framför honom.

— Har nu edert heta blod hunnit svalkas, utbrast Jakob Ekebon icke utan en viss ironi.

— Mitt blod har aldrig varit för hett, svarade Mikael, under det en brännande rodnad öfverfor hans kinder, ty han begrep genast hvad borgmästaren syftade på. Jag blef anfallen och . . .

— Ja, ja, det der känner jag till, äfvenså att det var för en kvinnas skull, som . . . men vi tala inte mera derom, ni är nu fri. Dock vill jag gifva eder det vänliga rådet, fortfor Ekebon och fattade Mikael's händer, att ni genast begifver eder ur staden, så framt ni sätter värde på edert lif. Jag vet mycket väl att ni till sinnelaget är fullt ut lika god svensk som jag, men eder ryska börd kan ej ändras och får den uppretade pöbeln tag i er, så . . . Ja, jag behöfver väl inte förklara mig vidare?

— Nej, nej! Det var då för att skydda mig som ni, herr borgmästare, lät inspärra mig här?

— Ja visst, svarade Jakob Ekebon trovärdigt. Inte var det därför, att ni råkat i slagsmål med den

vildhjernen Herbert Fredberg. Han skall minsann få sitta kvar äfven denna natten.

I borgmästarens sällskap lemnade nu Mikael Wowsky Norrköpings häkte. Utan att dröja tog han genast vägen först till assessor Kahls bostad och då han fann den tom, till fröken Karins. Men äfven här var samma tomhet och genom efterfrågningar lyckades han slutligen få veta, när färden till landet anträdts.

Skulle han följa efter till Hallö eller begifva sig hem till Brevik? Grubblande häröfver hade han, utan att han tänkte derpå, hunnit nära Vestertull och de der belägna sädesladorna. Skrik, skratt och förbandelser öfver den väntade fienden trängde till hans öron och påskyndade hans steg. Straxt utanför tullen råkade han på en bonde från Löt, den han kände som en hederlig och rättskaffens man och med honom fick han åka. Han hade nemligen fattat sitt beslut att, hända hvad som hända ville, ännu en gång försöka att träffa Sigrid.

24.

Återigen i Butes källare. Ryssarnes härjningar.

Hans Bute kunde icke med glada känslor mottaga underrättelsen om att fienden var på väg att landstiga vid Sjötullen, ty han anade allt för väl, att äfven Johannisborg skulle blifva målet för ströfvande ryssars utfärd, och följen deraf kunde han lätt ana.

Så snart bondhoparne därför decimerade sig sjelfve genom att försvinna på olika vägar och stigar följde äfven han detta exempel och stack sig behändigt undan. Visserligen hörde han sitt namn ropas ett par gånger, men den, som icke svarade, det var allt Hans Bute. Döljande sig efter bästa förmåga kröp han ibland på händer och fötter och uppnådde slutligen Johannisborgs yttermurar.

Här stannade han, ty han kom att tänka på, att han svårligen ensam kunde bortföra sitt i källaren gömda byte. Hur skulle han nu bära sig åt? Att inviga en annan i hemligheten vore precis detsamma som att dela med sig af sina skatter, och det hade Bute ej lust till. Han hade icke kommit öfver dem på lättaste sätt, ty äfven blod klubbade vid dem och därför vore det orätt om en annan skulle få njuta frukterne af hans mödor.

— Nej, muhlade han för sig sjelf, der han låg hopkrupen vid yttersta vallens fot och doldes af två törnbuskar, jag måste sjelf föra dem i säkerhet och det finnes, hvad jag vet, inte något säkrare gömställe än hos döfva Anna i Eneby. Hon har förut gömt sådana saker åt mig och det bästa är att länsmannen inte misstänker henne, för att gömma dylikt gods. Ja, jag vill genast gå dit. Snart kan jag vara tillbaka, ty innan ryssen genomsnokat stadens alla gömslen kommer han inte hit ut, och till dess hinner jag att sätta allt i säkerhet.

Sedan han försigtigt vikit undan grenarne och sett sig om åt alla sidor gled han sakta ut från buskarne. Den brinnande staden låg nu framför honom och han kunde tydligt se hur ryssarne sprungo in i och emellan husen och buro ut så mycket de kunde. Det sved till i hans bröst, när han såg denna förödelse och ett

par mustiga eder sväfvade på hans läppar, då han plötsligt fick syn på tre karlgestalter, som närmade sig borgen. Bedrogo honom ej hans ögon; var det icke ryssar, som tänkte göra visit i hans gömställe? Jo, han hade sett rätt; det var en rysk underofficer och två soldater, som lockades af Johannisborgs utseende att göra ett besök der.

Nu fick Hans Bute fart i benen. Att iakttaga nödig försigtighet brydde han sig ej om, ty han visste ändå att han skulle kunna gömma sig i sin källare så säkert, att intet ryssöga skulle kunna upptäcka honom. Hade den nu nedfällda vindbryggan kunnat göra tienst skulle han helt enkelt dragit upp den efter sig, men nu låg den der till hälften förstörd och lemnade obehindradt tillträde för hvem som helst.

Hans Bute trodde att ryssarne ej upptäckt honom, men i denna tro bedrog han sig. De hade till och med sett, när han kröp ut ur buskarne, fastän han då icke ännu upptäckt dem, och när de sedan sågo honom taga sin tillflykt in i borgen, följde de efter.

Med, såsom det heter, hjertat i halsgropen skyndade Bute inåt borgen, för att hinna gömma sig, innan fienderne voro öfver honom. Knappt seende framför sig rusade han den välkända vägen, men törnade, der han trodde stigen vara fri, mot en sten och föll framstupa. En dyster aning intog honom och då han såg upp kände han icke igen sig. Det hjälpte ej att han under det svetten rann utför hans kinder, räknade sina stenar och i minnet uppräknade deras läge; hvarken detta eller antalet ville passa. Då först blef Bute het om öronen. Han gick närmare och såg, att de stora stenarne vid sjelfva öppningen voro borta och vid åsynen deraf förbyttes den varma svetten i kall. Han skulle dock närmare se efter om

icke alltsammans tilläfventyrs vore en elak dröm eller en synvilla, tillstånd af de onda makterne och derfor kröp han in i hålan.

— Död och afgrund, skrek han, då han fann hålan tom, man har stulit mina kistor, jag vill . . .

Han fullbordade ej meningen utan var just på väg att krypa ut igen, då han till sin förskräckelse hörde röster i yttersta porthvalfvet. Det kunde ej vara andra än de ryssar han förut sett. För att ej löpa fara att upptäckas gjorde han sig derfor så liten som möjligt och kröp som en igelkott tillsammans i det mest aflägsna hörnet, samt höll sin pistol i beredskap. Han var nemligen besluten att så dyrt som möjligt sälja sitt lif.

De tre ryssarne nalkades försigtigt och som de voro vane skogsströfvare upptäckte de snart Butes fotspår och följde dem. De ledde rakt intill hålan. Med kallt mod såg Bute dem komma rakt på sig. Det halfmörker, som rådde i hans fordna nederlagskällare, hindrade ryssarne att blifva honom varse, då han deremot ganska väl kunde se sina fiender och säkert taga korn på dem. De stodo redan vid öppningen och en af soldaterna blef beordrad att krypa in. Men innan han kom igenom öppningen satt en kula fast i hans skalle. Hans Bute begagnade sig nu raskt af den bestörtning som det oförmodade anfallet injagat hos de föga modige ryssarne, fattade tag om pistolpipan och rusade fram, slog den närmaste fienden rakt i pannan med kolfven och kom lyckligt ut, alldenstund sjelfvaste underofficeren, betagen af skräck vid det oförmodade anfallet, begaf sig ut samma väg han kommit.

Hans Bute gaf sig endast så mycket tid, som åtgick att plundra de slagne ryssarne på deras vapen

och andra tillhörigheter; derpå begaf han sig i flygande fläng öfver stockar och stenar mot Eneby till. Andtruten nådde han ändteligen döfva Annas koja, men just som han sof som bäst skreks det att en rysk ströfkår var i antågande. Han måste för den skull och nu i sällskap med döfva Anna, åter begifva sig på flykten.

Medan den ena roflystna skaran plundrade i husen och deras källare skyndade andra till kyrkorna och sköflade dem eller stucko dem i brand. Ej ens de dödas hviloställen blefvo skonade i synnerhet om de innehöllo kopparkistor. Liken kastades ut och afkläddes hvad som kunde vara af värde och kistorna bortfördes.

Endast genom en behjertad qvinnas sinnesnärvaro räddades allt kyrksilfret och de dyrbara messkläderna i S:t Olai kyrka. Denna qvinna hette Kristina Spalding och var enka efter borgmästaren Karl Johansson. Det var knappt en timme före ryssarnes ankomst, som hon beredde sig tillfälle att utföra sitt räddningsvärf. Staden fortfor att brinna äfven den 31 juli och när branden ändteligen upphörde, qvarstodo, utom de fyra sädesladorna vid Vestertull, tre derstädes belägna gårdar, den ena vid sjelfva tullen, den andra på tomten n:o 4, kvarteret Segern och den tredje på tomten n:o 6, kvarteret God Vän. Alla andra hus i staden voro utan undantag lika många rykande askhögar.

Kort förr än elden vann sin spridning hade en af fångknektarne ihågkommit att häktet ej var tomt. Han ilade dit och utsläppte i sista minuten fångarne, dem borgmästaren i villervallan helt och hållet glömt bort. Herbert Fredberg befann sig, såsom vi veta, äfven bland häktets innebyggare, och undslapp alltså

med nätt nöd en förfärlig död i lågorna. Genom sin kändedom om trakten lyckades han, ehuru ej utan svårighet, att komma ut ur den brinnande staden, hvar efter han så fort sig göra lät skyndade mot hemmet.

Qvillinge- och Enebybönderne, hvilka utanför Surlimpan gått i komplott om att förråda Ekmans och Cardons nedgräfdas skatter, hade blifvit förekomna af den, som var behjelpig med att gräfvad ned dem. Han yppade nemligen stället för en rysk officer mot en belöning, men hann ej ur staden, förrän han antastades af ströfvande kosacker, beröfvades sina penningar och dödades.

Snål-Jakob fick det slut, som var honom värdigt. Bland ruinerne af krogen Surlimpan hittades hans förbrända kropp. Mellan fingrarne suto ännu ett par silfvermynt kvar.

Äfven utom staden sträckte sig ryssarnes härningar, dock ej så vidsträckt, emedan smärre partier svenskar der ändteligen förstuckit sig och körde bort fienden. Dock förmådde de ej hindra, att Eneby kyrka och Himmelstalund, beläget straxt vester om staden, på norra sidan om Motala ström, gingo upp i lågor tillika med det sist nämnda herregård tillhöriga läderbruket. Det var isynnerhet kosacker, som föröfvade dessa illbragder. Byar och torp, hvilka ej innehade fripoletter, gingo med i förödelsen och kosackerne utsträckte sitt plundringståg ända till Qvillinge kyrka. Men här stod öfverste Baumgardt med hundra bönder och afvisade de objudne gästerna. Äfven åt Finspong ströfvade kosackerne, men blefvo kastade tillbaka med stor förlust. I Norrköpings hamn lågo tretton fartyg förtöjda. Alla dessa brändes upp, hvarjemte ryssarne, som fått kunskap om att borger-

skapet sänkt två med koppar lastade skutor, upptogo och förstörde dem samt behöll kopparn.

Bland de ur staden flyende befann sig äfven en fru Nordstein tillika med sitt barn. Först vid Vesterlösa kyrka, belägen ett godt stycke vester om Linköpings, stannade hon, gick in i det öppnade templet, knäföll vid altaret och lofvade der att för sin och sitt barns räddning gifva en gåfva till kyrkan. Hon höll äfven ord, i det hon 1768 skänkte till nämnda tempel ett stående kapital, stort två tusen daler kopparmynt.

25.

Öfvermodet faller. Sorgliga öden.

De mest verksamme i att uppvigla Hallös underhafvande hade varit Truls i Sjötorpet och hans son Jöns. Af svågern Anders Stubbe hade han erhållit ryska proklamationer och några fripoletter och han visste att så skickligt begagna sig af dem, att Samuel Fredberg icke på lång tid erhöll vetskap om uppviglingsförsöken. Inspektoren gjorde visserligen allt hvad han kunde för att motarbete stämplingarne och detta skulle må hända äfven lyckats, ty han var allmänt afhållen, men hvad han med så stor möda byggde upp, det ref Nils Riddermarks hårdhet och öfvermod genast ned. Mången gång påkom därför den tanken inspektoren att han skulle afflytta från orten och lemna den ogine husbonden åt sitt öde,

men så tänkte han alltid på, att då han tjenat vid godset i hela sin förflutna tid, vore det orätt af honom att, då han kanske bäst behöfdes, lemna platsen, och han stannade kvar.

Fröken Karins och hennes sällskaps ankomst utbredde förskräckelse vid Hallö. Till och med den skrytsamme patronen stod handfallen. Egendomen var ej så långt aflägsen, att icke de snabba kosackerne när som helst kunde infinna sig på platsen. Systemens beskrifning öfver det eländiga tillståndet i staden, skenet från byar och gårdar, som brunno mellan Hallö och staden och slutligen de nästan hvarje timme inlöpande underrättelserna om fiendens härjande ströftåg gjorde Nils Riddermark alldeles utom sig. Dertill kom äfven vetskapen om att hans underhafvande ej voro att lita på, och detta slag var nära att göra honom tokig. Trots sin stolthet gick han till Samuel Fredberg och begärde hans råd.

— Nu kanske det är för sent, inföll denne, icke utan hemlig glädje öfver att den högmodige husbonden ändteligen var tvungen att förödmjuka sig. Jag vet bestämdt att de missnöjde med Truls i spetsen i natt haft sammankomst ute i kohagen och att...

— Till och med under mina egna ögon, mumlade patronen nästan tillintetgjord.

— Ja, jag var själf, osedd af dem, åhörare till deras öfverläggning. En af dem föreslog att visa kosackerne vägen hit och...

Nils Riddermark bleknade och darrade som ett asplöf. Han måste sätta sig för att ej falla till golvet. Så nedslagen hade Samuel Fredberg aldrig förut sett honom.

— Men ännu kanske att stormen kan besvärjas, inföll denne.

— På hvad sätt?
 — Det har jag en gång förut sagt.
 — Och det finnes intet annat medel? sporde patronen skyggt.

— Nej. Genom att göra lämpliga eftergifter skall massan förlora hvarje tillstymmelse till skäl. Jag känner folket här och vet att det ej är elakt. Det är endast nöden, som drifvit dem till detta steg. Likadant är det öfver hela Vikbolandet och då har det ej varit underligt om ryske uppviglare funnit en god jordmån. Men försvinna orsakerna till missnöjet, så skola också verkningarne upphöra af sig sjelfva, det är obestriddligt.

Nils Riddermark hade försjunkit i djupa tankar och han hade äfven någonting att grubbla öfver. Hans präktiga egendom var hotad och det till och med af hans egna underhafvande. Skulle desse kalla de vilda kosackerne till hjälp, hvad blefve då följden? Sköfving och förstöring och kanske äfven förlust af menniskolif. En bäfvan genomfor den stolte egendomsherran vid tanken på allt detta; han ville helst ha det ogjordt och han kunde ju äfven mota den hotande faran genom de af inspektoren föreslagna eftergifterna.

Länge betraktade Samuel Fredberg forskande sin husbonde och han tänkte för sig sjelf:

— Han är allt en hård natur. Det fordras mycket för att böja honom, men...

Nils Riddermark upplyfte i detsamma hufvudet, steg upp från stolen och sade:

— Följ mig, så få vi vidare öfverlägga.

Samuel Fredberg följde stillatigande. Utkomne i förstugan hörde de en grof röst utanför:

— Jag såg bestämdt att han gick in till inspektoren för en stund sedan.

Husbonde och tjenare sågo öfverraskade på hvarandra. Detta hade kommit alltför oväntadt. Det såg ut som om Nils Riddermark ämnade gå tillbaka, men då fattade inspektoren honom i armen och sade:

— Nu duger det ej att vika undan. Gör slag i saken och rädda Hallö, eller . . .

Blek af sinnesrörelser, deribland harmen spelade en ej så liten roll, trädde Nils Riddermark ut på trappan. Samuel Fredberg stannade bakom honom.

Vid åsynen af patronen lopp ett hotande mummel genom den utanför stående, med högafflar, liar, gamla bössor och pistoler, beväpnade mängden och flere hotelser fälldes. Nils Riddermark betraktade likväl så lugnt han kunde sina upproriske underhafvande en lång stund och frågade derefter med en stämma, hvars lindriga darrning tillkännagaf den inom honom boende rörelsen:

— Hvad viljen I?

Knappt var denna fråga gjord, förrän Truls i Sjötorpet steg fram och anförde de villkor, som de församlade uppställt för att återgå till sina arbeten. Deribland voro äfven minskning i utgifterna och glömska af hvad som nu förefallit.

— Gå in derpå, annars svarar jag ej för foljderna, hviskade Samuel Fredberg, och han ämnade fortsätta då Truls tog ordet ifrån honom med detta tal:

— Vi ha allesammans kommit öfverens om att ej släppa patronen lefvande härifrån om vi ej få våra önskingar uppfyllda. Är det inte så, go' vänner?

— Jo, jo! bedyrade massan och flere ungdomar lyfte betecknande sina gevär.

Nils Riddermark insåg nu att det skulle vara fåfångt att spjerna mot udden, åtminstone för närvarande. Derför sade han:

— I närvaro af min inspektor lofvar jag att uppfylla de vilkor, som I uppställt och glömma hvad som nu skett. Gå du tillbaka till ditt torp, Truls, och sköt det lika bra som förut och . . .

— Hurra för patron! skrek en gäll röst och den lätt ledda hopen instämde deri med full hals.

Ju mera Nils Riddermark sedan resonnerade med sig sjelf, desto klarare stod för honom det faktum, att en god och billig husbonde alltid får de bästa tjenarne. Ingen ovänskap rådde vidare mellan husbonde och underlydande och patronen på Hallö hade ändteligen funnit hvad han förut saknat, frid med sig sjelf och frid med andra.

Men detta hade ej Samuel Fredberg i följd af sonens uppträdande mot Mikael Wowowsky. Herbert var ej heller lik sig. Den fordna vildheten hade efter hand lemnat rum för ett djupt svärmod. Daggarne i ända vistades han ute i skog och mark, men då han på två hela dygn icke syntes i hemmet anställde den bekymrade fadren efterforskningar. Slutligen hittades den unge mannens lik och bredvid detsamma en papperslapp med dessa få ord:

»Jag kan ej uthärda längre. Förlåtelse. Herbert.»

En kula, riktad af hans egen hand, hade genomborrat hjertat.

Från den dagen var Samuel Fredberg aldrig sig lik och innan året gått till ända följde Hallös underhafvande sin afhållne inspektor till det sista hvilorummet.

26.

En klippsk gumma. Aftåget.
Förrädarens straff.

Det såg ändteligen ut som om general Urbanowicz skändes för sin feghet och därför i sista stund ville försöka att utplåna minnet deraf med några småbragder.

Den 1 augusti vågade han sig ändteligen fram att operera mot fienden sedan han påträffat ett vad, der han kunde gå öfver. Ryssarne voro dock omkring tolf tusen man starka och det blef således Urbanowicz endast förunnadt att genom mindre ströftåg och anfall hindra deras vidare framträngande. Genom att med sig förena öfverste Baumgartens styrka lyckades det honom äfven att sätta en damm för fiendens vidare framfart. De hade likväl varit framme och ödelagt Borg med flere gårdar, samt hade nätt och jemt hunnit anträda återtåget, då Urbanowicz kom öfver dem.

En kort strid utkämpades. De svenske knektarne och Dürings dragoner täflade om hvilka som mest kunde utmärka sig och det framgick otvetydigt af denna enstaka kamp, att om Urbanowicz ej haft så brådtom att lemna fienden tillträde till sjötullen, ingen enda ryss skulle trampat Norrköpings gator, än mindre plundrat och brännt der. Nu måste ovilkorligen skulden till den förfärliga ödeläggelse, som drabbade staden, falla på denne polack.

Den 2 augusti gjorde Urbanowicz ett godt kap. Han fick nemligen mot aftonen underrättelse om att mellan tre och fyra hundra bönder från Vikbolandet

hade satt sig i marsch mot staden för att till den ryske befälhafvaren öfverlemna den underkastelseskrift, som de låtit uppsätta, hvarjemte de medförde ej mindre än två hundra hästar, hvilka de ämnade sälja till ryssarne.

Urbanowictz passade på dem, kringrände dem och tog allesammans till fånga, hvarefter de medförda hästarne såsom goda priser fördelades mellan hans ryttare.

Bland berättelser från denna sorgliga fejd är äfven denna: Inspektoren Olof Hjelm från Östra Skrukeby socken såg under det han och gårdens folk skuro korn på Halleby gårde, en tjock rök stiga upp åt staden till. Gårdens egare skall då hafva yttrat: — Nu lär Douglas gifva Norrköpingsborne eld på pipan.

För detta tal fick han intet straff, men värre gick det en ryttare, som skämtsamt, om ock elakt, yttrat:

— Nog hafva herrarne och ryssen gifvit Norrköpingsborne godt om eld, men ej så mycket att jag kan tända på min tobakspipa.

För dessa vanbördiga ord fick ryttaren tjugufem par spö vid Kumla gästgifvaregård.

Den 3 augusti rann upp varm och solklar. Från den olyckliga staden summo de tjocka och illaluktande brandmolnen öfver nejden och bortskymde då och då solstrålarne ända till dess ett vindkast skingrade röken.

En fjerdedels mil från Norrköping ligger Herrebro vid Linköpingsvägen. Trött af den långa vandringen hade gamla Brita Olsdotter satt sig att hvila på en på dikesrenen liggande sten. Hon höll just på att »lura till», då hon plötsligt väcktes af buller

och gny och innan hon kunde springa undan hade hon en stor hop ryssar nästan alldeles inpå sig. Gamla Brita var likväl snartänkt och när den i spetsen ridande officeren kom midt för henne och ropade henne an, fick han till svar en lång snarkning.

— Väck käringen! skrek officeren. Hon ska gifva oss underrättelser!

Med låtsad förskräckelse reste sig Brita och neg så djupt hennes gamla knä det kunde tillåta.

— Hvarthän? sporde ryssen sträft.

— Ack, höge herre, svarade Brita med sorgsen ton, jag har en son i staden och tänkte mig dit för att helsa på honom, men jag ser nu, att det inte är lönt, fortfor hon med en suck.

Ryssarne skrattade och officeren fortfor:

— Hvad spörjes det söder ifrån? Är vägen till Linköping fri?

— Ack, höge herre, inföll nu den klippska Brita, när jag passerade Kimsta kyrka hörde jag någonting som . . .

En envis torrhosta hindrade henne från att på en stund fortsätta sitt tal. Då hostan slutligen gifvit med sig sade hon:

— Vid kyrkan höll en sådan der herre, som reser med bud, jag tror att han kallas kurir, eller något sådant, och han berättade för hvem som ville höra på, och det gjorde äfven jag, att engelska flottan redan lupit in i Östersjön och att en här om tjugu tusen svenskar äro i full marsch nere från Småland, samt att . . .

Innan Brita hann tala till punkt hade officeren kommenderat »helt om». Nära nog i språngmarsch ilade ryssarne tillbaka, utskeppade sig samma dag och lemnade den ödelagda staden.

Det var utan tvifvel denna Brita Olsdotters fyndiga nödlögn, som gjorde att Linköping ej kom att drabbas af samma olycksöde som Norrköping.

Säker på att han varit ensam då han gaf ryssarne det förut beskrifna tecknet, qvarstannade Sven Danson helt lugnt i sitt hem, sorgglöst tänkande på framtiden.

Men, nemesis vakade. Så snart ryssarne dragit bort uppsökte Smeds-Pelle, som med knapp nöd undkommit de ryske plundrarne, borgmästar Ekebom och angaf Sven. Och som borgmästaren redan förut visste att han haft bestyr med proklamationerna, så ansåg han det ej omöjligt, att det var han, som gifvit det ödesdigra tecknet. Befallning gafs alltså att Sven Danson skulle häktas.

— Du har varit så orolig ett par dagar, utbrast Greta ängsligt. Hvad kommer åt dig?

— Åh, ingenting, genmälde Sven Danson kort. Jag tänker bara ge mig ut att söka arbete.

— När då?

— Redan i morgon.

Sven höll också på att göra sig färdig, när det i skymningen bultade på förstugudörren.

— Öppna inte! skrek Sven mera ängsligt än förut.

Men Greta hade redan öppnat och tre karlar inträdde, uppläste borgmästarens häktningsorder och grepo Sven, trots Gretas och barnens tårar.

— Det är rätt åt honom, sade den ene karlen. Han får snart den lön han förtjänat då han förrådde staden åt ryssarne.

När Greta hörde dessa ord föll hon afsvimnad till golfvet. Hennes svaga helsa motstod ej detta slag, ty endast några dagar derefter, medan Sven ännu satt under ransakning, ändades hennes lif. Denna underrättelse grep förrädaren djupare än allt annat, och han fälde ymniga tårar. Han var ju också hustruns baneman.

Öfverbevisad om sitt brott dömdes slutligen Sven Danson därför att han med berådt mod och vett och vilja förrådt staden Norrköping åt ryssarne, att mista lifvet genom halshuggning på samma plats, der han rest det olycksbådande tecknet. Han afhörde med lugn sin dom och beredde sig allvarligt till den sista färden.

Denna skulle anträdas den 18 september 1719. Bland alla de skådelystne, som denna dag arbetade sig uppför Syltängsberget, igenkänna vi företrädesvis Nils Riddermark, majoren Sven Hohl och bakom dem, de unga nyförlofvade, Mikael Wowowsky och Sigrid Riddermark.

Dödsfängen stod der uppe, blek men lugn, och med ansigtet vänt utåt Bråviken, alldeles som han stått morgonen af den 30 juli. Rörd läste Jakob Björkman en innerlig bön för hans själ; bilan föll; ett tusenstämmigt skri af de skakade åskådarne och allt var slut, den menliga rättvisan tillfredsställd och förrädaren gången att inför den Eviges tron göra räknenskap för sin skuldbelastade lefnad, sitt sista afskyvärda brott, det att han förrådt sin fosterbygd.

Ur ett äldre arbete, om ryssarnes härjningar i Sverige år 1719, hemta vi följande till afslutning af detta arbete:

Den 3 augusti bröto ryssarne upp ifrån Norrköping, efter ingenting mera var att hemta i den ödelagda staden. Tvenne galgar lemnade de dock efter sig, dem de upprest på Gamla torget, hvaruti de skulle upphängas, som icke ville med tro och lydnad gifva sig under ryske zaren.

Ryssarne hade för afgjort ifrån Norrköping tränga djupare in i landet, ända till Linköping. Men det vardt icke utaf, och hvarföre? Jo, på vägen mötte de invid Herrebro en modig gumma, *Brita Olofsdotter*, som förtjenar att af menniskor aldrig glömmas. När de af henne ville närmare spana och forska dels om vägen, dels om tillståndet i landet, berättade hon oförskräckt, huru en kurir nyss anländt till Linköping med underrättelse, att 20,000 man svenskar voro i fullt antågande ifrån Småland, samt att engelska flottan väntades i skären, för att afskära ryssarne återtåget.

Vid en så stor nyhet funno ryssarne rådligt, att som hastigast vända om. De lemnade både Linköping och hela landet ur tankarne, gingo ombord på sina galejor och seglade bort ur Bråviken med flygande vind. Så frälste denna hurtiga qvinna genom sitt påhitt en stor del af Göta rike ifrån eld och brand.

Sedan fienden väl var borta, och landets egen myndighet åter började herrska, anställdes räfst med förrädare. In uti ett så långt och farligt farvatten,

som Bråviken med sina klippor och blindskär, kunde visst ingen ovän hafva vågat sig segla utan kunnige lotsar. Grefve Douglas hade, som sagdt, för denna färd legat sig lotsarne *Nils Pålsson* och *Anders Stubbe*, hvilka, efter de läto förleda sig till ett så nedrigt dåd, förtjena att jemte honom sjelf lida genom en evig hågkomst. När ryssarne bortseglade, vågade icke heller de stanna hemma, utan följde med till Ryssland: hvad öde der träffade dem är obekant. Men den tredje, som grefven genom sina utskickade förledde till otrohet emot fosterlandet var den der *Sven Danson* från Tomta i Kuddby. Han stannade kvar och fasttogs redeligen efter ryssarnes bortresa. Han ställdes inför rätta och bekände.

Utom Svens brott att hafva för ryssarne utpekadt bästa landningsstället, hade mycket annat nedrigt skett i landet öster och sydost om Norrköping, som nu kom i dagen, och hvilket i korthet skall förtäljas. efter som berättelsen lyder:

Vid pass en vecka innan ryssarne anlände, hade grefve Douglas skickat tvenne sina betjenter till Vikbolandet, för att genom dem, *Sven Danson* och *Anders Andersson* i Hökerstad, hvilken var länsman i Björkekind's härad, utsprida ett manifest af ryska zaren: det var en högtidlig kungörelse till folket, »att alla de, som godvilligt mottogo zarens öfverherrsskap och i följe deraf ville svärja honom trohetsed, skulle behandlas som vänner; men de, som vågade sätta sig deremot, skulle handteras som fiender.»

Anders Andersson och *Sven Danson* reste med denna utländska och olagliga kungörelse öfverallt omkring på Vikbolandet, och fingo mycket folk att af fruktan svara ja till det ryska anbudet. Det gick så vida, att en utvaldes af hvarje hushåll, hvilken skulle

afgå till Norrköping och tillkännagifva det bedragna folkets bifall. Sven Danson for som anförare för desse utvalde. Han red förut på en jerngrå häst och höll ett lakan fästadt på en stång: det var samma tecken, som han nyttjat på Syltängsberget då han utvisade bästa landningsstället åt ryssarne. Det var Svens fana.

Men när han med de utvalde hann fram till Norrköping, var staden nedbränd och ryssarne hade redan bortseglat. Så blef nu Sven och hans vänner fasttagne af en trupp nyss anlände svenska dragoner; hvarefter de med bakbundna händer affördes till Lofsta gård i Kimstads socken, och insattes der öfver natten i en lada.

Hufvudmännen utmönstrades dagen derpå och afsändes till häktet på Linköpings slott. De öfrige släpptes löse och fingo gå hem att berätta, huru illa de blifvit narrade af ryssarne.

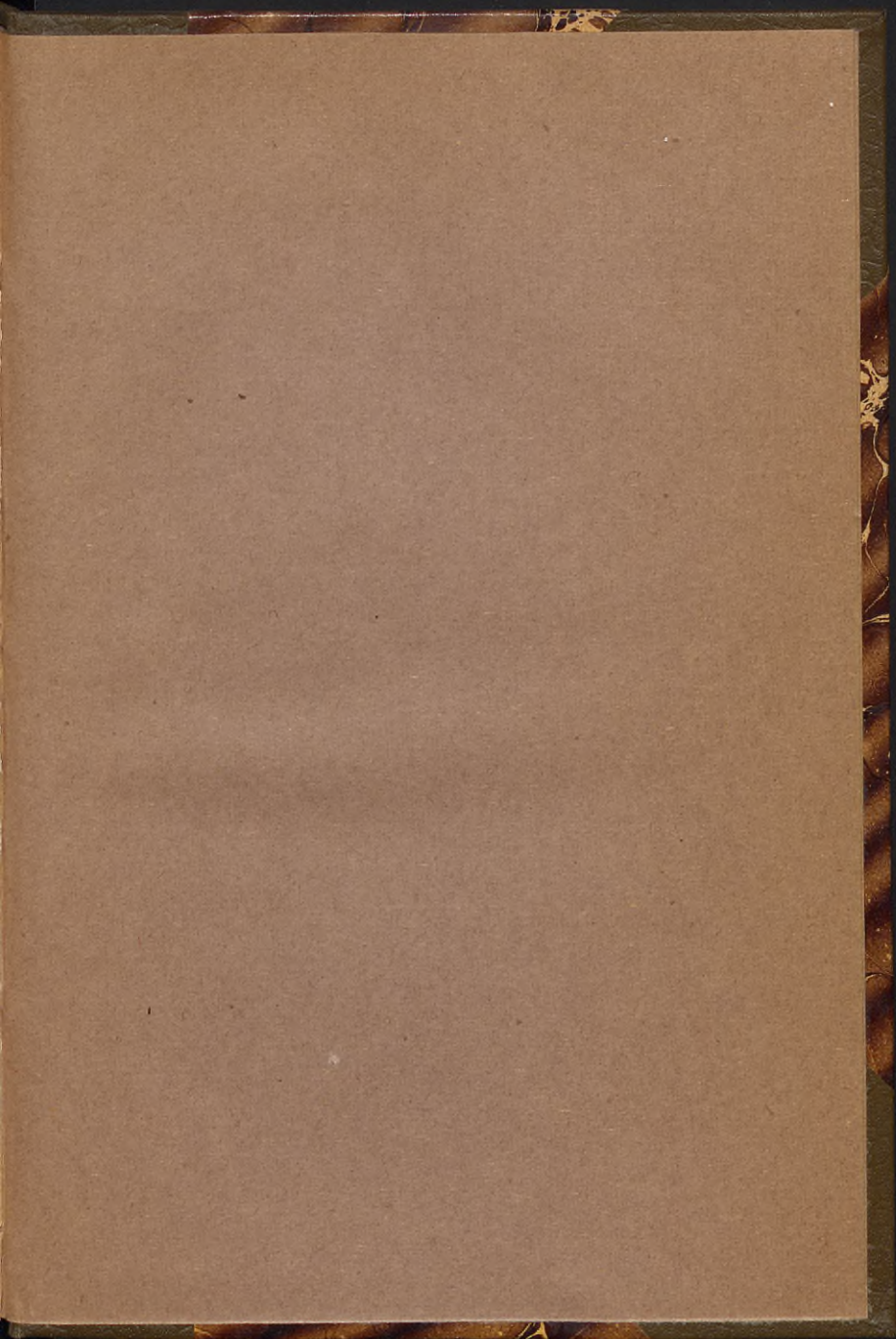
Sedan saken blifvit ransakad och dömd, halshögs Sven Danson på Syltängsberget utanför Norrköping, alldeles på samma ställe, der han uppsatte tecknet åt fienden. Länsman Anders Andersson, jemte de öfrige hufvudmännen, fingo behålla lifvet, men sprungo sex hvarf gatlopp mellan hundra man, som skedde vid Frista gästgifvaregård i Tåby socken.

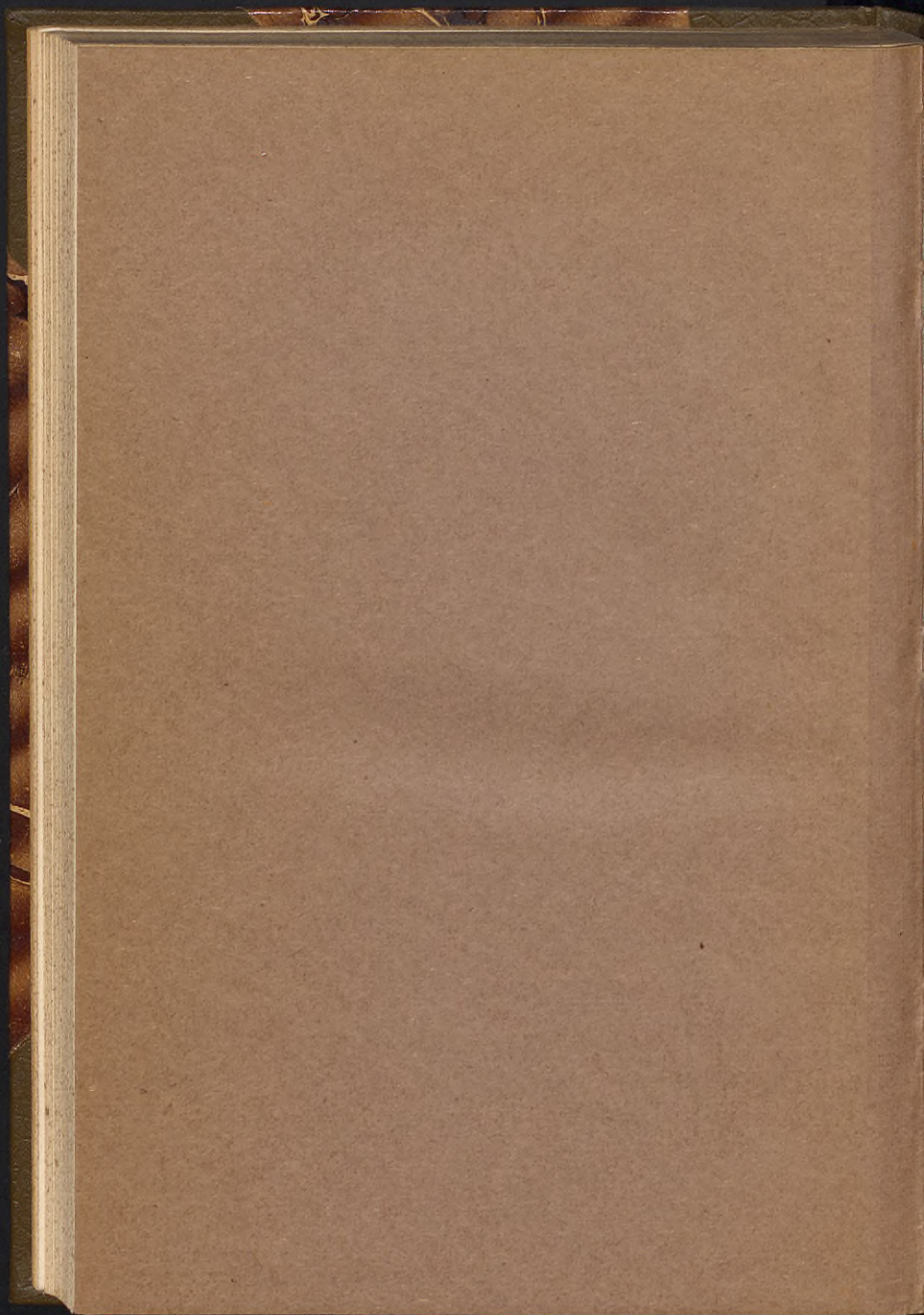
I Tyskland har utkommit en samling **Sagor och Berättelser** i godtköpsupplaga, på det sättet att hvarje häfte innefattar en komplett berättelse samt äro försedda med ett vackert, färgtryckt omslag, med teckning af någon i boken förekommande tilldragelse.

Dessa Sagor och Berättelser ha i Tyskland vunnit mycken popularitet, och är det efter denna idé, och ur denna samling, den svenske förläggaren utgifvit ett urval i 30 nummer, alla till ett lika pris af **50 öre**, och som härmed erbjudes den svenska allmänheten.

- N:o 1. *Falköga*, den Hvite Höfdingen, eller Marys och Ellens underbara räddning. Amerikansk berättelse.
- N:o 2. *Den fruktansvärda kampen i Hvita Skogen*, eller ett Rödskinns hat och vänskap. En indianberättelse.
- N:o 3. *Präriens Ros*, eller den hvita indianbruden. Berättelse ur kolonistlifvet i Amerika.
- N:o 4. *Hafsvidundret*, eller piratkaptens undergång. En berättelse från sjön af *Ernst Stein*.
- N:o 5. *Själ säljaren*, eller förlofningen i Skogen. Berättelse af *R. Abels*.
- N:o 6. *Kaptens Brud*, eller Kärlekens offer. Berättelse af *Ernst Stein*.
- N:o 7. *Vägledaren*, eller bland forsarne i Oswego-floden. Berättelse från Nord-Amerika.
- N:o 8. *Det hemlighetsfulla låset i Hålan Xa Xa*. En underbar berättelse.
- N:o 9. *Till Ulspegels lefnad och putslustiga upptåg*. Med flera teckningar.
- N:o 10. *Telge Tokar*. Berättad enligt gammal sägen.
- N:o 11. *Det röda Svärdet*, eller Rövvarhöfdingen från Messina. Berättelse af *Fred. Hoffman*.
- N:o 12. *Sagan om den tålmodiga Helena*. Enligt gamla anteckningar ånyo berättad.

- N:o 13. *Under lås och bom*, eller den som gräver grop för annan, faller sjelf deri. Berättelse af *Ferd. Hoffman*.
- N:o 14. *Zigenarhöfdingen Harold*, eller fiolen från Edelény. Berättelse af *Ferd. Hoffman*.
- N:o 15. *Sagan om Oberon och Trollhornet*.
- N:o 16. *Hexan från Pultava*. Berättelse af *Carl Elsner*.
- N:o 17. *Paul och Virginie*. En berättelse från indiska oceanens kolonier, efter *J. H. Bernhardin de Saint-Pierre*.
- N:o 18. *Hexmästaren D:r Faust*. Hans underfulla lefnad och förskräckliga ändalykt. Enligt gammal sägen änyo berättad.
- N:o 19. *Sagan om den Döde Gästen*, eller Anden mot sin vilja. En lustig historia af *H. Kelke*.
- N:o 20. *Enoch Arden*, den försvunne. Berättelse af *Ferd. Hoffman*.
- N:o 21. *Hittebarnet från Smolensk*, eller Guds vägar äro underbara. Berättelse af *Ferd. Hoffman*.
- N:o 22. *Skogskrogen*, eller ett gräsligt slut. Berättelse af *Ferd. Hoffman*.
- N:o 23. *Gauchons hämnd*, eller lefvande bränd. Berättelse från de Sydamerikanska grässtepperna.
- N:o 24. *Profeten* eller Johan af Leyden.
- N:o 25. *Rosa von Tannenburg* eller fiendehat och barnakärlek.
- N:o 26. *Striden om En Million*, eller på denna och andra sidan linien. En berättelse från våra dagar af *Guido Werner*.
- N:o 27. *Blodbröllopet* eller Rövvarhöfdingens slut.
- N:o 28. *Clothilda von Rüsterhofen*. Den lifegnes brud eller tacksamhet och hämnd. En berättelse från Bondekrigets tid af *Jasso Billung*.
- N:o 29. *Irländarens kula*. Novell från den Gröna ön.
- N:o 30. *Spelhelvetet*, eller inbrottet i Kassahalfvet. Berättelse af *André Hugo*.
-

6000213774

Göteborgs universitetsbibliotek

